

Бібліотека журналу «Вивчаємо українську мову та літературу»
Заснована 2004 року

Випуск 3 (64)

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІГРИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Харків
Видавнича група «Основа»
2009

УДК 37.016+811.161.2

ББК 74.26+81.2УКР

I-73

Рецензенти:

Богданова І. Є., кандидат філологічних наук, доцент,
начальник кафедри мовної підготовки Університету
цивільного захисту України.

Приходченко К. І., кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки Донецького інституту психології
і підприємництва, заслужений учитель України

Інтелектуальні ігри на уроках української мови та лі-
I-73 тератури. Випуск 2 / уклад. О. О. Маленко. — Х.: Вид.
група «Основа», 2009. — 170, [6] с. — (Б-ка журн. «Вивча-
ємо українську мову та літературу»; Вип. 3 (64))

ISBN 978-611-00-0064-2.

Навчальний посібник містить розробки уроків з української мови та літератури, народознавства в ігровій формі для 5–11 класів. Серед них вікторини, брейн-ринги, КВК, інтелектуальні аукціони, ярмарки, ігри «Крок за кроком», «Що? Де? Коли?», «Морський бій», «LG еврика», «Щасливий випадок», тематичні турніри та ігрові матеріали. Репрезентовані сценарії пройшли апробацію під час проведення уроків педагогами з різних регіонів України.

Для вчителів української мови та літератури, організаторів поза-класної роботи, керівників методичних об'єднань, студентів вищих навчальних закладів.

УДК 37.016+811.161.2

ББК 74.26+81.2УКР

ISBN 978-611-00-0064-2

© Маленко О. О., укладання, 2009

© ТОВ «Видавнича група “Основа”», 2009

ЗМІСТ

5 клас

Пономаренко О. В.

Пряма мова. Діалог. Урок-програма передач 5

Чернявська Л. Л.

«Походження власних і загальних назв». Урок — інтелектуальний ярмарок 10

Жефарська А. В.

Козацька Україна. Інтегрований брейн-ринг 15

Осауленко Г. І.

«У безкрайому просторі слів». Підсумковий урок-вікторина з розділу «Лексикологія» 20

6 клас

Ухова Т. М.

Іменник як частина мови. Урок — КВК 24

Путрова О. М.

Узагальнення й систематизація вивченого про іменник.

Урок-конкурс 30

Гайструк В. В.

Повторення вивченого про числівник. Урок-змагання 34

Жукова-Якубчак А. В.

«Подорож до скарбниці знань». Конкурс-гра за темою

«Усна народна творчість» 38

Дудник Г. Я.

«Крок за кроком». Розважально-інтелектуальна гра 45

7 клас

Баєва А. В.

«У казковому світі мови». Філологічна гра 51

Березюк В. М.

Йдемо з дитинства до Шевченка. Урок — КВК 55

Грицак Г. Д.

«Найрозумніший». Інтелектуальна гра 60

Чешуріна Т. Г.

«Що? Де? Коли?» Урок-конкурс 74

8 клас

Горбенко Л. О.

Речення з однорідними членами. Урок-гра «Морський бій» 79

<i>Огоновська С. М.</i>	
Синтаксис. Пунктуація. Лінгвістичні задачі з української мови	84
<i>Чупринін О. О.</i>	
Літературний КВК. Бесіда про твори, що вивчалися упродовж року й викликали найбільше роздумів, суперечок, зацікавлення. Урок-підсумок	94
9 клас	
<i>Цимбал Г. М.</i>	
«Буду я навчатись мови золотої...» Лінгвістична гра	103
<i>Панова О. В.</i>	
Тематичне оцінювання за творчістю І. П. Котляревського. Урок-гра «Щасливий випадок»	111
<i>Слюсар А. Ф.</i>	
Ігрова тематична атестація за творчістю Марка Вовчка	115
<i>Слюсар А. Ф.</i>	
Ігрова тематична атестація за творчістю Ю. Федьковича	119
<i>Матій І. В.</i>	
Підсумковий урок-конкурс за творчістю Т. Г. Шевченка	125
10 клас	
<i>Прозапас К. В.</i>	
Інтелектуальне мовне шоу «LG-Еврика!»	130
<i>Луцкай Л. А.</i>	
«Як ми знаємо творчість Т. Г. Шевченка». Урок-конкурс	135
<i>Бандура О. Г.</i>	
Конкурс знавців життя та творчості І. Франка	142
<i>Шерстюк О. М.</i>	
Підсумковий урок за творчістю письменників початку ХХ століття (М. Коцюбинський, Леся Українка, В. Стефаник, О. Кобилянська). Урок-гра «Щасливий випадок»	149
11 клас	
<i>Жданова В. М.</i>	
«Причисти мене розмовою українською мовою». Лінгвістичні ігри	153
<i>Озерна З. С.</i>	
Конкурс ерудитів	159
<i>Шумило І. М.</i>	
Літературне ерудит-шоу «Що? Де? Коли?»	163
Відомості про авторів	168

5 КЛАС

О. В. Пономаренко

ПРЯМА МОВА. ДІАЛОГ. УРОК-ПРОГРАМА ПЕРЕДАЧ

Мета: узагальнити та систематизувати знання про пряму мову і діалог, перевірити рівень навчальних досягнень учнів з даної теми, вдосконалити вміння інтонувати речення з прямою мовою, будувати діалог та розставляти розділові знаки при них; розвивати творчі здібності учнів; прищеплювати любов до усної народної творчості.

Обладнання: картки, телевізор.

Тип уроку: урок узагальнення та систематизації знань.

Вид уроку: програма телепередач.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Емоційна підготовка учнів до роботи на уроці

II. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення виду уроку, теми і мети

1. Діти записують тему, вчитель оголошує мету.
2. Слово вчителя.

— Сьогодні в нас урок незвичайний. По-перше, у нас на уроці гості. А ще тому він незвичайний, що наш урок відрізняється від попередніх. Всі ви любите дивитися телевізор. А чи замислювалися ви, як створюють програми телебачення? Створюють їх люди багатьох професій. На телебаченні працюють редактори, оператори, журналісти, диктори. Уявімо, що зараз працюємо над створенням програми телепередач. Звичайно, є багато студій: «Інтер», «1+1», а ми з вами попрацюємо на телестудії «Тясмин». Що це за телестудія? Зверніть увагу на заставку. Що вона означає?

Програма телепередач

1. Хочу запитати.
2. Ти — мені, я — тобі.

3. Легенди рідного краю.
4. З джерел народної мудрості.
5. У світі тварин.
6. В гостях у казки.
7. Інтернатська сміхопанорама.
8. Бліц-інтерв'ю.

III. Узагальнення і систематизація вивченого

Передача «Хочу запитати»

1. Що називається прямою мовою?
2. Чим супроводжується пряма мова?
3. Що таке діалог?
4. Що таке полілог?
5. Пояснити схему.

Передача «Ти — мені, я — тобі»

Діти ставлять питання одне одному про діалог і пряму мову.

Передача «Легенди рідного краю» (робота за варіантами)

— Ми з вами вивчали з української літератури легенди. Дуже багато вивчали легенд про виникнення назв різних населених пунктів. Знаєте також легенду про виникнення назви м. Сміла. Використовуючи матеріал цієї легенди, придумайте і запишіть речення з прямою мовою за схемами:

I варіант

СА: «ПМ».

II варіант

«ПМ!» – СА.

Передача «З джерел народної мудрості» (робота за варіантами)

Що таке прислів'я?

— У вашому тексті є речення з прямою мовою. Доберіть з довідки прислів'я, яке за своїм змістом відповідало б словам дідуся, і запишіть їх як пряму мову. Поставте розділові знаки і поясніть їх.

I варіант

Якось малий Петрусь прийшов до дідуся на пасіку і почав кидати у вулик дрібні камінці. Бджоли вилетіли й покусали його.

— ... сказав дідусь Петрусеві.

Після цього хлопчик більш ніколи не драгував бджіл.

Довідка

1. Що посієш, те й пожнеш.
2. Як гукнеш, так і відгукнеться.
3. Наука не йде до бука.
4. Купив біду за свої гроші.

II варіант

Посварились якось ноги, руки, рот і очі. Що з того вийшло? Як ноги не схотіли ходити, а очі дивитися, руки працювати, рот їсти, усе тіло почало слабнути й сохнути. Тоді всі зрозуміли, що нерозумно сваритися, і вони взялися разом до праці. Правду кажуть старі люди: ...

Довідка

1. Згода дім будує, а незгода — руйнує.
2. Берись дружно — не буде сутужно.
3. В товаристві лад — усяк тому рад.

Передача «У світі тварин» (групова)

За даним початком закінчити твір-мініатюру про тварин, використовуючи діалог.

1 група**ЗАЄЦЬ-СОНЬКО**

Заєць-сонько любив поспати. Прокинеться, враз згадає: ...

2 група**ЛЕЛЕКИ**

Лелеки прилітають з далекого краю і сідають на нашому повір'ї...

3 група**ЇЖАЧОК**

Через пеньки і колоди чимчикує їжак. Тягне він у нору запашне листя...

4 група**КАРАСИК В АКВАРІУМІ**

У Петрика в акваріумі живуть золоті рибки. Одного разу він впіймав в ставку карасика і кинув його в акваріум...

Передача «В гостях у казки»

— Ми вивчали з вами народні казки і читали багато казок про тварин. Послухайте монолог головної героїні казки і відгадайте, хто це.

Я руда, низького зросту
Хитра я і довгохвоста,
На курей я вельми ласа —
В них таке смачненьке м'ясо
Вовку-брату я сестричка.
А зовуть мене...

1. Побудувати і розіграти діалог лисички з героями казок.
2. Послухати діалог і сказати: яка це казка? Хто учасники діалогу? Зі скількох реплік складається?

Передача «Інтернатська сміхопанорама»

Відпочиньте і послухайте діалоги про смішні випадки з інтернатського життя. Скільки реплік у кожному діалозі?

* * *

— Сергію, знайди, будь ласка, дієслово у реченні «Хлопчик відпочиває».

— Тут немає дієслова.

— Чому?

— Дієслово відповідає на питання «що робити?», а хлопчик нічого не робить.

— Ну як тобі нова вчителька географії?

— Та вона така віруюча.

— А чому ж?

— Я їй відповідаю на уроці, а вона весь час: «О Господи», «О Боже мій».

Передача «Бліц-інтерв'ю»

Слова для вас ці малознайомі. Наші журналісти опрацювали матеріал і зараз пояснять, що вони означають.

Бліц — перша частина цього слова вжита в значенні «дуже швидкий».

Інтерв'ю — бесіда з якою-небудь особою для радіо чи телебачення.

Отже, бліц-інтерв'ю означає — швидка бесіда чи відповідь.

Відповідь записати в зошити.

1. Розмова двох осіб це — ... (*діалог*).
2. Розмова декількох осіб одночасно без вказівки на автора це — ... (*полілог*).
3. Перед реплікою ставиться ... (*тире*).
4. Пряма мова завжди береться в ... (*лапки*).
5. Після слів автора перед прямою мовою ставиться ... (*двокрапка*).
6. Кожна репліка починається з нового ... (*рядка*).

Учитель. От і закінчився урок. Ви всі старанно працювали в нашій телестудії над створенням програми. Складіть свої матеріали в зошити. Я їх опрацюю й оціню рівень ваших досягнень за тему, враховуючи працю на попередніх уроках з теми.

IV. Домашнє завдання

Ви приїхали з різних міст. Складіть і запишіть про ваше місто чи село, використовуючи діалог. Хто не може побудувати розповідь, переписати діалог із художнього твору — розмову вашого улюбленого героя.

Л. Л. Чернявська

«ПОХОДЖЕННЯ ВЛАСНИХ І ЗАГАЛЬНИХ НАЗВ».
УРОК — ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ЯРМАРОК

ХІД УРОКУ

I. Конкурс «Домашнє завдання»

Ведуча. Вам потрібно було написати вислів про мову, використовуючи якнайбільше наклейок від жувальної гумки. Оцінюється оригінальність оформлення, кількість використаних наклейок.

II. Конкурс «Купуємо квіти»

Ведуча. Ви прийшли на ярмарок купити квіти, але вдарив мороз, і продавці поховали всі квіти, залишивши лише таблички з їхнім описом. Тепер за цими описами вам потрібно буде назвати квіти, про які я буду читати. Для цього після прочитання мною тексту ви деякий час радитесь, а потім записуєте свій варіант відповіді на аркушах. У кого більше правильних відповідей — той і переможець цього конкурсу.

1. Назва роду походить від грецького слова, що в перекладі означає «чуб жайворонка». Іноді ці квіти називають кониками. Легенда розповідає, що напровесні над лісом жайворонки посварились між собою та й почали битись. Бились так, що аж шпорці та чуби свої погубили. Попадали вони на родючий ґрунт лісовий і попроростали гарними весняними квітами. Назвіть цю квітку. (*Відповідь: ряс*)
2. Наукова назва роду походить від грецького слова, що означає «Я дурманію» або «Я німію». За міфом вродливий юнак побачив своє відображення у воді, коли нахилився напиться. Він був наскільки вродливим, що закохався у своє відображення. Про все забув юнак, не відходив від води, не відриваючись, милувався собою, не їв, не спав. Усе більше залишали сили самозакоханого юнака. Він почав відчувати наближення смерті, але не міг відірватися від свого відображення. Висихав юнак, як роса на квітках у сонячний день. Ось уже схилилася його голова на прибережну траву і настала смерть. Плачуть у лісі прекрасні німфи і готують юнакові могилу. Та коли прийшли за тілом юнака, то не знайшли його. На тому місці, де

він був, виросла біла запашна квітка — квітка самозакоханості та смерті. Як вона називається? *(Відповідь: нарцис)*

3. Одна із стародавніх легенд розповідає, що якимось богиня Флора — володарка земного світу рослин і квітів — зібралась у далеку мандрівку. На час своєї відсутності вона хотіла залишити наступника. Флора збрала всі квіти, щоб ті самі вибрали заступника богині. Всі квіти були зачаровані красою й витонченістю троянди і воліли саме її обрати на цю посаду. Але одна квітка (яка саме, вам потрібно буде її назвати) була категорично проти. Вона вважала, що кращої, більш гідної від неї немає. Ця квітка зі зневагою дивилась на троянду, бундючилась і червоніла, щоб перевершити її величиною і кольором. Звичайно, така поведінка обурила всіх, і квіти одностайно обрали троянду. А щоб покарати ту квітку за її негідну поведінку, Флора звеліла, щоб ця горда і чванлива квітка назавжди залишалася такою надутою і порожньою. «Нехай жоден метелик не дарує їй своїх поцілунків, нехай жодна дівчина не прикрасить нею своїх грудей», — сказала богиня квітів. Так покарана квітка стала символом пустої чванливості і зарозумілості. *(Відповідь: півонія)*
4. Наукова назва роду походить від латинського слова, що означає «обв'язувати» або «обвивати». У минулому вважали, якщо посадити цю квітку в саду, то вона принесе щастя. У середні віки вважали, що ця квітка може оберігати від злого чаклування, нечистої сили та відьом. Її ставили в приміщенні, вешали над дверима й вікнами, щоб нечиста сила не проникла в дім. Рослину одягали на злочинців, яких вели на страту, щоб відігнати нечисту силу. *(Відповідь: барвінок)*

III. Конкурс «Барон Мюнхгаузен»

На кожному ярмарку є люди, які захочуть вас ошукати. Щоб цього не трапилось, вам потрібно бути добре обізнаними людьми і розбиратися в тому, що вам пропонують.

Після прочитаного мною завдання дайте відповідь на питання, обґрунтувавши їх. Одному з подорожуючих на ногу наступив слон. І це, за його словами, не так вже й страшно. Відчуття було таке, неначе опустили мішок із зерном. А товариш йому зауважив, що слон важить три-чотири тони, і що такого бути не може, тварина просто роздавить своєю вагою людину. Питання: чи може людина, якій слон наступив на ногу, не бути роздавленою? *(Відповідь: так, може. Слон при ході наступає на два передні пальці, які мають копита. Ступня при цьому не торкається*

землі. П'ятка у слона схожа на м'яку еластичну подушку. Якщо потрапити під передні пальці, то ви будете роздавлені. А якщо під п'ятку, то ні. Тому що п'ятка слона еластично облягає нерівності фунту. І тому на ногу людини лягає не вага слона повністю, а тільки невелика її частина.)

IV. Конкурс «Виберіть товар»

На ярмарку всі вибирають товар. Вам теж потрібно буде це зробити — виберіть із поданого списку «Сім чудес світу».

1. Вавилонська вежа.
 2. Маріїнський палац.
 3. «Висячі сади» Семіраміди.
 4. Ватиканський музей.
 5. Демотичне письмо.
 6. Долина царів.
 7. Єгипетські піраміди.
 8. Понтійське царство.
 9. Храм Артеміди в Ефесі.
 10. Панафінські ігри.
 11. Клеобул Ліндський.
 12. Зевс Олімпійський.
 13. Софія Київська.
 14. Мавзолей у Галікарнасі.
 15. Колона Помпея.
 16. Колос Родоський.
 17. Храм муз.
 18. Маяк на острові Форос.
- (Відповіді: 3, 7, 9, 12, 14, 16, 18)

V. Конкурс «Шифровка»

Вам запропонували зашифрований текст. Для того, щоб перевідчитись, чи потрібно купувати вам цей товар, з'ясуйте, що це означає. Для того, щоб скласти завдання цього конкурсу, потрібно заздалегідь знати імена учасників кожної з команд. Із того, що означає кожне ім'я, складається текст.

1. «Людям миле життя народу у сьайві Юпітера». (Юлія — належний Юпітеру, Віта — життя, Ольга — свята, Людмила — людям мила, Олена — світло, сьйво.)
2. «Високий, благородний захисник людей має дарунок за перемогу». (Сергій — високий, вельмишановний, Євген — благородний, Іван — Бога милість, благодать, дарунок, Віктор — перемога, Олександр — захисник людей.)

VI. Конкурс «Миттєва відповідь»

Виберіть правильну відповідь (із поданих варіантів) і дайте свою на останнє питання.

Питання для команди I

- У якій північній країні найпочесніший орден — орден «Білої троянди»?
 - Англія;
 - Росія;
 - Фінляндія.
- Верещагін — це...
 - художник;
 - поет;
 - скульптор.
- З якого вірша ці рядки? Хто автор?

То самотньому мені,
Здається, кращого немає
Нічого в Бога, як Дніпро...

(«I виріс я на чужині...», Т. Г. Шевченко.)

4. Яке походження слова «шик», «шикарний»?

На початку XIX ст. видатний французький художник Жак-Луї Давид мав майстерню, яка виконувала замовлення з оформлення палаців, театрів і створення нових костюмів. У Давида було багато талановитих учнів, але обдарованістю і тонким смаком особливо виділявся один юнак на прізвище Шик. Він помер раптово у віці 18 років. Давид тяжко переживав смерть Шика і говорив, оцінюючи роботи своїх учнів: «Ні, Шик зробив би це..., або ще коротше — «Це не Шик». Але коли один з юнаків приніс вдалу роботу, Давид говорив: «Оце Шик». З того часу учні почали говорити «шик» про вдалі ескізи. Потім слово втрачає свій первинний зміст. І сьогодні словом «шик» ми позначаємо показну розкіш.

Питання для команди II

- У якій країні найвища державна нагорода — орден «Хризантема»?
 - в Італії;
 - в Іспанії;
 - в Японії.
- Карл Брюлов — це...
 - письменник;
 - поет;
 - художник.

3. З якого вірша взято опис природи? Хто автор?

Між горами старий Дніпро,
Неначе в молоді дитина,
Красується, любить
На всю Україну.

(«І виріс я на чужині...», Т. Г. Шевченко.)

4. Яке походження слова «джинси»?

Джинси — вид штанів — дістав назву від тканини, з якої їх шиють. До нас це слово прийшло з англійської, а туди — з італійської. У середні віки було таке слово — джейн, ним називали тканину. Назву тканини дали за назвою міста, де її ткали. Це місто ми звали Генуя, англійці — Джейне). В Америці слово «джін» у множині («джінз») стало позначати штани певного покрою. Це були вузькі штани з товстої цупкої тканини, схожої на ту, яку свого часу ткали в Генуї. Ми це слово перейняли усним шляхом, до того ж з англійської множини (джін-з) ми зробили ще одну — свою (джинси).

VII. Підведення підсумків, нагородження

А. В. Жефарська

КОЗАЦЬКА УКРАЇНА. ІНТЕГРОВАНІЙ БРЕЙН-РИНГ

ХІД УРОКУ

I. Ігровий метод навчання

Особливістю реформи середньої освіти є орієнтація навчально-виховного процесу на підвищення ролі знань та їх цінності, вміння вчитися самостійно.

Один із напрямів використання сучасних технологій при вивченні української мови, народознавства та історії України у 5-х класах — ігрові форми навчання, які дозволяють об'єднати пізнавальний досвід школярів із змістом навчального матеріалу і оригінальним способом закріплення отриманих знань. Ігрова форма базується на співпраці індивідуальностей, на продуктивно-творчому методі навчання.

Сутність ігрових проблем полягає в тому, що навчання відбувається шляхом взаємодії учнів у малих групах-командах.

II. Цілі гри

Запропонована методична розробка представляє навчальну гру, яка зорієнтована на поширення знань з української мови, народознавства, знань з історії України, з життя козацтва. Гра поєднує предмети; учні активізують свою пізнавальну діяльність, об'єднуючи знання з цих предметів; проникаються духом змагання і бажанням перемоги. Також виховується повага до героїки наших предків, любов до рідного краю.

Форма проведення ігрового заняття — це позакласний захід, або узагальнюючий урок-змагання.

III. Підготовка до гри

Гра брейн-ринг проводиться після вивчення тем з української літератури «Легенди та перекази. Запорізьке козацтво», розділу історії України про виникнення українського козацтва та теми з народознавства «Одяг та звичаї у козацькі часи». Гру можна проводити в одному класі, сформувавши 5–6 команд, або між

класами як шкільний позакласний захід. Кожна команда включає рівну кількість учнів. Учителі української мови та історії України розробляють запитання відповідно до вивченого навчального матеріалу та необхідний дидактичний матеріал:

- конверти з завданням для кожної команди;
- шкала оцінки гри в балах;
- чисті листи паперу, олівці для команд;
- годинник, дзвіночок (для журі);
- призи, грамоти;
- калькулятор;
- фотоапарат.

Учителі, класні керівники, капітани команд ведуть підготовку членів команд, визначають назву команд, девізи, емблеми; прикрашають приміщення для проведення гри у національному стилі. Для успішного проведення гри призначаються два учителя-ведучих, які по черзі організують початок гри, повідомляють її правила, оголошують завдання, проводять конкурси, ведуть оцінку в балах відповідей на завдання; назначають штрафні очки за порушення правил гри, стежать за часом обговорення завдань. Призначається незалежне журі — три члена журі.

IV. Правила гри

Структура гри містить 9 конкурсів, кожний з яких оцінюється в балах. Виграє та команда, яка набирає максимальну кількість балів. Команда-переможець одержує приз або диплом переможця, відмінні оцінки з вказаних предметів. Інші команди та її члени отримують оцінки в залежності від зароблених балів.

На обговорення кожного завдання відводиться час, який зафіксований у шкалі оцінки конкурсанти. Рішення про готову відповідь приймає капітан команди, причому, відповіді повинні бути чітко обґрунтовані. Дозволяється допомога командам із залу від їх уболівальників і команда може заробити один бал за вірну підказку. Час виконання завдань установлено умовно. Учитель може збільшити або зменшити час на виконання завдань. В залежності від кількості завдань гра може бути проведена за 1 чи 2 уроки.

Ведучим треба враховувати присутність у залі болільників. Доки команди готують відповіді на завдання, ведучий може запропонувати учням у залі ті із завдань, на які вже команди дали відповідь. Це дозволить учням зрозуміти, які завдання були у команд, а також підтримати дисципліну у залі.

Шкала оцінки конкурсів

№	Назва конкурсу	Критерії, кількість балів	Час на виконання
1	Презентація команд	макс. 10 балів	10–15 хв
2	Вікторина «Історична особа»	макс. 6 балів	5 хв
3	Конкурс «Вікторина «Одяг українців»	1 бал за кожну назву	5 хв
4	Конкурс «Традиційна їжа українців»	1 бал за кожну назву	10 хв
5	Конкурс «Історичне лото: роки, герої»	1 бал за кожну назву	10 хв
6	Конкурс «Торгівля українців»	2 бал за кожну назву	10 хв
7	Конкурс «Що означає слово»	2 бали за 5 назв	15 хв
8	Конкурс мистецтвознавців	1 бал за 1 предмет	5 хв
9	Конкурс «Домашнє завдання». Пісенний	Якість виконання до 10 балів	10 хв

V. Зміст завдань**Конкурс 1. «Презентація команд»**

Кожна команда проводить заздалегідь підготовлену презентацію (назва команди, девіз, емблему в пісенній або в поетичній формі).

Конкурс 2. «Вікторина «Історична особа»

Завдання включає 10 імен історичних осіб. Учні повинні з цього списку вибрати імена гетьманів. Кожна правильна відповідь оцінюється в один бал.

Особа	Відповідь
1. Іван Скоропадський	Гетьман
2. Северин Наливайко	Народний герой
3. Петро Сагайдачний	Гетьман
4. Іван Богун	Народний герой
5. Іван Самойлович	Гетьман
6. Петро Дорошенко	Гетьман
7. Павло Полуботок	Гетьман
8. Самійло Величко	Гетьман
9. Яків Остряниця	Народний герой
10. Тарас Трясило	Народний герой

Конкурс 3. «Вікторина «Одяг українців»

Кожна команда повинна письмово назвати види одягу чоловічого та жіночого, який одягали українці у козацькі часи. Кожний вид одягу оцінюється в один бал.

(Відповідь: сорочка, черевики, сермяга, жупан, тулуп, шапка, плахта, запаска, корсетка, кунтуш, намитки, шаровари та інше.)

Конкурс 4. «Традиційна їжа українців»

Кожна команда повинна письмово назвати якомога більше українських страв. Кожна назва оцінюється в один бал.

(Відповідь: балабушки, хліб, борщ, вареники, галушки, голубці, капуста, каша та інші.)

Конкурс 5. «Історичне лото: роки, герої»

Команди отримують набір карток з подіями та іменами історичних героїв. Гравцям треба розкласти картки на чисті квадратики у відповідності з іменами історичних героїв, з назвою події і року, в якому ця подія відбулася. Завдання-таблиця оформлена у вигляді конверта, зверху якого вісім квадратів: ліва половина має назву події та дату, права половина закривається картками з іменами героїв у відповідності з подією. Картки вкладені всередині конверта. Кожна правильна відповідь оцінюється у 2 бали.

Зразок конверта

Битва біля річки «Жовті води». 1648 р.	Богдан Хмельницький
Селище Батог. Битва між козацькими і польськими військами. 1652 р.	Богдан Хмельницький
Війна зі шведами. Бій під Полтавою Розгром шведів. 1707–1709 р.	Петро І, Іван Мазепа
Руйнування Запорізької Січі. 1775 р.	Катерина ІІ

Конкурс 6. «Торгівля українців»

Завдання гравців: письмово перелічити ті товари, які у час козацтва завозили в Україну та вивозили з України в інші країни.

Оформити записи двома колонками: зліва ті товари, що завозили; справа — ті товари, які вивозили з України. За кожні 5 назв команда враховує 2 бали.

Конкурс 7. «Що означає слово»

Завдання включає назву українських слів, значення яких гравці повинні пояснити. Відповіді оформляють письмово. Кожне правильно розтлумачене слово оцінюється в один бал.

Слова	Відповіді
1) галера	Дерев'яне судно
2) збіжжя	Жито, пшениця, ячмінь
3) каплун	Півень
4) ладан	Ароматизована смола
5) очерет	Болотяна рослина
6) рать	Військо
7) хоругви	Бойові прапори
8) клейноди	Знаки гетьманської влади
9) оковита	Горілка
10) діалект	Наріччя
11) оселедець	Пасма волосся на голові у козака
12) курінь	Приміщення, де жили козаки

Конкурс 8. «Конкурс мистецтвознавців»

Члени кожної команди повинні розглянути впродовж 1 хвилини картину Іллі Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султану» та запам'ятати якнайбільше предметів, зображених на картині. За командою ведучого записати ці предмети на аркуші. Кількість балів визначається за кількістю названих предметів.

Конкурс 9. «Домашнє завдання»

Виконання учнями козацьких пісень. Враховується якість виконання, костюми, супровід пісень.

VI. Підбиття підсумків

Члени журі підраховують бали, які заробила кожна команда, пояснюють результати. Ведучий нагороджує команду-переможця, пояснює, які оцінки учням будуть виставлені за участь у грі.

Г. І. Осауленко

«У БЕЗКРАЙОМУ ПРОСТОРІ СЛІВ». ПІДСУМКОВИЙ УРОК-ВІКТОРИНА З РОЗДІЛУ «ЛЕКСИКОЛОГІЯ»

Мета: закріпити знання учнів про лексикологію; вдосконалювати вміння і навички учнів розпізнавати групи слів за значенням; розвивати мислення, мовлення, увагу, пам'ять, збагачувати словниковий запас слів; виховувати любов до рідного слова.

Обладнання: картки, книги: «Таїна слова» І. Вихованця, «Життя і пригоди знайомих незнайомих» А. Коваль, «Диво калинове», «Чари барвінкові», Д. Білоуса.

*Ти постаєш в ясній обнові,
Як пісня линеш, рідне слово,
Ти наше диво калинове,
Кохана материнська мово!
Д. Білоус*

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина

II. Повідомлення теми і мети, мотивація навчальної діяльності

Вирушимо в міжпланетну подорож. Проведемо вікторину «У безкрайому просторі слів» для того, щоб повторити вивчений матеріал з розділу «Лексикологія», переконатися в міцності знань з цієї теми. Перед тим як вирушити в подорож цією ракетою, що називається «Лексика», проведемо розумову розминку.

III. Розминка

- Що таке лексика?
- Що таке лексикологія?
- Що таке лексичне значення слова?
- Які слова називаються багатозначними? Однозначними?
- Що ви знаєте про пряме і переносне значення слова?

IV. Естафета «Космічний словник»

Допуск в ракету. На картках записані в колонку «космічні слова» (усно). (По черзі учні повинні розтлумачити слова.)

- Космонавт. (*Людина, що літає в космосі*)
- Космічний. (*Той, що стосується космосу*)
- Космічний корабель. (*Апарат для польотів у космос*)
- Землянин. (*Житель планети земля*)
- Космос. (*Всесвіт*)
- Космонавтика. (*Наука про польоти в космос*)
- Супутник. (*Тіло, що обертається навколо планети по орбіті*)

V. Загадковий словник

«Космічні слова»

Ви знаєте, діти, можна вирушати в гості на інші планети. Щоб завести ракету, слід відгадати загадку:

Тарасик набігавсь, примчав із двора.
Уже й за уроки сідати пора,
Ось віршика вивчив, задачі зробив.
В щоденник як глянув — тривогу забив.
Гласить неодмінний шкільний записник:
«Принести до школи «клумачний словник».
Завдання у класі він сам записав.
А що за словник то — і досі не взнав.
Прибіг до бабусі, що прала рушник:
«А що таке, — каже, — «клумачний словник»?
Сестричка сміється, швидко на язык:
«Сам, — каже, — доклумай, який це словник!»

Допоможіть Тарасикові. Поясніть, про який словник іде мова?

VI. Планета синонімів

Що таке синоніми?

Не хотілося б зараз говорити про погане. Але доводиться. Ви знаєте, що не завжди кожен з вас пише старанно. Дехто дряпає, шкрябає, черкає. Назвіть синоніми.

Отже, до роботи!

На планеті синонімів живуть слова-побратими, ті, які готові в усьому стати за свого названого брата, прийти на допомогу, замінити його в потрібну хвилину.

Гра «П'ятий зайвий»

Записувати лише 4 синоніми, а 5-те слово випускати.

- Смуток, журба, скорбота, (*сміх*), печаль.
- Сильний, дужий, (*слабий*), потужний, міцний.
- Хуртовина, (*доц*), віхола, завія, хурделиця.
- Лагідно, любо, приязно, (*сердито*), привітно.

VII. Планета антонімів

А на тому боці,— співається у пісні,— там живе Марічка...

У мові ж на тому, тобто протилежному, боці живуть дуже цікаві слова — антоніми. Що це за слова?

Гра «Скажи без затримки»

Білий (чорний), важкий (легкий), великий (малий), високий (низький), верхній (нижній), голосно (тихо), весело (сумно), сміятися (плакати), хвалити (лаяти), вітатися (прощатися), вставати (сідати), добро (зло), правда (брехня), мир (війна), холод (тепло), чистота (бруд), радість (горе), зустрічати (проводжати), хворіти (видужувати), день (ніч), товстий (тонкий).

VIII. Планета омонімів

Ми знаємо, що тезками називають людей з однаковими іменами. Слова, що живуть на цій планеті, однакові за звучанням і різні за значенням, також можна назвати тезками. Як називаються такі слова? (*Омоніми*).

Загадки

- Який прут не можна переламати? (*Ріку*)
- Чи літають ключі? (*Журавлині*)
- Якою косою трави не накосиш? (*Дівочою*)
- На якій лаві не всидиш? (*На вулканічній*)

Вправа

Скласти речення із словами-омонімами: бал, такса, вити, гриф, ласка, бабка. Записати їх у зошити.

IX. Повернення на землю

На кожній планеті отримали завдання на згадку про жителів тих планет. Поки летимо додому, виконаємо завдання слів-тезок, тобто ... (омонімів) — намалювати в пам'яті два предмети: 1-й ряд — малює косу, 2-й — ручку, 3-й — ключ.

X. На Землі

1. виправити помилки у тексті. (Завдання від слів-побратимів, тобто синонімів.)

Учні 5 класу вирішили зробити живий куточок. Охоче взяли до роботи. Спочатку зробили майданчик. У шкільній майстерні — клітки. Навколо майданчика учні зробили огорожу. Тепер учні з цікавістю спостерігатимуть за життям тварин у зробленому ними кутку.

2. Записати прислів'я, підкреслити антоніми (завдання від слів із протилежних берегів).

З великої хмари, малий дощ іде.

На чорній землі білий хліб родить.

3. Нас зустрічають слова з переносним значенням. Впізнайте їх і запишіть.

Розпалити сварку — розпалити в печі, холодна вода — холодна людина, спить ліс — спить людина, співає душа — співає дівчина, гострий ніж — гострий язик, теплий день — теплий погляд, шепоче хлоп'я — шепоче трава.

Х. Підсумок уроку

- Що ви розкажете про сьогоднішню подорож вдома?
- Про які групи слів за значенням пам'ятаєте?
- Як називається наша ракета і що це означає?

ХІІ. Повідомлення домашнього завдання

- Ознайомлення з виставкою книг.
- Розповісти про одну з книг.

6 КЛАС

Т. М. Ухова

ІМЕННИК ЯК ЧАСТИНА МОВИ. УРОК — КВК

Мета: закріпити, узагальнити і систематизувати знання про іменник як частину мови; удосконалювати вміння правильно вживати іменники в різних відмінкових формах; прищеплювати любов до рідної мови, вчити розуміти й цінувати художнє слово.

Обладнання: кросворди, картки-завдання, газети команд «У гостях у іменника».

Підготовча робота: поділити клас на дві команди; вибрати капітанів; визначити конкурсні завдання; дібрати назву командам; виготовити емблеми; випустити газети «У гостях в іменника».

*Іменник! Він узяв собі на плечі
Велике діло — визначити речі*
Д. Білоус

ХІД УРОКУ

I. Поетична п'ятихвилинка

Учениця

МОВА...

Ми з нею відомі усюди,
усе в ній, що треба нам, є.
Вона, як зоря пурпурова,
що сяє з небесних висот,
і там, де звучить рідна мова,
живе український народ.

(Д. Білоус)

Учитель. Слово — важлива одиниця мови. Слів безліч, але існують вони не хаотично, а об'єднані за певними ознаками в частини мови. Послухаймо, як про це сказав поет Д. Білоус у вірші «Злитки золоті».

Учениця

Чи ти задумавсь, відкіль оті
у нашій мові злитки золоті?

Як намистинки, диво калинове,
— частини мови!

Учитель. Серед них важливе місце належить іменникові, «який узяв на плечі велике діло — визначати речі». Послухайте невеличку казочку про це.

КАЗОЧКА

Одного разу частини Мови — діти однієї матері — зав'язали суперечку. Вони ніяк не могли з'ясувати, хто з них найважливіший. Іменник поважно і гордовито промовив:

— Годі вам хвалитися! Скажіть, хто приносить найбільше користі нашій матері Мові? Безумовно, що я. Без мене ніхто не мав би імені. Я даю назви всім істотам, предметам, подіям, яких одягаю у свої сім відмінків, два числа, три роди і чотири відміни. І в реченні можу виступати будь-яким членом...

Учитель. Отже, на сьогоднішньому уроці ми повторимо, узагальнимо, систематизуємо, закріпимо і вдосконаliamo знання про іменник як частину мови. Ваше завдання — показати, як ви вмієте використовувати набуті знання на практиці в усному і писемному мовленні. А проведемо ми цей урок у вигляді змагань КВК.

II. Початок змагань

I конкурс. «Привітання команд»

Команда: «Іменничата»

Наш девіз: «Чим важче завдання, тим дорожча перемога!»

Члени команди

Ми зібралися тут дружно,
щоби позмагатись
і про мову нашу рідну
цікаве дізнатись.
Дороженькі «Мовознавці»,
щиро вас вітаємо.
Від усього серця свого
успіхів бажаємо.
Щоб трудилися ви сьогодні
до сьомого поту
і дістали нагороду
за свою роботу.
Солодке слово «перемога»
нелегко дається,
хто любить, знає рідну мову,
тому вона всміхнеться.
Вчіть нашу мову солов'їну
і не зазнавайтесь:

«І чужому научайтесь,
й свого не цурайтесь...»
Тож до бою кличем, друзі,
до мовного бою.
Мово рідна, Україно,
ми завжди с тобою.

Команда: «Мовознавці» (зі словом — відповіддю)

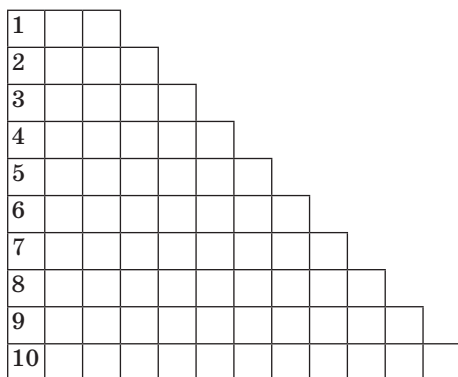
Якщо перемога пройде мимо нас,
то з нею ми радо вітаємо вас.
Тож не затягуймо вітання —
давайте розпочнем змагання.
Наш девіз: «Хто мову шанує свою,
хай той переможе в бою»

А зараз ми хочемо привітати наше шановне журі.

Ми усі прийшли сюди
і так собі гадаєм:
— Чи добрі судді ви, чи ні, —
без бою ми не визнаєм.
Ой судді наші, милі ви, —
ми вам доповідаєм:
можливо й не переможем ми,
та мову добре знаєм.

II конкурс. «Змагання капітанів»

Треба зійти сходинками, розгадавши кросворд. До поданих іменників дібрати синоніми. Кожне правильно дібране слово оцінюється 1 балом.

Завдання: 1. Юність. 2. Сила. 3. Двобій. 4. Сум. 5. Мандрівка. 6. Відвага. 7. Повідомлення. 8. Чіткість. 9. Щирість. 10. Злободенність.

Відповіді: 1. Юнь. 2. Міць. 3. Дуель. 4. Печаль. 5. Подорож. 6. Мужність. 7. Розповідь. 8. Виразність. 9. Відвертість. 10. Актуальність.

III конкурс «Бліц-турнір»

- Який розділ мовознавства вивчає слова як частини мови?
- Скільки частин мови в українській мові?
- Іменник — частина мови, що...
означає...
відповідає на питання...
належить до певного...
змінюється за...
- Іменники бувають назвами...
- Яка форма числа вживається на позначення одного предмета?
Двох й більше?
- У реченні іменник може бути...

IV конкурс. «Робота з текстом»

«Впізнайте» іменники, визначте рід, число. Текст заздалегідь написаний на дошці.

Найбільше і найдорожче добро в кожного народу — це його мова, ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування (*Панас Мирний*).

V конкурс. «Якого роду?»

Визначити рід поданих слів, дібрати означення (прикметники), порівняти з російською мовою.

Завдання для команди «Іменничата»

Собака, запис, Сибір, путь, ярмарок.

Завдання для команди «Мовознавці»

Степ, біль, насип, доповідь, око.

Зразок: Продаж (ч. р.) — вигідний.

VI конкурс. «На змагання викликає відмінок!»

Запрошуються до дошки по одному представнику від кожної команди.

Завдання. Поставити слова в О. в., розподіливши їх у дві колонки: з подвоєнням кінцевих приголосних і без подвоєння.

Слова для представника команди «Іменничата»

Мораль, ненависть, область, мазь, зелень.

Слова для представника команди «Мовознавці»

Подорож, неповторність, користь, даль, сухість.

Весела перерва

ДОГАДЛИВА ДИТИНА

— Мамо! Чи знаєте, яка в нас оказія була? У діжку з квасом миша впала.

ІХ конкурс. «Покличмо!»

1. Поставити подані іменники у кличному відмінку, один із них увести в речення.

Команда «Іменничата»

Тато, брат, зозуля, Іван, Тетяна Миронівна.

Команда «Мовознавці»

Мама, сестра, друг, Петро, Олена Вікторівна.

2. Пригадайте рядки із байки Л. Глібова «Щука», де є іменник у кличному відмінку.

Х конкурс. «Граматичний турнір»

Кожен член команди отримує картку із завданням.

Картка № 1

Узяти, де потрібно, в лапки іменники — власні назви.

Поема Енеїда, гора Говерла, газета Українське слово, річка Дніпро, готель Україна, теплохід Леся Українка.

Картка № 2

Вставити пропущені букви, позначити суфікси.

Ліж..чко, верш..чок, відер..чко, стеж..чка, лис. чка, добр..во, мисл..ння, поневол..ння.

Картка № 3

Розкрити дужки, написати правильно *не* з іменниками.

Книга в щасті прикрашає, а в (не) щасті утішає. У дружній сім'ї (не) порозуміння триває недовго. (Не) баранці, а білі коні по морю синьому летять.

ХІ конкурс. «Чия газета найкраща?»

Перевірка домашнього завдання.

Учні обох команд повинні були підготувати газету «В гостях у іменника».

III. Підведення підсумків**IV. Домашнє завдання**

I рівень — написати твір-мініатюру на мовну тему «Для чого нам потрібні іменники»;

II рівень — виписати із байки Л. Глібова «Щука» 5–7 іменників і розібрати їх як частину мови;

III рівень — виконати вправу за підручником.

О. М. Путрова

**УЗАГАЛЬНЕННЯ Й СИСТЕМАТИЗАЦІЯ
ВИВЧЕНОГО ПРО ІМЕННИК.
УРОК-КОНКУРС**

Мета: узагальнити й систематизувати вивчене про іменник; сприяти розвитку логічного мислення, мовлення, розвивати вміння порівнювати мовні явища; виховувати інтерес до вивчення української мови.

Тип уроку: урок узагальнення вивченого.

Форма уроку: нестандартний урок, урок-конкурс.

Обладнання: таблиця «Іменник», ребуси, кросворд, картки.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Повідомлення теми та мети уроку: привітання, побажання успіхів. Поділ учнів на три команди, обираються капітани

**III. Повторення теоретичних відомостей.
Узагальнююча бесіда**

Завдання № 1

Скласти зв'язну розповідь про іменник як частину мови (за таблицею).

Завдання № 2

Дайте відповідь на питання:

— Як ви думаєте, навіщо собаку називають двічі: один раз собакою, а другий — Шариком чи Рексом? *(Якщо хочеш назвати будь-якого собаку, щоб відрізнити його від інших тварин, наприклад, від кішки, використовуєш загальний іменник собака. Якщо тобі треба назвати тільки одного собаку, щоб виділити її серед інших, береш ім'я власне Шарик чи Рекс та ін.)*

Завдання № 3

Сформулюйте основні правила написання великої букви і лапок у власних назвах.

IV. Виконання вправ

Завдання № 4

Виписати загальні назви і власні назви — імена людей, від яких утворені ці назви. Звідки назви?

У нашій мові є назви предметів, явищ, які названі іменами людей, але пишуться з маленької букви. Ось назви квітів: бегонія, камелія, магнолія. Мало хто знає, що назви ці утворені від імені французького ботаніка Бегона, італійського священника Камеллі, що привіз у Європу з Японії цибулинки квітів, французького природознавця Магнолія.

Перевірка: учні зачитують записані в зошитах слова (учитель демонструє зображення квітів: конвалії, бегонії, магнолії).

Завдання № 5

Прочитайте слова (за ребусами), визначте їх рід (усно).

40А (сорока)

7'Я (сім'я)

100рож (сторож)

100ляр (столяр)

Завдання № 6

Звертаючись до кожної команди, учитель читає іменники, пропонує швидко назвати до кожного іменника означення, узгодивши його в роді (наприклад, степ широкий).

I команда	II команда	III команда
тюль — ч. р.	шампунь — ч. р.	біль — ч. р.
вуаль — ж. р.	путь — ж. р.	ожеледь — ж. р.
Сибір — ч. р.	вермішель — ж. р.	рояль — ч. р.
мозоль — ч. р.	акварель — ж. р.	ваніль — ж. р.

Словосполучення записати.

Завдання № 7

Поясніть, чи різняться іменники *задавака*, *недоучка* від іменників *академік*, *комбайнер*, *директор*.

Завдання № 8. (Конкурс капітанів)

Відгадати загадки, підкреслений іменник розібрати як частину мови (завдання на картках).

1. Вдень у небі гуляє, а ввечері на землю сідає. (*Сонце*)
2. Коли мати входить в хату, всіх вона вкладає спати. (*Ніч*)
3. Комашка з гарними крильми. (*Метелик*)

Завдання № 9

Відгадати загадки, визначити відміну слів-відгадок.

1. В світі одна всім потрібна вона. (*Батьківщина — I відміна*)
2. Хлопчик-мізинчик у дерев'яній одежинці. (*Горіх — II відміна*)
3. Узимку біле, навесні чорне, влітку зелене, восени стрижене. (*Поле — II відміна*)

Перевірка граматичного завдання, виконаного капітанами.

Додаткові запитання капітанам:

- Які іменники належать до I відміни?
- Які іменники належать до II відміни?
- Які іменники належать до III відміни?
- Які іменники належать до IV відміни?

Учні перевіряють відповіді за таблицею «Відміни іменників».

Завдання № 10

Проблемне запитання: визначте, до якої відміни належать іменники *дівчина*, *дівча*, *дівчатко*. (*I відміна, IV відміна, II відміна*)

Завдання № 11

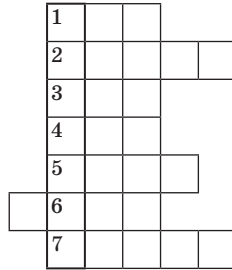
Визначте рід іменників *меню* (*с. р.*), *кашне* (*с. р.*), *Тбілісі* (*с. р.*), *фламінго* (*ч. р.*), *депо* (*с. р.*). Пояснити значення кожного слова.

Завдання № 12

Розгадати кросворд «Сховане слово».

1. Воно належить мені, але інші вживають його частіше за мене. (*Ім'я*) 2. Холод з температурою нижче нуля. (*Мороз*) 3. Слово, яке часом вживаємо замість «так». (*Еге*) 4. Чорне сукно лізе у вікно. (*Ніч*) 5. Голубий шагер увесь світ накрив. (*Небо*) 6. Хто трьома зубами сіно їсть? (*Вила*) 7. Воїн і мешканець Запорізької Січі. (*Козак*)

Сховане слово — *іменник*.

V. Підсумок уроку

Вмотивування оцінок, одержаних учнями за роботу на уроці.

VI. Домашнє завдання

Виписати 2 загадки, зробити морфологічний розбір іменників-відгадок.

**ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО ПРО ЧИСЛІВНИК.
УРОК-ЗМАГАННЯ**

Мета: систематизувати й узагальнити вивчене про числівник як частину мови; розвивати логічне мислення, пам'ять, зв'язне мовлення; виховувати патріотичні почуття.

Тип уроку: узагальнення і систематизація вивченого.

Форма проведення: урок-змагання «Брейн-ринг».

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

Клас поділений на чотири групи: дві з них є командами-учасницями турніру, решта — групи підтримки.

Перша команда «Чотири + два»

Девіз: «Одна голова добре, а дві краще!»

Друга команда «Три + три»

Девіз: «Один за всіх і всі за одного!»

II. Початок гри

Конкурс «Розминка». Повторення вивченого

Дати відповіді на питання:

Перша команда

1. Розділ мовознавчої науки, що вивчає слова, їх значення. (*Лексикологія*)
2. Що означає числівник? (*Число, кількість, порядок при лічбі*)
3. За кількістю слів числівники поділяються на ... (*Прості і складені*)
4. Від яких числівників утворюються збірні числівники? (*2 — 20 та 30*)
5. Як відмінюються складені кількісні числівники? (*Кожне слово*)
6. Як відмінюється числівник нуль, мільйон, мільярд? (*Як іменники II відміни*)

Друга команда

1. Розділ мовознавчої науки, у якому вивчаються слова як частини мови. (*Морфологія*)
2. На які групи поділяються числівники за значенням? (*Кількісні, порядкові*)
3. Назвіть розділи кількісних числівників. (*Цілі числа, дробові, збірні*)
4. Які числівники мають лише дві відмінкові форми? (*40, 90, 100*)
5. Як відмінюються складені порядкові числівники? (*Останнє слово*)
6. Чим є слова *півтора, півтори, півтораста*? (*Дробові числа; не відмінюються*)

Запис на дошці

Скільки очей у бджіл і джмелів? Двоє? Ні, п'ятеро! Візьміть у руки збільшувальне скло, і на панц..рі голови цих комах ви побачите ще троє майже непомітних очей. Вони не виконують самотійної функції, а допомагають крилатим трудівникам орієнтуватися в просторі й часі. Троє допоміжних очей — рецептори інтенс..вності освітлення. Завдяки їм бджоли і джмелі легко визначають час доби і повертаються у свій вулик у цілком певний час (*3 кн. «Хрестоматія із зоології»*).

Перша команда

- Чому це текст, а не окремі речення?
- Назвіть числівники в тексті.
- Які за походженням слова з пропущеними літерами? Яке правило треба нагадати, щоб правильно записати їх?

Друга команда

- Якого стилю цей текст?
- Визначте їх розряд за значенням.
- Знайдіть у тексті слова-синоніми до слів *бджоли* і *джмелі*. Яка їх роль?

Конкурс «Слабка ланка»

Прочитати арифметичні приклади, правильно вимовляючи закінчення.

Перша команда	Друга команда
До $2\frac{3}{6} + 5\frac{2}{3}$	До $3\frac{2}{5} + 2\frac{3}{7}$
До $24 + 46$	До $38 + 16$

Перша команда	Друга команда
До 126 + 345	До 396 + 258
Від 1,6 — 0,3	Від 2,3 — 1,2
Від 47 — 36	Від 92 — 24
Від 235 — 26	Від 427 — 32

Конкурс «Виправ помилки»

Перша команда

Кінь може жити до (60) літ, тривалість життя бегемота й тигра — до (50), зубра й лева — до (35). Слони живуть до (85) років. Страуси живуть від (30) до (70) років.

Друга команда

Коршуни та грифи живуть більше (100) років. До (100) літ доживають стерв'ятники. До (80) можуть жити беркути, дикі гуси. А от качка живе до (40) років. Найдовша тривалість життя у соколів. Вони живуть до 160-170 літ. Папуга в неволі може жити до 135 років.

Групи підтримки в цей час відмінюють словосполучення.

Одна гривня. Чотири гривні

Учні відзначають, що слово-іменник гривня відмінюється як іменник пісня чи будь-який інший I відміни м'якої групи. Відредагуйте речення.

Перша команда

Книжка коштує сім гривнів (гривень).

Друга команда

Гривен (гривень) багато не буває, їх мало або дуже мало. Нам не вистачає однієї гривни (гривні), щоб купити книгу.

Конкурс «Прислів'я»

Запишіть 2-3 прислів'я з числівниками. Вкажіть їх морфологічні ознаки.

Прислів'я з числівниками

За двома зайцями не женись, бо жодного не піймаєш.

Кінь на чотирьох і то спотикається.

Слухай сто разів, а говори раз.

Однією рукою в долоні не заплещеш.

Конкурс капітанів

Передати зміст речень фразеологізмами, у яких би були числівники.

Перша команда

- Пильнувати з напруженою увагою. (*Дивитися обома*)
- Дуже далеко. (*За тридев'ять земель*)
- Становище, коли небезпека загрожує з двох боків. (*Між двох вогнів*)

Друга команда

- Наговорити дурниць, нісенітниць. (*Сім мішків гречаної вовни*)
- Дуже швидко сходити куди-небудь. (*Одна нога тут, друга там*)
- Дуже схожі між собою. (*Як дві краплі води*)

Конкурс «Підслухана розмова»

Скласти діалог на тему «У магазині», використовуючи числівники. У конкурсі беруть участь команди і групи підтримки.

III. Підсумки уроку. Слово журі**IV. Домашнє завдання**

Повторити все про числівник. Скласти оповідання «Розповідь рибалки», використовуючи числівники.

А. В. Жукова-Якубчак

**«ПОДОРОЖ ДО СКАРБНИЦІ ЗНАНЬ».
КОНКУРС-ГРА ЗА ТЕМОЮ «УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ»**

Мета: сприяти поглибленню учнівських знань про невичерпну скарбницю фольклору; розвивати вміння аудіювання й говоріння, навички розмежовувати різні поняття, виховувати шану до рідної мови, прагнення до оволодіння літературною мовою.

Тип уроку: систематизація знань і вмінь.

Обладнання: дидактичний матеріал, картки, плакати, паперовий потяг із вказуванням назви кожного вагону, «скарбничка знань».

ХІД УРОКУ

I. Вступна частина

Учитель. Сьогодні ми проводимо незвичний урок. Чому? Тому що, по-перше, це конкурс-гра, а жодний конкурс не обходить-ся без журі, по-друге, ми визначимо кращих знавців українського фольклору. Для цього ми вирушимо у подорож до скарбниці знань цим кольоровим потягом (*учитель показує на паперовий потяг, який поміщено на дошці*).

Нам потрібно побувати у кожному вагоні, а чим швидше ми будемо пересуватися, тим швидше дістанемось до скарбниці знань. Будь-який конкурс вимагає наявності команд. Зараз ми об'єднаємось у дві команди (*учитель поділяє клас на дві команди, при цьому вільним залишає середній ряд, оскільки саме туди будуть сидати учні для підготовки індивідуальних завдань*).

Отже, майже все готово. Але журі сидить якесь невеселе... Шановні члени журі, ми вирішили вас підбадьорити... (*По одному учню з кожної команди виходять і читають вірші для членів журі. Вони можуть читати їх напам'ять, але заздалегідь повинні отримати це завдання. Але вчитель може дати картки з цими віршами на уроці, таким чином учні просто їх виразно прочитають*).

Команда I

Бажаймо успіхів вам, члени журі!
Щастя й здоров'я від Бога в дари!
Достаток хай завжди у вас гостює,
Хліба ніколи нехай не бракує...

Команда II

Хай ваші діти в будні й неділі
Будуть веселі, чисті та милі...
Натхнення дай, Боже, з роси, з води, з піль,
Жертуйте розум свій на народну ціль.

Учитель. Сьогодні на журі чекає нелегка справа. Нашим шановним членам журі стануть у пригоді такі найкращі людські якості, як мужність, адже не так просто дати справедливу оцінку; благородство — бо їм не раз доведеться говорити слова схвалення, підтримки гравців; чесність, адже лише істинна перемога може дати справжню радість.

Отже, ми вирушаємо у подорож до скарбниці знань, (у кожного вагончика є дверцята, коли їх відкриває вчитель, то читає назву конкурсу).

II. Початок конкурсу**Конкурс № 1. «Відгадування загадок»**

Командам пропонується по черзі відгадувати загадки. Команда, яка відгадує, отримує 1 бал, якщо ця команда відповіді не знає, а знає інша команда, то вона отримує 2 бали.

Команда I

- Хто першим заходить до хати? (*Ключ*)
- Біла криничка,
Жовта водичка,
Хочеш водички?
Розбий криничку. (*Яйце*)
- Найшвидша на світі... (*Думка*)

Команда II

- Сімсот соколят на одній подушці сплять. (*Соняшник*)
- Вийшла звідкись гарна дівка,
На ній стрічка-семицвітка;
А де з річки воду брала,
Там коромисло зламала. (*Веселка*)
- Сім братів, віком рівні, іменами різні. (*Дні тижня*)
Журі називають кількість балів, яку отримали команди за перший конкурс.

Учитель. Цим часом ми заходимо до другого вагону, відкриваємо чарівні дверцята і бачимо...

Конкурс № 2. «Дні тижня»

Учитель. Давайте згадаємо дні тижня (учні називають). Скажіть, а чи хто-небудь з вас замислювався над походженням цих назв? У вас є три хвилини, щоб подумати. Представник з кожної команди висловить думку команди.

(Варіанти відповіді: Понеділок: «по неділі» — після закінчення неділі наступає понеділок; Вівторок: «ві второк» — на другий день тижня, тобто означає «2»; Середа: «середина» — середина робочого тижня; Четвер: «четвертий» — четвертий день робочого тижня; П'ятниця: «п'ять» — п'ятий день тижня; Субота: «субота» — закінчується робота; Неділя: «неділя» — нічого не робити, відпочивати.)

Учитель. Ви дуже творчо підійшли до цього конкурсу, а поки журі підводить підсумки, ми бачимо, що потяг прискорює швидкість. Тим часом ми відкриваємо дверцята третього вагону...

Конкурс № 3. «Колядки та щедрівки»

Учитель. Невід'ємною частиною фольклору є колядки та щедрівки, бо мрії людей бути щасливими, щедрими та працюючими були найзаповітнішими. Адже колядки та щедрівки славили не тільки Бога-творця, а й людину-трудівника. Починаючи з команди, яка набрала за два конкурси найбільшу кількість балів, називаємо якомога більше колядок та щедрівок (за кількістю названих виставляються бали. Додаткові бали, якщо учні проспівують). По закінченні конкурсу журі оголошують кількість балів за три конкурси.

Учитель. А ми тим часом відкриваємо дверцята четвертого вагону...

Конкурс № 4. «У світі літер»

Цей конкурс потребує певної підготовки, тому учні з обох команд на початку гри отримують завдання і готуються. Для них на партах лежать аркуші та кольорові олівці.

Учитель. Уявіть собі, що ви познайомились з учнями іншої планети, які не розуміють жодної мови, тільки за допомогою малянка ви можете спілкуватись. Вам потрібно передати інформацію про нашу чудову країну та школу: «Ми, учні школи № 11, живемо у прекрасній країні, де щодня сходить сонце, де синє небо, високі гори, широкі ріки, квітучі поля. З найкращими побажан-

нями, учні 6-А класу». (Учні не тільки малюють, але й пояснюють, що вони намалювали і чому.)

Учитель. Усе швидше ми наближаємось до Скарбнички знань. Що нас чекає? Які скарби ми побачимо? Отже, ми відкриваємо дверцята п'ятого вагону...

Конкурс № 5. «Прислів'я»

Питання до класу:

- 1) Що таке прислів'я, приказки?
- 2) Чому вони нас вчать?

Учитель. По черзі команди закінчують прислів'я, а потім пояснюють зміст кожного.

Журі оцінюють не тільки знання учнів, але й вміння пояснювати.

Команда I

- Бджоли раді цвіту... *(а люди — літу)*
- Слово до слова... *(зложиться мова)*
- Не плюй в криницю... *(бо з неї доведеться пити водицю)*
- Слово не горобець... *(вилетить — не піймаєш)*

Команда II

- Хто не працює... *(той не їсть)*
- Не кажи «гоп»... *(поки не перескочиш)*
- Наука в ліс не веде... *(а з лісу виводить)*
- Яке коріння... *(таке й насіння)*

Надаємо слово журі (оголошують бали за п'ять конкурсів, окремо висловлюючи думку щодо останнього конкурсу № 5).

Учитель. За кольоровими дверцятами шостого вагону ми бачимо...

Конкурс № 6. «Фразеологізми»

Учитель. Давайте згадаємо, що таке фразеологізми, адже фольклор не обходиться без фразеологізмів, бо це... (крилаті вислови, які можна замінити синонімом. Вони вживаються в розмовному стилі. Найбільшу їх кількість можемо зустріти в усній народній творчості). Умова конкурсу: На дошці написані фразеологізми, які потрібно замінити словами-синонімами. Завдання записано для кожної команди окремо. Учні з кожної команди виходять і пишуть відповіді. Переможе та команда, яка першою впорається із завданням. (Журі враховують не тільки швидкість виконання завдання, але й правильність. За кожну правильну відповідь — 1 бал.)

Команда I

- Хоч око виколи. (*Темно*)
- Держати хвіст трубою. (*Триматися*)
- Взяти ноги в руки. (*Втекти*)
- Ніде й голці впасти. (*Тісно*)

Команда II

- Перелічити ребра. (*Побити*)
- Зробити з мухи слона. (*Перебільшити*)
- Пекти раків. (*Почервоніти*)
- Палець об палець не вдарити. (*Ледарювати*)

Учитель. Молодці, ви впорались із цим завданням, і ми вже бачимо, що Скарбничка знань дуже близько. Нам залишається відкрити дверцята двох вагонів. Але під час нашої подорожі виникли певні проблеми із вагоном № 7, тому до нього ми можемо потрапити через дверцята вагону № 8.

Оскільки вагон № 7 — засекречений, то учням обох команд я роздам секретні матеріали. Якщо ви впораєтесь із завданням, то ми без перешкод потрапимо до вагону № 7.

Учням потрібно скласти віршик:

Команда I	Команда II
...мова	... Україна
...чудова	... край
...родина	... єдина
...країна	... знай

Варіанти віршів:

Команда I	Команда II
О, наша українська мова, Ти така чудова, Зростаєш ти у прекрасній родині, У нашій славі країні	Моя рідна Україно, В серці мій Донецький край, Для мене він єдиний, І про це ти знай

Учні ідуть готуватись, а тим часом ми відкриваємо дверцята вагону № 8.

Конкурс № 8. «Бліц-турнір»

Командам по черзі ставлять 10 запитань.

Команда I

1. Псевдонім Т. Шевченка. (*Кобзар*)
2. Розділ, в якому вивчаються частини мови. (*Морфологія*)
3. Що таке УНТ? (*Фольклор*)

4. Яке релігійне свято припадає на 7 січня? (*Різдво*)
5. Опис зовнішнього вигляду людини. (*Портрет*)
6. Надмірне перебільшування у творі. (*Гіпербола*)
7. Скільки букв в українському алфавіті? (*ЗЗ*)
8. Не той розумний, хто багато знає, а той, хто багато... (*Читає*)
9. ...Душу й тіло ми положим за нашу... (*Свободу*)
10. Кому з героїв належать слова: «Де я мірю, там я вцілю, Де я важу, там я вражу»? (*Байда*)

Команда II

1. Основна страва на різдвяні свята. (*Кутя*)
2. Назва якого птаха складається із 40 «а»? (*Сорока*)
3. Новорічне символічне дерево. (*Ялинка*)
4. Як називаються крашанки, що фарбують на Великдень? (*Писанки*)
5. Деревя — символи України. (*Верба, тополя, калина*)
6. З якого вірша ці рядки: «Мені тринадцятий...». (*Т. Шевченко «Мені тринадцятий минуло»*)
7. Художнє означення в літературі. (*Епітет*)
8. Буква є, а звука немає. (*М'який знак*)
9. Вид фольклору, в якому прославляють весну. (*Веснянки*)
10. І покажем, що ми браття.... (*Козацького роду*)

Учитель. Ми блискуче впорались із цим завданням. Але давайте подивимось, чи впорались із секретними матеріалами наші учні?

Конкурс № 7. «Поетичний щоденник»

Учні читають завдання, а потім свої вірші.

III. Підведення підсумків

Отже, поки журі підраховують бали, ми, нарешті, можемо сказати, що всі перешкоди подолали, всі завдання виконали. Наш чарівний потяг привіз нас до Скарбнички знань, але щось вона не дуже важка. Діти, а давайте згадаємо початок нашої мандрівки і всі завдання, які ми виконали. Чому ми навчилися? (Учні піднімають руки, називають конкурси, говорять, чому навчились.)

Орієнтовні відповіді.

- Конкурс № 1. «Відгадування загадок» — відгадування загадок.
- Конкурс № 2. «Дні тижня» — навчились пояснювати походження деяких слів.
- Конкурс № 3. «Колядки та щедрівки» — вміємо співати, бажати щастя, здоров'я людям.

- Конкурс № 4. «У світі літер» — можемо спілкуватись мовою малюнка.
- Конкурс № 5. «Прислів'я» — можемо робити висновки з прочитаного, доводити свою думку, розвивати мовлення.
- Конкурс № 6. «Фразеологізми» — вміння пояснювати, розвивати пам'ять, логічне мислення.
- Конкурс № 7. «Поетичний щоденник» — вміння складати вірші, виховувати патріотизм.
- Конкурс № 8. «Бліц-турнір» — всебічний розвиток як з мови, так і з літератури.

Тим часом вчитель прикріплює всі завчасно заготовлені варіанти відповідей, які розташовані на кольорових аркушах.

Учитель. Ви бачите, що наша скарбничка знань виявилась дуже важкою і, найголовніше, переповненою вашими знаннями та вміннями. Ви повертаєтесь із чудової мандрівки з повним багажем знань.

Журі оголошує команду-переможця, яка нагороджується медалями «Знавець українського фольклору».

Щастя вам та успіхів у навчанні!

Г. Я. Дудник

«КРОК ЗА КРОКОМ».
РОЗВАЖАЛЬНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ГРА

ХІД ГРИ

Ведучий. Ми раді вітати усіх присутніх у нашому залі на розважально-інтелектуальній грі «Крок за кроком».

Сьогодні нам продемонструють свої знання, уміння і кмітливість учні 6-А і 6-Б класів (оплески), а допомагатимуть їм їхні любі матусі. Як ви знаєте, за умовами гри, ми повинні збагатитись інтелектуально, розважитись, показати свої здібності, поспілкуватися. Ми будемо крокувати з одного кольору веселки на інший. Таких кольорів буде чотири.

Червоний — це перший крок гри і називається «Україна. Її символи, святині, звичаї». Оранжевий поведе до «Джерел з мигучого». Жовтий колір веселки — це ще один крок до пізнання світу рослин і тварин і називається він «Розкажи нам, земле». А зелений колір нагадає про природу навколишнього світу, екологію, навколишнє середовище і називається «Цікавий світ навколо нас».

Музична пауза.

Під час гри «Крок за кроком» ми будемо спілкуватися з усім залом, але більше уваги приділимо родинам, які беруть участь у нашій грі. Це родина Видишів — Наталія Іванівна і син Саша, Ярових — Марія Володимирівна і син Сергійко, Штиль — Ольга Анатоліївна і донька, Зігур — Валентина Йосипівна і донька Таня.

А вести гру будемо ми. Нам допомагатимуть Рижкова Маша і Греніха Аріна. Оцінюватимуть досягнення родин члени журі: Тетяна Миколаївна, Бобришова Іра.

Нам усім у грі допомагатимете ви і ваші оплески. (*Оплески.*)

Ведучий. Перед початком гри ми просимо учасників трішки розповісти про себе, про своїх дітей та їхні захоплення, щоб всі краще познайомилися з родинами, які беруть участь у розважально-інтелектуальній грі «Крок за кроком». (*Оплески.*)

МАША

Рідні мами, рідні тата,
 Ми вітаємо вас на нашім святі,
 Ми вас любим щиро-щиро
 Вам бажаєм щастя й миру.
 Ви нас теж любіть, рідненькі,
 Бо ми дітки дорогенькі.
 Хочем бути на вас схожі і, як ви,
 Такі ж хороші.
 Хай же ваше добре слово
 Розквітає веселково.

Ведучий. Першими беруть слово родина Видишів. (*Оплески.*)
 Слово родині Ярових.

Про себе розповідає родина Штиль.

Слухаємо розповідь родини Зігур. (*Оплески.*)

Дякуємо усім учасникам гри, нашим родинам за розповіді.
 Тепер ми знаємо про учасників майже все і запрошуємо до гри
 «Крок за кроком».

Умови гри

На ваших столах для кожної сім'ї є таблички з цифрами 1, 2, 3. Ними ви й будете відповідати на ті запитання, які я вам запропоную. Обравши одну з трьох відповідей, яка, на вашу думку, є правильною, ви піднімаєте табличку з відповідним номером 1, 2, 3. За кожну правильну відповідь журі нагороджуватиме вас зірочкою відповідного кольору: червоною, оранжевою, жовтою чи зеленою.

I тур

Аріна

Мій край чудовий — Україна!
 Тут народились ти і я.
 Тут над ставком верба й калина
 Чарівна пісня солов'я.
 Все найдорожче в цілм світі,
 Бо тут почався наш політ,
 Цвітуть волошки сині в житі,
 Звідсіль веде дорога в світ.
 І найдорожча рідна мова
 Джерельцем радісно дзвенить,
 І мила пісня колискова,
 Чумацький шлях кудись зорить...
 Усе найкраще і єдине,
 І радощі всі і жалі...

Мій рідний краю, Україно!
Найкраще місце на землі.

Ведучий. Умовно учасники гри ступають на червоний колір веселки — це перший крок у грі «Крок за кроком». А називається він «Україна, її символи, святині, звичаї», бо червоний, то любов, як співається у пісні Д. Павличка «Два кольори». *(На дошці з'являється червона смужка веселки.)*

Запитання першого туру

1. Це національний символ України. Матері дарують своїм дітям на щастя, на долю, виряджаючи їх у далеку дорогу.
 1. Записник.
 2. Рушник.
 3. Рюкзак.
2. Поширене в Україні дерево, з яким в українських народних піснях і переказах порівнюють струнких дівчат.
 1. Тополя.
 2. Осика.
 3. Верба.

Маша

Безмежно з дитинства кохаю
Красу свого рідного краю
Дніпра голубінь неозору
И росу на ромашці прозору.

Ведучий. Як ви вже здогадалися, мова піде про річку Дніпро. По території України протікає річка Дніпро. Обласний центр м. Черкаси розташовано на її берегах. Яку назву носила річка у сиву давнину?

1. Хорол.
2. Ворскла.
3. Борисфен.

Ведучий. Хто правильно відповів на це запитання, ми дізнаємось після того, як прослухаємо пісню. А пісню «Кольоровий м'яч» усім присутнім дарує Медведенко Таня. Найбільше червоних зірочок одержала сім'я.... *(Оплески.)*

II тур

Ведучий. Усі учасники гри роблять крок на оранжеву смужку веселки «Джерела з минулого».

Аріна

Я щиро так люблю усе навколо мене
Усе, що є й було багато сотень літ...

Люблю чарівний ліс і житечко зелене,
Увесь казковий, неповторний світ!

Ведучий. Питання цього туру пропонують виявити знання з історії та літератури.

1. Українські козаки завжди боронили свою землю від чужоземців, визволяли тих, хто потрапив у полон, вони добрались до міста Стамбула на човнах і визволяли невільників. Якими човнами користувались козаки?

1. Яхта.
2. Шхуна.
3. Галера.

2. Твори нашого земляка Шевченка відомі у цілому світі. Ці твори увійшли у збірку. Як називається ця збірка?

1. «Заповіт».
2. «Кобзар».
3. «Кавказ».

3. До нас дійшла легенда «Заснування міста Києва». У тому місці, де зараз збудовано місто, жили три брати. Як звали сестру Кия, Щека і Хорива?

1. Либідь.
2. Роксолана.
3. Миліша.

Ведучий. У цьому турі найбільше оранжевих зірочок одержала сім'я ...

Поки учасники гри відпочивають, ми пограємо з вами, шановні наші вболівальники. Прошу відповісти на запитання.

1. На якій купюрі нових грошей України, гривні, вміщено портрет Т. Г. Шевченка? *(На купюрі вартістю 100 гривень.)*
2. Якщо вбити цвях у триметрове дерево на висоті 65 см., а відомо, що дерево виростає за рік на 60 см., то на якій висоті буде цвях через чотири роки? *(На тій самій, тому що дерево росте верхівкою.)*
3. Скільки у нашому місті Сміла поворотів? *(Два: лівий і правий)*

Маша

Щоб знання великі мати,
Треба розум розвивати.
Гостре око, слух, терпіння,
І тоді прийде уміння.
І про тебе в сам кінець
Люди скажуть: «Молодець».

Ведучий. Молодці вболівальники, які зуміли відповісти на запитання. Ще раз привітаємо їх. (*Оплески.*)

III тур

Ведучий. Учасники гри умовно роблять крок на жовту смужку веселки, яка асоціюється з достатком. Жовтий колір — це колір пшеничної ниви, колір хліба, землі, це і колір золотого сонечка. А називається цей тур «Розкажи нам, земле».

Аріна

Ось придивіться — звичайна травинка,
Але і в ній загадка є.
А на листочку прозора росинка
Райдуга там вирає!
Треба природу старанно вивчати
Всім вона радість несе,
І полюбити всім серцем, і знати
Про Батьківщину усе!

Ведучий. Запитання III туру.

1. Чому стеблина пшениці при сильному вітрі гнеться, а не ламається?
 1. Стебло наповнене повітрям.
 2. На стеблі є вузлики.
 3. Стінки стебла мають багато клейковини.
2. Яку рослину бояться казкові вампіри?
 1. Часник.
 2. Перець.
 3. Цибулю.
3. Молоко якої домашньої тварини є найкалорійнішим?
 1. Кози.
 2. Корови.
 3. Оленя.

Ведучий. В цьому турі зірочки одержують сім'ї...

Крутиться, крутиться кругла
Старенька платівка,
В класі шкільному проходить ця гра.
Музика, музика летиться
То тихо, то дзвінко.
Радісна, радісна
Наша велика сім'я

Аріна

Парами, парами,
Наче по небу лелеки,

Мріями, мріями ми летимо в майбуття
А попереду таке незвичайне й чарівне
Наше шкільне і цікаве життя.
Виконавиця вальсу
Шлягери...шлягери...
Більше тепер вони в моді,
Та не здолати їм
Вальсу зорю світову,
Знову я з вальсом,
неначе той птах на свободі,
Звуками, звуками понад землею пливу.

1. Нас голубить всіх рідна ненька
З хмари сонечко ясне вирина
Так, як сонце в небі є у нас одненьке
І матуся теж у нас одна.
2. Плине швидко час і летять роки,
Але в пам'яті лишиться моїй
Рідна, любо школо,
ти приносиш спокій
Будь щаслива, школо,
завжди молодій.
3. Побажаєм всім років сто прожить,
Горя, сліз не знати, суму та журби.
Хай вам радість буде, дай же, Боже, людям
Многих, добрих, щасних літ всім назавжди.

Ведучий. Дорогі наші гості, діти, шановні родини! Гра «Крок за кроком» добігла кінця. Ми дуже вдячні всім, хто брав участь у нашій родинній грі, хто завітав до нас, хто вболівав за наші родини. Сподіваємось, що цікава розмова, щире спілкування і гарний настрій зостануться з нами надовго. До нових зустрічей у грі «Крок за кроком»!

7 КЛАС

А. В. Баєва

«У КАЗКОВОМУ СВІТІ МОВИ». ФІЛОЛОГІЧНА ГРА

Мета: розвивати в учнів уміння й навички усного спілкування українською мовою; розвивати навички виразного читання й мовлення, виховувати любов і повагу до рідної мови, культури, історії України; виховувати культуру усного й писемного спілкування.

Обладнання: дерев'яна рамка (екран), столи, стільці, аркуші паперу, ручки, маркери, дипломи.

ХІД УРОКУ

I. Початок гри

Звучить музика. На сцені з'являється Ведуча.

Ведуча. Доброго дня, шановні глядачі. В ефірі телевізійний канал «TV-казка» і щотижнева програма «У казковому світі мови». З вами ведуча (прізвище та ім'я). Сьогодні в нашій програмі ви станете спостерігачами цікавої філологічної гри, учасники якої ваші однолітки — учні 5-7 класів.

Звучать фанфари. На сцені з'являються учасники гри.

Ведуча. Із задоволенням представляю вам наших гравців. За лівим столом розташувалась команда під назвою «Асорті», за правим від мене столом знаходиться команда «Мікс». Привітаємо учасників. Гра має бути напруженою, але чесною й справедливою. В оцінюванні нашої гри, відповідей учасників, їх артистизму, знань української мови, дотепності й спритності нам допоможе вельмишановне журі.

Знайомство з членами журі. Привітальні слова голови журі учасникам програми.

II. Конкурсні завдання

Конкурс «Візитка»

Отже, ми оголошуємо перший конкурс — «Візитка». Кожна команда має представити своїх учасників, назвати девіз і висловити

побажання для суперників. Команди готуються до виступу, а на нашому каналі блок шкільної реклами.

Учні 7 класу демонструють рекламну заставку. Анонс вистави «За двома зайцями». Анонс випуску газети «Казкові новини».

Ведуча. З командами познайомились, журі виставило перші оцінки, а ми переходимо до наступного конкурсу, що називається «Мовне асорті».

Конкурс «Мовне асорті»

Кожна команда має за 2 хвилини дати якомога більше відповідей на однакову кількість запитань. Журі фіксує загальну кількість правильних відповідей. Максимальна кількість балів за конкурс — 5.

Запитання для команди «Асорті»

1. Державна мова України. (*Українська*)
2. З якого знаку починається діалог? (*З тире*)
3. Наука, що вивчає звуки мови. (*Фонетика*)
4. Назвіть головні члени речення. (*Підмет і присудок*)
5. Як називаються літери, що записані в певному порядку? (*Алфавіт*)
6. Що вивчає графіка? (*Знаки письма*)
7. Скільки букв «о» в слові «молоко»? (*Три*)
8. Слово, що має багато значень. (*Багатозначне*)
9. Остання буква у слові «сім». (*Ем*)
10. Назвіть одним словом нерозривні словосполучення. (*Фразеологізми*)
11. Словниковий склад мови. (*Лексика*)
12. Скільки звуків у слові «джміль»? (*Чотири*)

Запитання для команди «Мікс»

1. Найменша одиниця мови. (*Звук*)
2. Слова, що мають спільний корінь. (*Спільнокореневі*)
3. Скільки звуків у слові «легенький»? (*Вісім*)
4. Який знак ставиться в кінці розповідного речення? (*Крапка*)
5. Яка буква не має звука? (*М'який знак*)
6. Словник, з якого дізнаємося значення слів. (*Тлумачний*)
7. Сьомий відмінок нашої мови. (*Кличний*)
8. Частина слова перед коренем. (*Префікс*)
9. Речення з однією граматичною основою. (*Просте*)
10. У що береться пряма мова? (*У лапки*)
11. Розмова двох осіб. (*Діалог*)
12. Що вивчає орфографія? (*Правопис слів*)

Підбиття підсумків. Виступ представника журі

Гра напружена. Учасники прагнуть перемоги, тому наступний конкурс називається «Влучне запитання».

Конкурс «Влучне запитання»

Кожна команда пропонує суперникам два запитання на тему, пов'язану з мовою. Журі оцінює не лише правильність відповіді, а й дотримання культури поведінки й мовлення учасників, правильність оформлення запитання. Максимальна кількість балів за конкурс — 3.

Оцінювання конкурсу журі. Музична пауза. Виступ учнів 5 класу з музичним номером.

Конкурс «Прямо чи влучно»

Ведуча. Учасники команд «Асорті» й «Мікс» — діти сміливі, дотепні, спритні й, без сумніву, розумні. А чи володіють вони акторськими здібностями? Про це ми дізнаємось із наступного конкурсу — «Прямо чи влучно».

Кожна команда отримує листочки із записаними фразеологізмами. Ці стійкі вирази сприймаються не прямо, а як єдине ціле. Саме ці сполучення слів найяскравіше виражають національний характер мови. Отже, ви маєте показати без слів записані фразеологізми своїм суперникам, а вони їх мають відгадати й назвати.

Картка для команди «Асорті»

1. Тинятися з кутка в куток.
2. Відривати голову.
3. Довести до ручки.
4. На лобі написано.

Картка для команди «Мікс»

1. Взяти ноги в руки.
2. Втерти носа.
3. Води в рот набрати.
4. Змотувати вудки.

Оцінювання роботи учнів.

Анонс вистави

Ведуча. Ви дивитесь інтелектуальну філологічну гру «У казковому світі мови». Капітани, ви маєте чудову нагоду отримати для своїх команд додаткові бали. Для вас конкурс «Римування».

Конкурс «Римування»**Картка для команди «Асорті»**

Заримувати слова: *сміх, сніг, весна, краса*.

Картка для команди «Мікс»

Заримувати слова: *буває, забуває, мова, діброва.*

Капітани готуються до виступу. Музична пауза. Виступ капітанів. Оцінювання журі.

III. Підбиття підсумків

Ведуча. Наш ефірний час завершується. Журі підбиває підсумки гри.

Виступ голови журі. Нагородження переможців подарунками (торт, словник для класу), дипломами учасників філологічної гри.

Ведуча. Час ефіру вичерпано. Дякую за прекрасну гру. Бажаємо всім учасникам насаги у вивченні рідної мови, говоріть нею, спілкуйтеся нею, бо це справді божий дар. З вами була (прізвище, ім'я ведучої) й програма «У казковому світі мови». До зустрічі на каналі «TV-казка».

Учасники гри дають інтерв'ю журналістам газети «Казкові новини».

ЙДЕМО З ДИТИНСТВА ДО ШЕВЧЕНКА. УРОК — КВК

ХІД УРОКУ

I. Початок гри

Ведучий. Увага! Увага! Розпочинаємо КВК — конкурс винахідливих і кмітливих, присвячений життю і творчості Т. Шевченка.

Ведуча. Сьогодні у нас змагаються дві команди: «Вербиченька» і «Пастушки».

Ведучий. Команди створені з найсильніших, найерудованіших, найкмітливіших знавців життя і творчості Великого Кобзаря, які навчаються у 7 класі. Привітаймо дружно обидві команди, які представляють один клас. Це знаменно і приємно! Ви вже, безумовно, помітили радісне хвилювання гравців. Відповідальність-бо для них неабияка! Тим паче, що й змагання не таке собі, а — шевченківське!

Ведуча. Кожна команда має, без сумніву, своїх прихильників, вболівальників. До них теж буде звернене наше слово. А зараз підтримайте конкурсантів щирими посмішками і дружніми оплесками!

Ведучий. Судить сьогоднішнє змагання високоповажне й авторитетне журі (називає його склад).

Ведуча. Команди! На старт! Жеребкування. Як ви бачите, розпочинає наше змагання команда «Пастушки».

Команда «Пастушки» виходить на сцену з піснею «Ой ходила дівчина бережком».

Капітан рапортує про готовність команди.

Девіз: «Йдемо з дитинства до Тараса! Вчимося змалку в Кобзаря любити Україну і мову нашу солов'їну!»

Ведучий. На сцену запрошується команда «Вербиченька»!

Команда виходить із піснею «Ой на горі та й женці жнуть».

Рапорт капітана: «Девіз у нас: Бути, як Тарас: Вербичку плекати, про Україну дбати!»

Ведуча. Слово для привітання надається команді-суперниці «Вербиченька».

Звернення до команди-суперниці

Шевченко в пустелі вербичку зберіг,
 Вона ж бо наш символ і оберіг.
 Будемо вірними батьку Тарасу,
 Захистимо честь 7 класу!
 Нам вихвалятись не до лиця:
 Хто сильніший, покаже дружня зустріч ця.
 Якщо ж «Вербиченька» вас здолає,
 Нехай кожен пам'ятає:
 «Не я б'ю, верба б'є».

Будьте великі, як верба, здорові, як вода, багаті, як земля,
 гарні, як весна, а мудрі, як Тарас!

Звернення до журі

А журі наше посміхається,
 Бачачи нас, безумовно, втішається.
 Ми ж його не розчаруємо,
 Свою кмітливість і винахідливість подаруємо.

Вручають подарунки-сюрпризи «Пастушкам», журі.

Ведучий. Свого конкурента і журі вітає команда «Пастушки».

Звернення до команди-суперниці

Зустрівши нас, пастушків,
 Не надійтесь на перемогу без труднощів.
 Ми готові до гідного двобою,
 А перемогу бачимо за собою.
 Із пастушка-сиротини,
 Що писав і малював,
 Забувши про чужу скотину,
 Виріс мудрий Кобзар, що весь світ здивував.
 Бажаємо вам показати вищий клас
 Щоб і сам здивувався у могилі Тарас! Журі:
 А ми собі добре дбаємо:
 Шевченка з любов'ю вивчаємо.
 Про журі не забуваємо і в цій порі
 Свою долю у ваші руки, шановні, вручаємо.

Вручають подарунки-сюрпризи журі і команді «Вербиченька».

Капітани обох команд (*разом*)

Любов до Шевченка і його «Кобзаря»
 Об'єднала, друзі, нас,
 Тому й зібралися ми в цьому залі
 У святковий радісний час.

Ведуча. Ось ми й познайомилися з командами, які сьогодні вирішили позмагатися, себе показати і на суперників подивитися, а головне, — красним словом возвеличитися, Шевченківським духом освятитися.

Перше слово журі, перші підсумки. Із словом від журі до команд звертається переможниця гри-марафону «За «Кобзарем» Шевченка» (учениця 10 класу).

— Сердечно вітаємо такі чудові команди семикласників із початком змагання, бажаємо вам, юні друзі, вправно вибратися із тенет цікавих конкурсів і завдань, показати свою ерудицію, вміння мислити і творити. Ми впевнені, що ви покажете глибокі знання життя і творчості Т. Шевченка. Пам'ятайте, що перемога приходить з боротьбою, подоланням труднощів.

Адже добре треба знати,
Що і як відповідати,
Про журі не забувати
І кмітливість проявляти.

Ведучий (*заклик до команд*). Пам'ятайте: «Щоб народу рідному служити, треба так, як Шевченко, на світі жити».

Ведуча. А тепер переходимо до конкурсів.

II. Конкурсна частина

Конкурс «Поетична розминка»

Завдання: члени кожної команди по черзі читають улюблену строфу із віршів Т. Шевченка. Умова: виразно, не збиваючись, із почуттям. Журі буде враховувати оригінальні творчі знахідки команди.

Конкурс капітанів

1. Чому ім'я Катерина було надзвичайно дороге поетові?
2. У якому році вийшло 1-е видання «Кобзаря»?
3. Назвати ім'я та прізвище товаришки Тараса в дитинстві.
4. У якому році Т. Шевченка викупили з кріпацтва?

Слово журі.

Ведуча. Уболівальники гаряче реагують на хід змагання, самі готові кинутися в бій. Надаємо таку можливість. Назвіть прислів'я про Кобзаря.

Уболівальники називають.

- Шевченко з народом був, від народу мудрість здобув.
- Шевченків «Заповіт» до добра кличе світ.
- Кобзаря сила до щастя народ пробудила.

- Хто Шевченка знає, той край свій кохає.
 - «Кобзар» — народної мудрості буквар.
 - Де правда Кобзаря ходила, там розцвіла народна сила.
 - Шевченкова правда чиста і ясна, тому й прекрасна.
 - На тиху розмову, на добрее слово Шевченко нас кликав й за-прошує знову...
- Ведучий. Продовжуємо змагання.

Конкурс читців

Ведуча. А зараз змагаються читці. Виразно прочитати на-пам'ять вірш Шевченка. Слово декламаторам — кращим із кра-щих у команді.

Конкурс «запитання — відповідь»

Ведуча. Команди ставлять одна одній по 3 запитання.
Слово журі.

Гумористична пауза (учні 6 класу)

Одного разу Тарас Шевченко повертався з гостей. Над чимось замислившись, він ненавмисне штовхнув губернатора, потім ви-бачився.

А губернатор:

— Свиня!

— Дуже приємно, а я — Шевченко,— сказав Тарас Григоро-вич і пішов далі.

Ведучий. Відпочили? Змагання триває. На черзі конкурс 5.

Конкурс знавців життєпису Шевченка — змагання на ерудицію (по три запитання командам)

Команда I

1. Назвіть прізвище художника-земляка, який перший помітив у Шевченка талант живописця і став йому допомагати.
2. Назвіть місця в Україні, пов'язані з іменем Т. Шевченка.
3. Назвіть 5 відомих пісень на слова поета.

Команда II

1. Хто з українських письменників одним із перших підтримав Шевченка як поета і допоміг йому в самоосвіті?
2. Назвіть місця, де жив Т. Шевченко.
3. Який композитор написав музику до 83 творів Т. Шевченка?

Конкурс — творчий (домашній)

Ведуча. Представники кожної команди читають твір і пере-дають його в журі.

Твір-мініатюра на одну з тем:

- «Шевченко у моїй читацькій біографії.»
- «Кобзар» у нашій родині.»
- «Шевченкова вербичка.»

Поетична пауза

Учениця читає вірш Т. Шевченка «Думи мої...».

Слово журі.

Конкурс художників

Ведучий. Пропонуємо вашій увазі ще один творчий конкурс, сьомий, — художників-ілюстраторів «Кобзаря». Захист ілюстрації:

— До якого твору ілюстрація?

— Чому обрали саме цей твір, сюжет, епізод? (*Художники передають роботи в журі.*)

Конкурс — «Згадай і продовж...»

Ведуча. Чи готові кинутися у бій знавці поезії Шевченка? (Завдання на картках). На картках — уривчасті фрази, за якими потрібно назвати вірш і продовжити його читанням напам'ять.

Ведучий. Поки команди готуються до останнього конкурсу 9, завдання уболівальникам обох команд:

— Розповісти легенду чи бувальщину про Кобзаря.

Слово журі.

Ведуча. КВК, як і будь-яке дійство чи справа, має кінець. Так, на жаль, все хороше, дуже швидко минає. Ми підійшли до завершального, 9 конкурсу — інсценівки. Юні актори підготували сценки.

Конкурс — показ сценок про дитинство Т. Шевченка

Слово журі. Нагородження команд.

Вчитель. Я рада за вас, любі мої семикласники. Хай ваша стежина до Тараса переростає у широку дорогу до храму духовності, краси і правди, а Великий Кобзар хай буде тим світочем, який освітить вашу дорогу пізнання. Дякую всім, чий розум, серце і душа трудилися. Ідіть з дитинства до Тараса, ідіть усе життя. Доростаєте до Кобзаря усім своїм життям, бо ж ми в Україні таки український народ, за який Т. Шевченко карався, мучився, але не каюся.

«НАЙРОЗУМНІШИЙ». ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ГРА

Мета: збудити прагнення учнів продемонструвати свої знання та вміння з української мови, спонукати їх до творчої праці; розвивати уміння учнів застосовувати свої знання в незвичних ситуаціях; виховувати повагу до барвистого рідного слова, вчити дітей триматися перед глядачами, бути привабливими і цікавими для присутніх.

Обладнання: святково прикрашена сцена.

Для учасників гри підготовлено столи, турнірну таблицю, стенд з категоріями для учасників.

ХІД ГРИ

І. Початок гри

Ведучий. Увага! Увага!

Розпочинаємо інтелектуальну гру «Найрозумніший». Сьогоднішня гра завершує тиждень української мови. Проходитиме сьогоднішнє наше свято під заклик «Вивчайте, любіть свою мову, як світлу Вітчизну любіть», взятим із вірша В. Сосюри. Бо чого ж варті ми в світі без рідної мови?! Вона є скарбницею народних, духовних надбань, оберегом наших традицій і звичаїв, запорукою інтелектуального розвитку і поступу в загальнолюдському житті.

Над всі багатства і припливи мод
Шануймо мову серцем і вустами.
Народ без мови — це вже не народ,
Без мови всі б ми сиротами стали.
Шануймо мову над усі скарби,
Якщо ти хочеш зватися народом.

І тур

Знайомство з членами команди. Кожен розповідає про себе, своє захоплення (приблизно 1 хв). Перший тур складається з одного раунду. Всім учасниками буде поставлено 18 запитань з чо-

тирма варіантами відповідей. Всі відповідають одночасно. Після закінчення I туру із 12 учасників залишається 6. Це ті, у кого найбільша кількість балів.

1. В українській мові є:
 - а) 10 частин мови;
 - б) 8 частин мови;
 - в) 7 частин мови;
 - г) 11 частин мови.
2. Антонім до слова «північний»:
 - а) західний;
 - б) східний;
 - в) *південний*;
 - г) південно-західний.
3. В українській мові:
 - а) 4 стилі мовлення;
 - б) 3 стилі мовлення;
 - в) *5 стилів мовлення*;
 - г) 6 стилів мовлення.
4. Фразеологічний зворот «прикусити язика» означає:
 - а) поранитися;
 - б) *замовкнути*;
 - в) вкуситися;
 - г) порозумнішати.
5. Який розділ науки про мову вивчає звуки мови?
 - а) Морфологія;
 - б) *фонетика*;
 - в) орфографія;
 - г) орфоепія.
6. Як пишуться з «не» такі слова: нехтувати, непокоїти, ненавидіти?
 - а) Через дефіс;
 - б) *разом*;
 - в) окремо;
 - г) через апостроф.
7. Яка частина мови сполучає однорідні члени речення та прості речення в складне?
 - а) *Сполучник*;
 - б) іменник;
 - в) вигук;
 - г) прийменник.
8. До якої частини мови належать слова «п'ять», «п'ятий», «одна п'ята», «три тисячі»?

- а) Іменник;
 - б) дієслово;
 - в) числівник;
 - г) прислівник.
9. В українській мові алфавіт має:
- а) 35 букв;
 - б) 33 букви;
 - в) 38 букв;
 - г) 32 букви.
10. В українській мові апостроф пишеться:
- а) *перед я, ю, є, ї;*
 - б) *після я, ю, є, ї;*
 - в) *перед ь;*
 - г) *після ь.*
11. Перевірне слово до слова «клекотіти»:
- а) *клекіт;*
 - б) *клекотання;*
 - в) *кликати;*
 - г) *крик.*
12. У давальному відмінку однини слово «хлоп'ячий» буде мати форму:
- а) *хлоп'ячим;*
 - б) *на хлоп'ячому;*
 - в) *хлоп'ячому;*
 - г) *хлоп'ячий.*
13. У слові «ягода»:
- а) *5 букв, 6 звуків;*
 - б) *5 букв, 5 звуків;*
 - в) *6 букв, 6 звуків;*
 - г) *5 букв, 4 звуки.*
14. Підмет — це...:
- а) *головний член речення;*
 - б) *другорядний член речення;*
 - в) *іменник;*
 - г) *займенник.*
15. Після узагальнюючого слова перед однорідними членами речення ставиться:
- а) *кома;*
 - б) *крапка з комою;*
 - в) *двокрапка;*
 - г) *тире.*

16. Речення, яке має дві або більше граматичні основи, є:
- а) складним;
 - б) простим;
 - в) називним;
 - г) неповним.
17. Перед кожною реплікою у діалозі ставиться:
- а) кома;
 - б) крапка з комою;
 - в) *тире*;
 - г) нічого не ставиться.
18. Іменник дівчинка належить до іменників:
- а) I відміни;
 - б) II відміни;
 - в) III відміни;
 - г) IV відміни.

Ведучий. Ви відповіли на 18 запитань. Давайте подивимось на турнірну таблицю. Чи можу я назвати півфіналістів. Я можу зробити це просто зараз. Півфіналістами стають: ...

Я дякую всім, хто брав участь у першому турі. Ви чудово грали. Вам просто трохи не пощастило. Думаю, що ми з вами ще обов'язково зустрінемось. Через декілька хвилин з півфіналістами ми зустрінемось у II турі.

Звучить пісня «Смерекова хата» (П. Дворський) або один із учнів розказує легенду.

Знаменитий грецький байкар Езоп був рабом філософа Ксанфа. Одного разу Ксанф захотів запросити гостей і наказав приготувати все найкраще. Езоп купив язика і приготував із них три страви. Ксанф запитав, чому Езоп подає тільки язика. Езоп відповів: «Ти наказав купити найкраще. А що може бути краще в світі за язик, за людську мову. За допомогою язика будуються міста, розвивається культура народів! За допомогою язика і мови ми вивчаємо науки й отримуємо знання, за допомогою язика люди спілкуються між собою, вирішують різні питання, просять, вітають, дають, отримують. Тому треба думати, що немає нічого кращого за язик».

Таке міркування сподобалося Ксанфові і його гостям.

На другий раз Ксанф наказав, щоб Езоп приготував на обід найгірше.

Езоп знову пішов купувати язика. Всі здивувалися. Тоді Езоп почав пояснювати Ксанфу: «Ти наказав мені знайти найгірше. А що на світі гірше від язика? За допомогою язика люди засму-

чують і розчаровують одне одного, язиком люди лицемірять, сваряться. Язик може зраджувати, ображати. Чи може щось бути гіршим за язик?!»

Легенда говорить, що не всім гостям було приємно слухати цю відповідь Езопа.

II тур

Ведучий. Ласкаво просимо на другий тур. Перед нами 6 півфіналістів. У якому порядку ви будете грати? Все залежатиме від того, як швидко ви відгадаєте зашифроване слово.

При 5

Ведучий. Стартувати в другому турі ви будете в такому порядку — (перераховую імена дітей). У цьому турі вам треба відповісти на питання різних категорій (за вибором). Кожен із вас відповість на питання двох категорій.

Питання читаються протягом однієї хвилини швидко.

Учасники по черзі вибирають категорії.

Далі ставляться питання.

Лексикологія	Синтаксис і пунктуація	Займенник	Іменник
Фонетика	Стилі мовлення	Словотвір	Фразеологія
Література	Числівник	Прикметник	Секрет (загадки)

Іменник

1. На які питання відповідає іменник? (*Хто? Що?*)
2. Скільки відмін у іменника? (*4*)
3. Чи має іменник кличну форму? (*Так*)
4. Які іменники не мають відмін? (*Незмінювані*)
5. З якої букви пишуться власні іменники? (*З великої*)
6. Скільки родів має іменник? (*3*)
7. Як пишеться «не» з іменниками? (*Разом, окремо при запереченні*)
8. Чи може відмінюватися прізвище Віра Коваленко? (*Ні*)
9. Яку форму матиме іменник «левеня» в орудному відмінку? (*Левеням*)
10. Іменник самостійна частина мови чи службова? (*Самостійна*)
11. До якого роду відноситься іменник «озеро»? (*До середнього*)
12. До якого роду відноситься іменник «базіка»? (*До спільного*)
13. Іменник Дніпро — це власна назва чи загальна? (*Власна*)

14. Які іменники відносяться до III відміни? (*Жін. роду та іменник «мати»*)
15. Утворіть кличну форму від іменника «князь». (*Княже*)

Прикметник

1. На які питання відповідає прикметник? (*Який? Яка? Яке? Які?*)
2. Яким членом речення найчастіше виступає прикметник? (*Означенням*)
3. Назвіть ступені порівняння прикметників. (*Вищий і найвищий*)
4. Які форми мають ступені порівняння прикметників? (*Просту і складену*)
5. Утворіть просту форму вищого ступеня порівняння від прикметника «глибокий»? (*Глибший*)
6. На які групи за значенням діляться прикметники? (*Якісні, відносні, присвійні*)
7. Прикметник «срібний» до якої групи належить? (*Відносний*)
8. Утворіть присвійний прикметник від слова «заєць». (*Заячий*)
9. Як змінюються прикметники? (*За родами, числами, відмінками*)
10. Що виражає прикметник? (*Ознаку предмета*)
11. Як пишеться «не» з прикметниками? (*Разом, окремо при запереченні*)
12. Поставте слово «синій» у давальному відмінку. (*Синьому*)
13. Від слова «вечір» утворіть прикметник. (*Вечірній*)
14. Як напишете прикметник «жовтогарячий»? (*Разом*)
15. Замініть прикметником словосполучення «Ліс, яким не можна пройти». (*Непрохідний*)

Література

1. Як називається вірш, ще не має рими? (*Білий*)
2. Розмова двох осіб. (*Діалог*)
3. Художнє означення. (*Епітет*)
4. Опис зовнішності дійової особи. (*Портрет*)
5. Хто автор «Пісні про Байду»? (*Народ*)
6. Хто автор вірша «Печенізька облога Києва»? (*О. Олесь*)
7. Співзвучне закінчення рядків — це... (*рима*).
8. Оповідання про незвичайні, фантастичні події. (*Казка*)
9. Хто є автором «Заповіту»? (*Т. Г. Шевченко*)
10. Алегоричний твір повчального характеру. (*Байка*)
11. Опис природи. (*Пейзаж*)
12. Що сталося з головним героєм твору Панаса Мирного «Морозенко». (*Він замерз*)

13. Обрядові пісні, що виконуються на Різдво. (*Колядки*)
14. Хто є автором вірша «Мені тринадцятий минало»? (*Т. Г. Шевченко*)
15. Продовжте назву оповідання В. Винниченка «Федько-...». (*Халамидник*)

Лексикологія

1. Як називаються слова, які використовують люди, об'єднані однією професією? (*Професійними*)
2. Як називаються слова, які використовують люди певної місцевості? (*Діалектними*)
3. Працівник бібліотеки — ... (*бібліотекар*)
4. Учень загальноосвітньої школи — ... (*школяр*)
5. Які ключі до неба добираються? (*Журавлині*)
6. Як називаються слова з протилежним значенням? (*Антоніми*)
7. Слово «фізика» власне українське чи запозичене? (*Запозичене*)
8. Якою голкою не пошиєш сорочки? (*Голкою ялини, їжака*)
9. Люди якої професії користуються словами «ін'єкція», «бинт», «йод», «шприц»? (*Лікарі*)
10. Назвіть 4 слова, що позначають явища природи. (*Сніг, дощ, вітер, град*)
11. Яке із цих слів застаріле: «гривня», «копійка», «євро», «алтин»? (*«Алтин»*)
12. У якому словнику можна знайти значення слова? (*Тлумачний словник*)
13. Як називаються слова, що пишуться однаково, а мають різне значення? (*Омоніми*)
14. Котре з цих слів діалектне: криниця, студня? (*Студня*)
15. Ваша улюблена пора року.

Числівник

1. Яка частина мови означає число, кількість і порядок предметів при лічбі? (*Числівник*)
2. На які групи діляться числівники за значенням? (*Кількісні та порядкові*)
3. На які групи діляться числівники за кількістю слів? (*Прості і складені*)
4. Числівник «три» простий чи складений? (*Простий*)
5. Які числівники належать до кількісних? (*Цілі числа, дробові, збірні*)
6. Чи пишеться «ь» у числівниках 50, 60, 70, 80? (*Ні*)
7. Поставте числівник 400 у родовому відмінку. (*Чотирьохсот*)

8. Яке слово відмінюється у складених порядкових числівниках? (*Останнє*)
9. Наведіть приклад дробового числівника. (*Три четвертих*)
10. Поставте кількісний числівник «26» в орудному відмінку. (*Двадцятьма шістьма*)
11. Як пишуть складні прикметники, першою частиною яких є числівник? (*Разом*)
12. Які три числівники у всіх відмінках, крім називного і знахідного, мають закінчення «а»? (*40, 90, 100*)
13. Ознаки якої частини мови мають порядкові числівники? (*Прикметника*)
14. Числівник — службова частина мови чи самостійна? (*Самостійна*)
15. Як ви напишете слово «двомільйонний»? (*Разом*)

Секрет (загадки)

1. Як називається невеликий твір, у якому в прихованій формі описується предмет, що треба відгадати? (*Загадка*)
2. Я у дверях, у замку, я і в нотному рядку? (*Ключ*)
3. Без води миється, на печі гріється. (*Кім*)
4. У кімнаті, у куточку, біля ліжка, на стіні — сіра скринька у куточку все розказує мені. (*Радіо*)
5. В'ється, стука молоток, поправляє нам садок. (*Дятел*)
6. Хто хвіст залишає, а від ворога тікає? (*Ящірка*)
7. Із неба диво золоте і світить нам і гріє. Ніщо без нього не росте і всяк йому радіє. (*Сонце*)

Займенник

1. Скільки розрядів мають займенники за значенням? (*9*)
2. У якому розряді займенників тільки один займенник? (*Зворотній*)
3. Які частини мови заміняє займенник? (*Іменник, числівник, прикметник*)
4. До якого розряду належать займенники «мій», «твій», «свій»? (*Присвійні*)
5. Поставте займенник «ми» у давальному відмінку. (*Нам*)
6. Як пишеться займенник «будь-хто»? (*Через дефіс*)
7. Поставте займенник «він» в орудному відмінку. (*Ним*)
8. Як утворюються заперечні займенники? (*За допомогою частки «ні»*)
9. Як правильно сказати: «Котра година?» чи «Скільки годин»? («*Котра година?*»)
10. Якими членами речення виступають займенники? (*Тими, що й іменники, числівники, прикметники*)

11. Назвіть особові займенники. (*Я, ти, він, ми, ви, вони*)
12. Виправте помилку. «У лісі росте ялинка. Ялинка чудова».
13. Які два займенники утворюють перешкоди на дорогах? (*Я, ми*)
14. Придумайте речення з займенником «я».
15. Той, що має п'ять поверхів. (*П'ятиповерховий*)

Фонетика

1. Що вивчає фонетика? (*Звуки мовлення*)
2. Скільки звуків в українській мові? (*38*)
3. Скільки звуків у слові «яма»? (*4*)
4. У якому вигуку є 100 однакових звуків? (*Стоп*)
5. Що знаходиться в середині «школи»? (*Буква «о»*)
6. Як написати вислів «суха трава» чотирма буквами? (*Сіно*)
7. Чим закінчується і «весна», і «зима»? (*Буквою «а»*)
8. Що треба зробити, щоб «майка» злетіла? (*Чайка*)
9. Назвіть слово, яке можна прочитати справа наліво і зліва направо. (*Зараз, Алла*)
10. Скільки в українській мові глухих звуків? (*9*)
11. Скільки в українській мові голосних звуків? (*6*)
12. Скільки складів у слові «дерево»? (*3*)
13. Чи треба ставити апостроф у слові «торф'яний»? (*Треба*)
14. Продовжте речення: «Написання, в яких можна допустити помилку, називають...». (*Орфограмами*).
15. Від яких двох букв стає жарко? (*«П», «ч»: пече*)

Фразеологія

1. Стійкі словосполучення слів — це ... (*фразеологізми*).
2. Чи може фразеологічний зворот складатися із одного слова? (*Ні*)
3. «Бити посуд» — це фразеологічне сполучення? (*Ні*)
4. Замініть синонімом вислів «бити байдики». (*Ледарювати*)
5. Замініть синонімом вислів «п'яте через десяте». (*Як-небудь*)
6. Ламати гілку; ламати голову; ламати руками. Назвіть фразеологізм. (*Ламати голову*)
7. Поясніть значення фразеологізму «тримати язик за зубами». (*Мовчати*)
8. Замініть окремим словом «накивати п'ятами». (*Втекти*)
9. «Як кіт наплакав» — це скільки? (*Мало*)
10. Чи використовуються фразеологічні звороти в офіційно-діловому стилі? (*Ні*)
11. У якому словнику можна знайти значення фразеологічного звороту? (*У фразеологічному словнику*)
12. Чи роблять фразеологізми українську мову красивішою? (*Так*)

13. Поясніть значення фразеологізму «надути губи». (*Розсердитись*)
14. Чи правильно те, що фразеологічні звороти найчастіше використовуються у розмовному та художньому стилях мовлення? (*Правильно*)
15. Чи може фразеологічний зворот бути членом речення? (*Може*)

Синтаксис і пунктуація

1. Чи може словосполучення складатися з одного слова? (*Не може*)
2. «Жовтіє лист» — це словосполучення чи речення? (*Речення*)
3. Що таке граматична основа речення? (*Підмет і присудок*)
4. Чи правильно, що підмет відповідає на питання що робити? що зробити? (*Неправильно*)
5. Які розділові знаки ставляться в кінці речення? (*Крапка, знак оклику, знак питання*)
6. Які ви знаєте другорядні члени речення? (*Додаток, обставина, означення*)
7. Як підкреслюється означення? (*Хвилястою лінією*)
8. Чи може бути іменник у називному відмінку обставиною? (*Не може*)
9. На які питання відповідає означення? (*Який? яка? ...*)
10. Речення, у яких дві або більше граматичні основи — це ... (*складні речення*).
11. Чи ставиться інколи між підметом і присудком тире? (*Ставиться*)
12. Як називається присудок, виражений одним словом? (*Простим*)
13. Як називається присудок, виражений двома і більше словами? (*Складеним*)
14. Який розділовий знак ставиться в кінці питального речення? (*Знак питання*)
15. Чи може речення складатися з одного слова? (*Може*)

Стили мовлення

1. Скільки стилів мовлення в українській мові? (*5*)
2. Розмова на побутові теми, лист близьких людей. Який це стиль мовлення? (*Розмовний*)
3. Вірші, оповідання, романи, казки — це ... (*художній стиль мовлення*)
4. Газетна стаття — це який стиль мовлення? (*Публіцистичний*)

5. До якого стилю мовлення віднесете вислів «Від перестановки доданків сума не міняється»? (*Науковий*)
6. До якого стилю мовлення віднесете слова:

Мова моя — це безсмертя і сила,
Мова — найбільше багатство моє.
(*До художнього стилю мовлення*)
7. Яка наука про мову вивчає стилі мовлення? (*Стилістика*)
8. До якого стилю мовлення відноситься заява? (*До офіційно-ділового*)
9. Чи є зразки для написання різних документів? (*Є*)
10. Розписка — це документ чи ні? (*Документ*)
11. Скільки типів мовлення є в українській мові? (*3*)
12. Перерахуйте типи мовлення. (*Розповідь, опис, роздум*)
13. На питання яким є предмет? відповідає... (*опис*).
14. Вислів «Я думаю, що завтра буде прекрасним» вживається при написанні... (*роздуму*).
15. Ви найбільше любите писати твори, що стосуються розповіді, опису, роздуму?

Словотвір

1. Особливості творення слів є предметом вивчення якого розділу науки про мову? (*Словотвору*)
2. Творення слів за допомогою суфіксів — це ... (*суфіксальний спосіб творення слів*).
3. Який спосіб творення слів називається префіксальним?
4. Яким способом утворено слово «лісок»? (*Суфіксальним*)
5. Яким способом утворено слово «праліс»? (*Префіксальним*)
6. Замініть словосполучення «під водою» одним словом. (*Підводний*)
7. Із двох слів «під» і «сніг» утворіть нове слово. (*Підсніжник*)
8. Замініть одним словом «медична сестра». (*Медсестра*)
9. Як напишете слово «синьоокий»? (*Разом*)
10. Як напишете слово «червоногарячий»? (*Разом*)
11. Від яких слів утворено слово «чорноморський»? (*Чорне море*)
12. Українсько-французький — це складне слово чи ні? (*Складне*)
13. Чи можуть слова переходити з однієї частини мови в іншу? (*Можуть*)
14. Утворіть від слова «малий» пестливу форму. (*Маленький*)
15. Який префікс напишете в слові «припекти»? (*При*)
Ведучий. Хто ж сьогодні стане найрозумнішим? Хто завоює цей почесний титул?

Надаємо слово журі.

У нас є три переможці. Це ...

Ведучий. Отже, ми починаємо третій тур. У кожного з вас є рівні шанси. У якому порядку ви будете грати, вирішить те, як швидко ви прочитаєте зашифроване слово.

III тур

Увага! Слово.

Перший буде грати червоною карткою, другий — жовтою, третій — синьою.

Якщо ви обираєте питання вашого кольору й даєте правильну відповідь, одержуєте 2 бали. Якщо обрали питання іншого кольору, ви можете виграти 3 бали. Питання білого кольору позначають загальну тему, за них дається 1 бал. Кожний із вас має свою спеціальну тему.

Перший гравець, називайте номер. Другий гравець, називайте номер. Третій гравець, назвіть номер. На відповідь дається 10 секунд. Після відповіді на кожні три питання слід визначати кількість балів, що їх набрав кожен гравець.

Т. Г. Шевченко

1. У якому році народився Т. Г. Шевченко? (1814)
2. Як звали старшу сестру, що бавила Тараса? (Катерина)
3. Із якого вірша ці рядочки?

...Неначе все на світі стало
Моє...лани, гай, сади!
І ми, жартуючи, погнали
Чужі ягнята до води.

(«Мені тринадцятий минало»)

4. Чому так швидко померла Тарасова мама? (Через злидні і тяжку працю)
5. З якого віршу рядки:

«Не називаю її раєм,
Тії хатиночки у гаї»?

(«Якби ви знали, паничі»)

6. Як називається збірка віршів Т. Г. Шевченка? («Кобзар»)
7. Як Т. Г. Шевченко звільнився з кріпацтва? (Його викупили)

8. Якось Т. Шевченко тяжко захворів, йому здавалося, що помере. Який вірш у зв'язку з цим він написав? («Заповіт»)
9. Де знаходиться могила Т. Шевченка? (У Каневі)

Панас Мирний «Морозенко»

1. Що мав дати хрещений батько Пилипкові? (Грошей, паляницю й ковбасу)
2. Чому в Катринії хаті було темно, як у домовині? (Не було чим світити)
3. У кого з героїв оповідання очі з криги, білі та блискучі? (У Морозенка)
4. На що сів Пилипко в лісі відпочити? (На пеньок)
5. Хто танцював на поляні? (Сніжинки)
6. Ким хотіла бути Катря, коли бігла за сином? (Пташкою)
7. У що взувся Пилипко, коли біг до хрещеного? (У старі шкарбуни на босу ногу)
8. Катря пішла по маленькому сліду чи битою дорогою? (По маленькому сліду)
9. Що сталося з Катрею? (У неї розірвалося серце)

Фольклор

1. Що таке фольклор? (Усна народна творчість)
2. У якій казці дівчина ні їхала, ні йшла, ні взута, ні боса? («Мудра дівчина»)
3. Як називається казка, у якій герой співає, що від усіх втікає? («Колобок»)
4. Скільки днів висів Байда, зачеплений за ребро на гаку? (Три)
5. Як називаються пісні, назва яких, можливо, походить від слова Коломия? (Коломийки)
6. Зроду рук своїх не має, а узорі вишиває. (Мороз)
7. У якій казці герой питається дядька, як краще жити: правдою чи неправдою? («Про правду і кривду»)
8. Як називаються пісні, що виконуються під час весняних обрядів? (Веснянками)
9. Що зробили татари з Морозенком? (Вирвали серце)

Різне

1. Державна мова України. (Українська)
2. Остання буква у слові «шістдесят». («Т»)
3. Знак у слові «пів-Європи». (Дефіс)
4. Назвати пори року. (Зима, весна, літо, осінь)
5. Коли в Україні діти йдуть до школи? (1 вересня)
6. Опис приміщення. (Інтер'єр)

7. Список літер у встановленому порядку. (*Алфавіт*)
8. Нема України без верби і (*Калини*)
9. Частина слова перед коренем. (*Префікс*)

III. Підведення підсумків гри

Ведуча. Отже, переможцем сьогоднішньої гри став(ла) ... Ми вітаємо тебе. Ти отримуєш приз...

Хочу подякувати всім учасникам за цікаву гру. Тим, хто не став переможцем, бажаю не засмучуватись. Переконана, що ви неодмінно будете переможцями.

«ЩО? ДЕ? КОЛИ?» УРОК-КОНКУРС

Мета: поглиблювати знання учнів про рідну мову, її багатство, виховувати любов до рідної мови, прагнення досконало її опанувати, розвивати логічне мислення, творчу уяву, навички аналізу.

Обладнання: плакати з висловами про мову, таблички з номерами для учасників, чорний ящик.

ХІД КОНКУРСУ

Учень. Ми зібрались в класі дружно, щоби позмагатись і про мову нашу рідну цікаве дізнатись. Дорогенькі мовознавці, щиро Вас вітаємо, від усього свого серця успіху бажаємо. Щоб трудились ви сьогодні до сьомого поту і дістали нагороду за свою роботу.

Учениця

Солодке слоо «перемога»
нелегко дається,
Хто любить, знає рідну мову,
тому вона всміхнеться.
Вчіть нашу мову солов'їну
і не зазнавайтесь:
«І чужому научайтесь,
й свого не цурайтесь...»
Тож до бою кличем, друзі,
до «мовного» бою.
Мово рідна, Україно,
ми завжди з тобою!

Учитель представляє учасників, членів журі. Голова журі пояснює правила оцінювання завдань. Учитель проводить конкурс.

Завдання (7–9 класи)

1. Назвіть 2 синоніми до слова алфавіт (азбука, абетка). Поясніть їх походження.

Абетка (українського а і б); алфавіт (грецького альфа і бета; новогрецьке — віта); азбука (старослов'янського аз і буки).

2. Із скількох букв складається український алфавіт, і які в ньому відбулися зміни? (33 букви; змінено місце літери ь та введено літеру ґ)
3. Абетка сучасної української мови утворена на основі слов'янської азбуки, що мала назву ...? (Кирилиця) (За ім'ям болгарських місіонерів братів Кирила та Мефодія, які склали цю азбуку для слов'ян і переклали грецькі релігійні книги на слов'янську мову.)

4. Січень січе, лютий лютує,
Березень плаче, квітень квітує.
Травень під ноги стеле травицю,
Червень збирає сіно в копиці...
Липень медовий бджілок чарує...

Спробуйте пояснити назви перших місяців літа та осені.

(Червень — поява чер'яка-фарбника, з якого виготовляли червону фарбу для тканини; вересень — місяць найбільшого цвітіння вересу.)

5. Управитель одного маєтку в Ірландії, англійський капітан, жорстоко ставився до орендарів-ірландців. Коли сутички з місцевим населенням загострилися, капітан викликав поліцію. Наступного дня всі робітники відмовилися працювати. Яке слово з'явилося після цих подій? (Ім'я жорстокого капітана Бойкот.)

6. Назвати слово, яке об'єднує ці предмети: карту зоряного неба та іграшкового собачку. Дві підказки.

1) Це слово латинського походження. 2) Те, що воно означає, дуже люблять учні та студенти.

Відповідь: період з 22 липня до 23 серпня у давніх римлян називався канікулами. Сонце перебуває у сузір'ї Пса.

7. Перехід, будую, лісовий, зима. Утворити з частин цих слів п'яте слово. (Перебудова)

8. Назвіть «найпасивнішу», тобто найрідше вживану букву українського алфавіту. (Буква «Ф»)

9. Один англійський лорд, завзятий картяр, не бажаючи ні на хвилину відриватися од улюбленої гри, «винайшов» спосіб швидко повечеряти, не забруднивши пальців під час гри: шматочки шинки чи сиру були покладені між двома скибками хліба. Назвіть прізвисьце цього лорда. (Сандвіч)

10. Конкурс знавців крилатих висловів про мову.

11. Конкурси-аукціони:

- назвати синоніми до слова горизонт;
- назвати 5 невідмінюваних іменників іншомовного походження;
- назвати 5 іменників, що вживаються тільки у множині;
- назвати 2–3 фразеологізми зі словом язик, зі словом ніс;
- назвати 3–4 українські прізвища, утворені лексико-синтаксичним способом. (*Нетяхата...*)

12. Пояснити фразеологізми:

- розбити глек;
- пекти раки;
- накивати п'ятами;
- на сьомому небі;
- сьома вода на киселі;
- п'яте колесо до воза;
- перемивати кісточки.

13. Назвати українські прислів'я та приказки, де вживаються числівники.

14. Конкурс скоромовок:

Хитру сороку впіймати морока,
а на сорок сорок — сорок морок.

15. Конкурс «Чорний ящик».

- 1) Сім славнозвісних подвигів здійснив цей герой давньогрецької міфології. Назвати ім'я героя і предмет з чорного ящика, а також пояснити, яке вони мають одне до одного відношення.

Відповідь. Геркулес — латинське ім'я грецького міфічного героя Геракла, який відзначався дивовижною силою. У переносному значенні «геркулес» — богатир, силач, атлет; «Геркулес» — назва вівсяних пластівців (ґрунтується на переносному значенні слова).

У чорній скриньці — пачка вівсяних пластівців «Геркулес».

- 2) У Т. Г. Шевченка читаємо:

...Уже як хочете, хоч лайте,
Хоч і не лайте, й не читайте, —
Про мене... Я і не прошу,
Для себе, братики, спишу,
Ще раз те оливо потрачу...

Що таке оливо? Яка його сучасна назва?

Відповідь. У чорному ящику — олівці. Оливо — олівець. Колись олівці робили з олив'яних паличок, вставлених у дерев'яну оправу. Такі олива добре писали на пергаменті.

3) У ящику предмет, що по-різному називається українською і російською мовами, хоч обидва слова походять від одного давнього кореня. З'явилося це слово в давньоіндійській мові, звучало приблизно як шаккара і означало «пісок».

Відповідь: цукор.

4) У чорному ящику лежать три «яблука». Перше «яблуко» було завезене до Росії у 17 ст. з Голландії за наказом Петра I, а в Голландію потрапило з Америки. Його називали «земляне» або «чортове яблуко». Друге «яблуко» було завезено з Південної Америки. Французи та італійці називали його «золотим яблуком». Третє «яблуко» — китайське, батьківщина його — Південно-Східна Азія. Назвіть «яблука», що лежать у ящику.

Відповідь. Перше «яблуко» — картопля; друге — помідор; третє — апельсин.

16. За часів Київської Русі ця місцевість являла собою вкриту лісом долину, якою протікав струмок. У давні часи вона була місцем полювання, де кияни розвішували сітки для вилову диких звірів. Долину цю перетинали, перехрещували яри. Яка назва цієї місцевості в наш час? (*Вулиця Хрещатик у Києві*)

17. Росіянка за походженням, вона стала класиком української і французької дитячої літератури. Писала твори трьома мовами: українською, російською, французькою. (*Марко Вовчок*)

18. Чи є «родичами» слова корова і коровай?

Відповідь. Так, зв'язок між цими словами ритуальний. Первісне значення слова корова — «рогата», раніше корів вирощували не заради молока, а для жертвоприношень. Пізніше, коли корову оцінили по-справжньому, почали реальну тварину замінити символом: випікали з тіста фігурку корови. Згодом жертвний пиріг прикрашали частиною тварини, приміром, рогами. Звідси і назва коровай — жертвний «рогатий» пиріг.

19. Назвати твори або рядки з творів українських письменників, де згадуються назви річок. («Реве та стогне Дніпр широкий» Т. Шевченка; «Зачарована Десна» О. Довженка; «Не той тепер Миргород, Хорол-річка не та...» П. Тичини...)

20. Відповідь — іншомовне слово.

- Біг на великі дистанції. (*Марафон*)
- Нарада лікарів. (*Консилиум*)
- Спеціаліст, що вивчає собак. (*Кінолог*)
- Усна народна творчість. (*Фольклор*)
- Ввіз товару в країну. (*Імпорт*)

- Керівник хору, оркестру. (*Диригент*)
- Людина, що незаконно полює. (*Браконьєр*)
- Людина, що лікує тварин. (*Ветеринар*)

21. До слів підібрати фразеологізми:

Темно (хоч око виколи); тікати (накивати п'ятами); щось приховати (кінці в воду); заважає (як сіль в оці); схожий (як дві краплі води); викрутитись (вийти сухим із води); боягуз (зача душа).

22. Назвати правильно мешканців країн і міст чоловічої й жіночої статі:

Київ (киянин, киянка); Швеція (швед, шведка); Львів (львів'янин, львів'янка); Данія (датчанин, датчанка); Італія (італієць, італійка); Україна (українець, українка).

23. Загадки-жарти:

1. Який журавель не літає? (*колодязний*).
2. Яким гребенем не розчісуються? (*півнячим*).
3. Яке поле не можна засіяти? (*магнітне*).
4. Який вузол не можна розв'язати? (*залізничний*).
5. З якого посуду ніколи не їдять? (*з порожнього*).

24. Конкурс.

Стрибаючи на одній нозі, називати іменник. Виграє той, хто більше назве іменників.

Підведення підсумків.

8 КЛАС

Л. О. Горбенко

РЕЧЕННЯ З ОДНОРІДНИМИ ЧЛЕНАМИ. УРОК-ГРА «МОРСЬКИЙ БІЙ»

Мета: узагальнити матеріал з теми «Речення з однорідними членами»; перевірити знання учнів з даної теми; розвивати логічне мислення, пам'ять, навички зв'язного мовлення, творчу уяву; уміння висловлювати власні думки; сприяти розширенню світогляду; виховувати любов до слова, почуття відповідальності кожного учня, взаємодопомоги, навчати бути більш дружніми, прислухатися до думок інших, поважати одне одного.

Тип уроку: систематизація та узагальнення вивченого.

Обладнання: таблиця «Морський бій», пронумеровані завдання (для двох команд), малюнок моря і корабля, аудіо-запис «Пісні про веселий вітер» з кінофільму «Діти капітана Гранта».

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

II. Оголошення теми та мети уроку. Мотивація навчання

Ведуча

Доброго ранку, гості й діти!
Урок вже розпочавсь.
Не будемо сидіти.
Відкрийте зошит, запишіть і тему, й дату
І будемо плідно з Вами працювати.
(Лунає музика)
Лунає музика... На морі грає вітер...
То що ж, не будемо без діла й ми сидіти.
Човни підводнії — «Фортуна» й «Перемога»
Бачу, готові вирушати у дорогу.
Ви, капітани, морякам наказ віддайте
І те, що Вам скажу — запам'ятайте!

Радіограма у генштаб прийшла така:
 «Спіймать порушника кордону ТЧК».
 Везе у трюмах небезпечний він вантаж.
 Там те, що полюбляє кожний з нас.
 Щоби його змогли Ви захопити,
 Потрібно безліч пострілів зробити.
 Ті вдалі постріли — то ті 5 кораблів,
 У які кожен би з Вас влучити хотів.
 Трипалубний — один, а одно-два,
 А далі математика проста...
 Дев'ять клітинок треба
 Вам відкрити
 І слово ключове проговорити.
 Підлеглих, командире, у руці тримай,
 А коли треба — руку їм подай!
 Бажаю успіхів Вам, влучно всі стріляйте,
 Команди, бали заробляти вирушайте.
 Не вперше в бій морський ідете Ви.
 Бажаю Рубікон вже перейти!

III. Виконання різнорівневих завдань із зазначенням балів та місця на полі

Гра «Морський бій»

Кількість балів за правильно виконані завдання

	1	2	3	4	5	6
А	3	1	10	10	5	1
Б	10	3	4	3	4	3
В	3	3	1	10	1	10
Г	3	3	1	10	4	1
Д	5	1	4	4	3	10
Е	4	1	3	1	10	10

А 1 — Складіть речення із двома однаковими за формою діє-
 словами, що означають одну ускладнену дію.

А 2 — Які члени речення називаються однорідними?

А 3 — р.

А 4 — ч.

А 5 — Відредагуйте речення.

Ми повинні здійснити вплив на курців і провести заходи згід-
 но з наказом директора школи.

А 6 — Накресліть схему ОЧР у поданому реченні, поясніть
 вживання розділових знаків.

Мати спільні бажання та відразу — саме в цьому полягає міцна дружба (*Гай Саллютій Крисп, давньоримський історик*).

Б 1 — ц

Б 2 — Які правила про розділові знаки при ОЧР слід застосувати у поданому реченні?

Як у дружбі, так і в державній діяльності мають бути виключені нещирість та лестощі (*Марк Туллій Цицерон, давньоримський державний діяч, оратор*).

Б 3 — Складіть речення, у якому є неоднорідні означення.

Б 4 — Яке правило слід застосувати у поданому реченні?

А Марійку ти собі, друже, вибий із голови. Я її з тобою не звінчаю ні тепер ні в четвер (*Крушельницький*).

Б 5 — Складіть речення з ОЧР, що з'єднані повторювальним розділовим сполучником.

Б 6 — Чи правильно розставлені розділові знаки у поданому реченні?

Товариш опора в біді лікар під час хвороби, той, хто жертвує собою у хвилину смертельної небезпеки (*Сулхан-Саба Орбеліані, грузинський письменник та політичний діяч*).

В 1 — Поясніть значення фразеологізмів. З одним із них складіть речення.

Ні тим ні другим. (*Нікому*)

Ні слуху ні духу. (*Запропаститися; не подавати про себе ніяких відомостей*)

Ні тепер ні в четвер. (*Ніколи, ні за яких обставин*)

Ні світ ні зоря. (*Дуже рано*)

В 2 — Чи правильно у поданому реченні поставлені розділові знаки?

Товариш — це висока стіна незламна твердиня, фортеця надійно забезпечена водою. (*Сулхан-Саба Орбеліані, грузинський письменник та політичний діяч*).

В 3 — Продовжіть правило:

Якщо однорідними членами, перед якими стоїть узагальнює слово, речення не закінчується, то після них ставиться... (*тире*)

В 4 — к.

В 5 — Продовжіть правило:

Між двома однаковими за формою дієсловами, що означають одну ускладнену дію...

В 6 — у.

Г 1 — Чи правильно розставлені розділові знаки у поданому реченні?

Служба і дружба — дві паралельні прямі, вони не сходяться (Олександр Васильович Суворов, російський полководець).

Г 2 — Перетвори подане речення на таке, у якому є непоширені ОЧР.

Відвертість у стосунках правда у спілкуванні ось дружба (Олександр Васильович Суворов, російський полководець).

Г 3 — Який розділовий знак ставиться після узагальнюючого слова перед однорідними членами?

Г 4 — к.

Г 5 — Наведіть аналогічні приклади вживання ОЧР. Поясніть, чи потрібно ставити розділові знаки при ОЧР. Чому?

Справжня дружба правдива й відважна (Іоганн Фридрих Шиллер, німецький поет і драматург).

Г 6 — Скільки розділових знаків потрібно поставити між чотирма парами ОЧР?

Д 1 — Складіть діалог на тему «Урок-гра. Що він дає?», використовуючи різні види зв'язку ОЧР.

Д 2 — Прочитайте ряди слів. Виділіть серед них ті, що мають загальне, об'єднуюче значення.

1. Вранці, завжди, ввечері, опівночі.
2. Знизу, всюди, справа, зліва, згори.
3. Жоржини, мальви, квіти, чорнобривці.
4. Брат, матуся, батько, сім'я, я.

Д 3 — Скільки рядів ОЧР у поданому реченні?

Якщо ти не можеш прямо, відверто, навіть різко сказати другу все, що ти думаєш про нього, його вчинки, чи вислухати від нього таку ж правду про себе, значить, ви не вірите по-справжньому один одному, не розумієте і не поважаєте один одного (Іван Олександрович Гончаров, російський письменник).

Д 4 — Зробіть синтаксичний розбір речення.

Дружба подвоєє радощі та зменшує вдвічі біду (Френсис Бекон, англійський філософ).

Д 5 — Чи правильним є твердження «У цьому реченні ставимо кому, бо вона з'єднує ОЧР»?

Не потрібен мені друг, який змінюється разом зі мною та повторює кожен мій кивок! Це значно краще робить тінь моя (Плутарх, давньогрецький письменник-мораліст).

Д 6 — є.

Е 1 — Розставте розділові знаки, поясніть їх.

Рівноправність у коханні та дружбі — річ свята (Іван Андрійович Крилов, російський байкар).

Е 2 — Назвіть види зв'язку ОЧР.

Е 3 — Відгадайте загадку.

Хто мовчить, а всіх людей навчить? (*Книга*)

Чи потрібно ставити у цьому реченні розділовий знак? Чому?

Е 4 — Який розділовий знак ставиться після однорідних членів перед узагальнюючим словом?

Е 5 — о.

Е 6 — и.

IV. Підведення підсумків уроку

Ведуча

Вдячна Вам, що всі старались,
З командиром намагались
Ви порушника спіймати
І вантаж той розпізнати.
Бали, скаже помічниця.
Рахувала, як годиться,
Хто сьогодні переміг
Кому — сльози, кому — сміх.

Оголошення підсумків

Все вдалося нам чи ні,
Мені скажуть вчителі.
Ви ж вантаж оцей тримайте
І завдання пам'ятайте.
До ТО підготуватись,
Вдома Вам не лінуватись.
Вдячна, діти, за знання і теплоту.
Вдома виконайте ви роботу ось таку:

V. Домашнє завдання

Скласти діалог «Вірний друг».

**СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ.
ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАДАЧІ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

ХІД УРОКУ

I. Початок гри

Ведуча

Що ж, любі друзі, хлопці та дівчата,
Почнем сьогодні синтаксис вивчати.
Це грецьке слово — «синтаксис» — воно
Відоме у граматиці давно.
А що це слово грецьке означає,
Хай кожен з вас на вус собі мотає:
Це побудова, устрій і зв'язок.
А речення — мов зоряний рядок,
Спів намистин, що світиться алмазно,
І все довкіл сіяє так виразно.
О, скільки світла й музики у мові!
Цьому сприяють знаки розділові.
Коли у реченні, як нотний знак,—
Звучать тут скрипка, флейта і орган.
Ви чуєте в них порухи ритмічні? —
То небо шле вібрації космічні!
Найкращі нам рядки найкращих слів
Складати в речення сам Бог велів.
Тож не дарма лицарство наукове
Вважає синтакси душею мови.

(Д. Білоус)

II. Лінгвістичні задачі для учнів

1. Учні дано завдання розібрати словосполучення: на землі, проти бурі, біля річки, степ квітував. Учень не зміг цього зробити. Чому?
2. Чому у творі вчителька підкреслила словосполучення: приймати участь, сміятися над ним, перевірити по словнику, дякувати маму, вибачте мене? Як правильно утворити словосполучення?

3. У наступному тексті важко визначити види речень за метою висловлювання та емоційним забарвленням. Чому? Знайдіть питальне та окличне речення.

Вечірнє сонце наближалося. До заходу навколо лежав широкий степ своїми квітучими берегами. Він зливався з велетенським шатром. Неба який простір чи є. Десь у світі така краса сріблястою змієюю. Звивалася по степу річка. І губилася за обрієм. Повівало вечірньою прохолодою.

4. Посварилися між собою частинки речень. Розбіглися в різні боки. Вийшла нісенітниця:

1. На те й голова...Ти будь ще добріший...
2. Мішків гречаної вовни...З великої хмари...
4. Коли люди до тебе добрі...Ніж мертва літера...
5. Малий дощ...Намоллов сім.

Як помирити частини речень?

5. В реченні зник розділовий знак:

Травень у лісі чарівна пора.

Який розділовий знак повинен стояти? Чому?

6. У реченні *Послужлива дитина, потіха для батьків* Незнайко поставив кому. Який розділовий знак треба ставити в цьому реченні? Чому?

7. Загубилися між словами в реченні тире і кома: «Вітчизна — наша мати — воля, стяг.»

Де повинно стояти тире, а де — кома? Чому?

8. Поставив Розумник розділові знаки в реченнях, а пояснити не може.

Весела думка — половина здоров'я.

Красне слово — золотий ключ.

Чому в тих реченнях ставиться тире?

9. Незнайко навів приклад речення з однорідними підметами: «Небо заступили хмари.»

Чи можна вважати його приклад правильним? Чому?

10. Розбирали учні речення, знайшли граматичну основу:

Легкі тумани серпанками сонні долини вкривають. У чому помилка?

11. Розумник стверджує, що у реченні *Пливе й пливе своїм шляхом рідна планета* немає однорідних членів речення. Незнайко вважає, що є. Хто з них правий і чому?

12. Кома вважає, що вона стоїть між однорідними присудками в реченні: «Піду, погуляю я після уроків». Чи можна з нею погодитися? Чому?
13. Незнайко отримав завдання: вписати двоскладні речення з тексту. Завдання він виконав.
1. Боже великий єдиний нам Україну храни!
 2. Світи зоре на все поле...
 3. Будеш лежати Тарасе на рідній Україні.
- Чи правильно виконане завдання? Допоможіть Незнайкові зрозуміти його помилку.
14. Заблукала кома в реченні: «Возрадуйся мій сивочолий Києве!» Правильно чи ні відокремлене звертання? Чому?
15. Ти наше диво калинове, кохана українська мова! Слова «диво» і «мова» вважають себе іменними присудками. Чи можна з цим погодитися? Чому?
16. Повтікали другорядні члени речення. Стало речення непоширеним. Як допомогти йому? Які члени речення допоможуть йому стати поширеним?
1. Сонце (на який час?) засліпило (кого?).
 2. (Яка?) доріжка стелилася між (якими?) (чим?).
 3. Подихає (який?) вітерець і розносить (що?) (якого?) (чого?).
17. Розгубився Незнайко: не може знайти речення з однорідними членами.
- Ліс якусь хвилину стояв нерухомо, вітер стих.
 - Лагідно світить сонце, голубіє небо, стоять у барвистих шатах дерева.
 - Полохливий заєць пригина вуха, витріща очі і немов порине десь у море лісових звуків.
- Де речення з однорідними членами? Доведіть свою думку.
18. Подув сильний вітер і здув усі розділові знаки в реченні.
Усе чарує зір кругом роса і луг і вода.
Скрізь червоно на небі на узгір'ях і на горі.
Які розділові знаки мають бути в реченнях? Чому?
19. Дала завдання вчителька Незнайкові: списати речення з однорідними членами. Незнайко виконав завдання.
- У шкільному саду ростуть яблуні, груші, плодові дерева, сливи.
 - У похід вирушили школярі й старшокласники.
 - У нашому лісі водяться зайці, лисиці, вовки, різні тварини.
- Які помилки зробив Незнайко? Як можна їх виправити?

20. Підказали однокласники Петрику, що у реченні *Сонце підбилося вгору і яскраво засвітило і туман розвіявся* треба перед і поставити кому.

Тільки не знає він перед яким і має бути та кома.

Де повинна бути кома і чому?

21. Вчив Розумник Незнайка: «Двокрапка й тире при прямій мові ставлять так, як і при узагальнюючих словах». Не може бідолашко знайти пряму мову в реченні: «Широка моя тюрма думає Тарас і хоч би одне деревце!» Як поставити розділові знаки в реченні?

22. Задача-жарт.

Хіба таке буває?

Будинок зводять із тканини

Сорочки шують з пластиліну

Звіряток ліплять з молока

Коктейлі роблять із зерна

Там випікають хліб з картону

Таблиці клеять із бетону

Будують дамби із пластмаси

Там посуд виробляють з м'яса

Коктейлі смажать із піску

Скло виплавляють із бузку

Букети роблять із малини

Варення варять із цеглини.

Як правильно поставити розділові знаки, щоби вірш мав зміст?

III. Лексика

Наші предки стріляли із лука,

вміли точно влучати в ціль.

Тож і образ іде звідсіль!

Влучне слово в оздобі звука.

Процвітай, українська мово,

заохочуй красою нас:

Щоб багатий твій слів запас,—

легше вибрати влучне слово.

1. Незнайко доводив, що *хата* — *палац*, *дівчина* — *хлопець* є антонімами. Чи можна з цим погодитись? Чому?

2. Вчителька запропонувала своїм учням скласти твір про косу. П'ятикласники описали зовсім різні предмети. Чому так сталося?

3. Відомо, що квітень в різних регіонах України має різні назви:

Краснець, луковець, снігогін, водолій, дзюрчальник.

Цікаво чому?

4. Петрик і Наталка склали опис лисички. З'ясувалося, що вони писали про зовсім різні предмети. Чому?

5. До Незнайка прийшли гості. Почав він запрошувати їх до столу, частувати різними стравами: «Куштуйте на здоров'я». «Не куштуйте, а їжте на здоров'я» — виправили його.

Яку форму треба обрати, щоб звернутись до гостей?

6. Написала Оксанка твір. Відчуває, що щось не так. А що — не зрозуміє?

На море та землю спустився тихий вечір. Засвітилися вікна будинків приморського міста. На маленькому островку засвітився ліхтар маяка. У небі засвітилися зорі, а між ними засвітилися червоні й зелені вогники літака. На всіх кораблях у порту засвітилося електричне світло. Якої помилки припустилася дівчинка? Як їй можна допомогти?

7. Не сподобався Розумнику текст, що склав Незнайко:

стежкою біжить маленька дівчинка. Маленькі кіски смішно підстрибують у неї на плечах. А квіти вклоняються їй своїми маленькими голівками. Вона простягає до них маленькі рученята, струшує з них маленькі крапельки роси.

- Що не сподобалось Розумнику?
- Що треба змінити в тексті?

8. Вирішив поет вірш скласти, але не знає, які слова дібрати!

Як виросту — збудую (дім, будинок, хату);

На хаті колесо (приладнаю, приб'ю, прикріплю);

А там я поселю (крилату, летючу, літаючу);

Лелечу, клетітку (родину, сім'ю, пару).

Нехай мені щоночі (здається, спиться, вживається);

Що я літаю, наче (пташка, птиця, птах).

Які слова необхідно вибрати, щоб слова у вірші римувалися?

9. Розмовляв Незнайко зі старенькою бабусею, але не все зрозумів: багато фразеологізмів вживає вона, а значення їх Незнайко не знає:

Намотати на вус, виходити з себе, робити з мухи слона, братися за розум, накивати п'ятами, сім п'ятниць на тиждень.

Як пояснити фразеологізм?

10. Розгубилися синоніми, розпалися ряди:

Веселий, райдужний, крилатий, журливий, радісний, лагідно, галасувати, мудрий, сумний, зал, бадьорий, вітер, нежурливий, гортати, невтішний, приязно, кімната, ураган, репетувати, лю-бо, приміщення, печальний, буря, ревти, мирно.

Складіть синонімічні групи. Чи відносяться синоніми кожної групи до однієї і тієї частини мови?

11. Пообіцяв Незнайко Розумникові записати слова, вжиті в пе-реносному значенні.

Виконав завдання так: весела дівчина, срібний голос, сумує ліс, схлипує дитина, золота ложка, срібний ніж, веселе місто, золота людина, схлипує джерельце, сумує матір, срібне волос-ся, золоті руки, веселі сніжинки, сумує небо, схлипує вітер. Чи правильно виконав завдання Незнайко? Які ж слова вжиті в пе-реносному значенні?

12. Неуважним був на уроці Петрик. Не знає він, які це слова, вжиті в переносному, а які — в прямому значенні:

Золотий перстень. Золоті руки.

Солодке життя. Солодкий гай.

Залізний стілець. Залізна воля.

Ідуть дівчата. Ідуть дощі.

Тепла вода. Тепла зустріч.

Гомоніли хвилі. Гомоніли діти.

Які слова вжито в переносному значенні?

13. Склала Марічка речення. Прочитав їх Незнайко...Щось не по-добається йому, а що сам не знає.

У нагоді пізнаєш друга. Молоді лікарі віддають любимій професії душу і серце. Туристична подорож тривала дві неділі. У комплекс ранкової гімнастики входить і біг на місті. Усі учні нашого класу приймали участь у спортивних змаганнях.

Яких помилок припустилася Марічка? Як їх усунути?

14. Приїхав Незнайко з-за кордону. Змужнів, помудрішав, став у мовленні вживати іншомовні слова: риторика, імпорт, пе-діатр, нетто, біографія, інформація, дискусія, гігантський, фонограма, бібліографія.

Важко стало з ним спілкуватись. Що означають іншомовні слова Незнайки?

15. Засперечався Івасик з Андрійком. Івасик стверджує, що від-гадки до загадок, — це багатозначні слова, Андрійко ж напо-лягає, що це багатозначні слова і антоніми.

1. Здавна я служу людині,
Я у маминій машині,
На сосні чи на ялині,
А у когось ще й на спині.
2. Мене знайдеш у плащах,
Пальтах, сукнях, піджаках,
Чоловічих сорочках.
Де ж іще? А ще — в річках.
3. Я у кожній деревинці.
Квітці, кущику, травинці.
В класі ж на уроці мови
Ти побачиш мене в слові.
4. Тезки ми: мій друг і я,
Відгадай: хто він, хто я?
Схожий він на апельсин
і на небі лиш один.
Нас же в батька — кільканадцять,
Я й брати — всього дванадцять.

Які відгадки є багатозначні слова, а які — антоніми?

16. Сховалися в реченнях фразеологізми:

- Пригода була їм на руку.
- Як не мудруй, а правди ніде діти, кінців не можна поховать.
- Вона все ходить, з уст ні пари.
Де фразеологізми в реченнях? Що вони означають?

17. Чи можна передати одним словом значення наведених фразеологічних зворотів?

Пекти раків, на сьомому небі, взяти себе в руки, розбити глек, надути губи, очам не вірити, повісити носа, скипіти від злості.

18. Розумник стверджує, що серед поданих слів є антоніми.

Повільно, кінець, над, сумувати, швидко, за, чорний, мир, початок, далекий, холодний, під, верх, відпочивати, проти, радіти, здоров'я, білий, жити, близький, вниз, гарячий, багато, хвороба, працювати, мало, війна, вмирати.

Чи правильне твердження Розумника?

19. Знайшов Розумник стару книжку з прислів'ями, а прочитати не може, деякі слова стерлися від часу.

- Важко в навчанні, але ... в роботі.
- Маленька праця краща за ... безділля.
- М'яко стеле, та ... спати.

- Що вранці не зробиш, то ... не наздоженеш.
- Краще розумна догана, ніж дурна
- На чорній земні ... хліб родить.
Які слова пропущені?

20. Загубилися Підмети і Присудки, не можуть один одного знайти. Як їм допомогти в цьому?

Підмети: горобці, солов'ї, зозулі, ластівки, журавлі, сороки, ворони, півні, голуби, гуси, качки.

Присудки: воркують, пахкають, щебечуть, гелґочуть, кукурікають, кують, цвірінчать, курличуть, тьохкають, скрекочуть, каркають.

Фонетика

Дзвенять джмелі у гаї,
Весняний грім гримить,
Вода у водограї
Тихенько плюскотить.
Пташки в саду співають, і поїзди гудуть,
Хлоп'я на скрипці грає,
В танок дівчата йдуть!
Ці звуки кожен знає,
Та не про них розмова,
Бо п'ятий клас вивчає
Чарівні звуки мови.

1. Порахуйте, скільки голосних в сумі у словах.
Доля, щирість, солов'їний, ряд, степ.
2. Як ви вважаєте, скільки шиплячих звуків у словах?
Джем, яечня, дощомір, хижак, чимшвидше.
3. В якому рядку 5 шиплячих звуків?
а) Височенький, широкий, шина, шип, черевик;
б) чорний, брошура, шимпанзе, шнурок, шипіти;
в) хрящ, читати, журба, шари, собачка.
4. Порахуйте, скільки дзвінких звуків у словах.
Меблі, дорога, сон, літо, ранок.
5. Визначте, скільки дзвінких приголосних звуків у словах.
Льодяник, всюдихід, бряжчати, шах, дзьоб.
6. Полічіть, скільки глухих приголосних звуків у поданих словах.
Козак, щоденно, вищий, сила, радість.

7. Визначте, у якому рядку є 8 глухих звуків.
 - а) Зошит, годинник, ручний, підносиш, кіт;
 - б) затишшя, від'їзд, ходжу, підлісся, аеропорт;
 - в) спросоння, просьба, вівця, боротьба, відчуття.
8. Скажіть, скільки м'яких приголосних звуків у кожному рядочку.
 - а) Льон, радий, юний, лілія;
 - б) їсти, боятися, бульйон, сьомий;
 - в) пальці, няньчити, діло, сьомий.
9. Визначте, у якому рядку в усіх словах є голосний звук [а].
 - а) Зоря, косарі, поштар, школяр, цар;
 - б) лопата, подія, джміль, ніс.
10. Скільки м'яких приголосних у словах: одягатися, м'який, льон, лютий, карась, м'ятний?
11. Скільки дзвінких приголосних у словах: яскравий, літо, трава, листя, сніг, оркестр, марш?
12. Скільки глухих приголосних у словах: цупкий, каса, полуниця, яблуко, айстра, реклама, українець?
13. Визначте, у якому рядку в усіх словах є голосний [у]:
 - а) курінь, будівник, відчувати, юрта;
 - б) буквар, вузький, юшка, токар.
14. У якому рядку в усіх словах є приголосний [й]?
 - а) Йордан, бойовий, серйозний, Ява, доля;
 - б) йому, синій, таємний, з'єднати, герой.
15. У якому рядку в усіх словах є голосний [е]?
 - а) Егоїзм, європеець, завершення, ідеал;
 - б) об'єднання, займенник, п'єдестал, зранку.
16. У якому рядку в усіх словах відбулося спрощення у вимові?
 - а) Контрастний, радісний, чесний;
 - б) кістлявий, зап'ястний, шістнадцять.
17. У якому рядку в усіх словах є приголосний [ш]?
 - а) Шахта, шаховий, плащ, ніч;
 - б) шибка, кошик, сушити, шахи.
18. У якому рядку в усіх словах є приголосний [д]?
 - а) Добрий, джем, дзвінок, здвоїти;
 - б) дата, доказ, видолинок, дружба.

19. У якому рядку в усіх словах є приголосний [з]?
- а) Вазон, морозить, медуза, відзнака;
 - б) здоров'я, кукурудза, закон, заєць.
20. Скільки шиплячих звуків у словах: чаша, кращий, ноша, серце, кошеля, тиша, щастя, кажан, печаль, круча, циркуль, плече?
21. Скільки глухих звуків у словах: морський, Львівщина, сніг, книжка, чисто, пшениця, дощ?
22. Скільки м'яких приголосних у словах: урядовець, ціна, гарячий, тінь, зоря, зелений, князь, земля, вересень, мелодія?

О. О. Чупринін

**ЛІТЕРАТУРНИЙ КВК. БЕСІДА ПРО ТВОРИ, ЩО ВИВЧАЛИСЯ
УПРОДОВЖ РОКУ Й ВИКЛИКАЛИ НАЙБІЛЬШЕ РОЗДУМІВ,
СУПЕРЕЧОК, ЗАЦІКАВЛЕННЯ. УРОК-ПІДСУМОК**

Мета: систематизувати та узагальнити вивчений учнями впродовж навчального року навчальний матеріал, який стосувався знань про життєвий і творчий шлях письменників, зміст їх творів, понять з теорії літератури; розвивати культуру зв'язного мовлення, читацькі навички, збагачувати словник школярів; формувати естетичні смаки, кругозір, світогляд учнів; виховувати почуття любові до книг, рідної мови, культури українців, їх звичаїв, обрядів, пошану до митців слова, відповідальність за доручену справу.

Тип уроку: урок-гра КВК.

Обладнання: виставка художніх творів та портретів тих письменників, творчість яких вивчалася впродовж навчального року, учнівські малюнки, музичне оформлення.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

1. Клас поділяється на дві команди, кожна з яких обирає капітана і придумує назву. Визначається журі, його склад.
2. З'ясування порядку участі у змаганнях (*проводиться жеребкування*).

II. Оголошення теми, мети уроку.

Мотивація навчальної діяльності

III. Основний зміст уроку-гри.

Розминка (беруть участь усі гравці команд)

Завдання для першої команди

1. Хто є автором твору «Ірій»?
 - а) О. Назарук;
 - б) В. Дрозд;

- в) В. Самійленко;
г) Є. Дудар.
2. Твір, в якому порушена проблема влади грошей над людиною:
а) М. Коцюбинський «Дорогою ціною»;
б) О. Назарук «Роксоляна»;
в) І. Карпенко-Карий «Сто тисяч»;
г) І. Франко «Іван Вишенський».
3. Про події історичної доби XVI ст. зазначається у творі?
а) І. Карпенка-Карого «Сто тисяч»;
б) В. Самійленка «Ельдорадо»;
в) Лесі Українки «Давня казка»;
г) О. Назарука «Роксоляна».
4. Який із творів не є історичним:
а) Є. Дудар «Червона Шапочка»;
б) О. Назарук «Роксоляна»;
в) І. Франко «Іван Вишенський»;
г) «Слово про похід Ігорів».
5. За жанровою спрямованістю «Давня казка» Лесі Українки є:
а) оповіданням;
б) поемою;
в) віршем;
г) новелою.
6. Твір, що є взірцем інтимної лірики:
а) І. Малкович, «Свічечка букви Ї»;
б) В. Підпалий, «Тиха элегія»;
в) В. Самійленко, «Патріоти»;
г) В. Сосюра, «Васильки».
7. Проблема символу гріхопадіння і порятунку через усвідомлення покаяння характерна для:
а) народної думи «Буря на Чорному морі»;
б) «Слова про похід Ігорів»;
в) пісень Марусі Чурай;
г) пісні «За Сибіром сонце сходить».
8. До пісень про боротьбу проти соціального та національного гніту належить:
а) «За Сибіром сонце сходить»;
б) «Зажурилась Україна»;
в) «Та, ой, як крикнув же козак Сірко»;
г) «Ой, Морозе, Морозенку».
9. Легендарною поетесою з Полтави вважають:
а) Марусю Богуславку;
б) Лесю Українку;

- в) *Марусю Чурай*;
г) Роксоляну.
10. Твір, що за жанровою спрямованістю не є повістю:
а) О. Назарука «Роксоляна»;
б) *І. Карпенка-Карого «Сто тисяч»*;
в) М. Коцюбинського «Дорогою ціною»;
г) В. Дрозда «Ірій».
11. Пригодницький, романтичний сюжет має твір:
а) Лесі Українки «Давня весна»;
б) *М. Коцюбинського «Дорогою ціною»*;
в) Т. Шевченка «Минають дні, минають ночі»;
г) В. Підпалого «Запросини».
12. До сучасних виконавців народних дум належить:
а) *В. Нечема*;
б) Г. Гончаренко;
в) О. Вересай;
г) М. Кравченко.

Примітка. За кожну правильну відповідь встановлюється 1 бал.

Завдання для другої команди

1. Хто є автором твору «Віють вітри, віють буйні»?
а) Леся Українка;
б) І. Карпенко-Карий;
в) *Маруся Чурай*;
г) І. Франко.
2. Давньоруською пам'яткою, перлиною українського ліро-епосу вважають:
а) народну думу «Маруся Богуславка»;
б) «*Слово про похід Ігорів*»;
в) пісню М. Чурай «Ой не ходи, Грицю...»;
г) народну пісню «Максим козак Залізник».
3. Твір, який називають химерним:
а) М. Коцюбинського «Дорогою ціною»;
б) І. Малковича «З янголом на плечі»;
в) *В. Дрозда «Ірій»*;
г) В. Сосюри «Сад».
4. Пісня про звитяжну боротьбу козаків з турецько-татарськими нападниками:
а) «За Сибіром сонце сходить»;
б) «*Зажурилась Україна*»;
в) М. Чурай «Засвіт встали козаченьки»;
г) «Чи не той то Хміль».

5. До сатиричної оповіді належить твір:
 - а) *Є. Дудара «Слон і муха»*;
 - б) О. Назарука «Роксоляна»;
 - в) І. Малковича «Музика, що пішла»;
 - г) Б. Олійника «Ринг».
6. Герой якого твору тікає від неприйнятого буттєвого світу і усамітнюється:
 - а) Поет (Леся Українка, «Давня казка»);
 - б) *Іван (І. Франко, «Іван Вишенський»)*;
 - в) Сулейман Пишний (О. Назарук, «Роксоляна»);
 - г) Остап (М. Коцюбинський, «Дорогою ціною»).
7. Проблема, що вирішується в поезії Б. Олійника «Вибір»:
 - а) *життєвого вибору, стоїчної позиції*;
 - б) єдності людини з рідною землею;
 - в) роль митця в суспільстві;
 - г) морального вибору людини.
8. Тема гармонійного єднання людини з природою яскраво зображена в поезії:
 - а) Т. Шевченка «Ой три шляхи широкії»;
 - б) *Лесі Українки «Давня весна»*;
 - в) В. Сосюри «Любіть Україну»;
 - г) В. Підпалого «Тиха елегія».
9. Постать українського мислителя XVII ст. — це герой твору:
 - а) *І. Франка «Іван Вишенський»*;
 - б) О. Назарука «Роксоляна»;
 - в) «Слово про похід Ігорів»;
 - г) В. Сосюри «Любіть Україну!».
10. Класичним взірцем українського «театру корифеїв» є:
 - а) М. Коцюбинського «Дорогою ціною»;
 - б) *І. Карпенка-Карого «Сто тисяч»*;
 - в) В. Дрозда «Білий кінь Шептало»;
 - г) І. Франка «Іван Вишенський».
11. Символічним у творі М. Коцюбинського «Дорогою ціною» можна вважати образ:
 - а) Дунаю;
 - б) *вітру*;
 - в) хмари;
 - г) пожежі у плавнях.
12. Кого у творі «Слово про похід Ігорів» називають буй-туром?
 - а) Святослава;
 - б) Ігоря;

в) Ярослава;

г) Всеволода.

Примітка. За кожну правильну відповідь встановлюється 1 бал.

Конкурс «Відгадай твір»

Завдання для першої команди

1. Ой ти станеш за шабелькою,
А я з кулаками,
Ой, щоб слава не пропала
Проміж козаками.

(Народна пісня «Зажурилась Україна»)

2. З багатого хоч я й візьму —
Убогому даю.
Отак гроші поділивши,
Я гріхів не маю.

(Народна пісня «За Сибіром сонце сходить»)

3. Бо я вже потурчилась,
Побусурманилась
Для розкоші турецької,
Для лакомства нещасного

(Народна дума «Маруся Богуславка»)

4. Почнем же, браття, повість цюю
од старого Володимира до нинішнього Ігоря,
який укріпив ум своєю мужністю;
сповнившись ратного духу,
він навів свої хоробрі полки
на землю Половецькую
за землю Руською.

(«Слово про похід Ігорів»)

5. Не прийнялись три ясени,
Тополя всихала,
Повсихали три явори,
Калина зав'яла.
Не вертаються три брати.
Плаче стара мати,
Плаче жінка з діточками
В нетопленій хаті.

(Т. Шевченко, «Ой три шляхи широкії»)

6. Хрест — моє добро єдине,
хрест — одна моя надія,
хрест — одне моє страждання
одинока вітчина.

(І. Франко, «Іван Вишенський»)

7. «Дівчина гарненька, ставненька. Нижню половину її вроди облягали вичовгані джинси. Верхню — розписаний незрозумілими гаслами балахон. На голові хвацько сиділа червона шапочка». (Є. Дудар, «Червона Шапочка»)

8. Там уряд «блюде» закони,
Дба про всіх, немов про рідних,
За провинності ж карає —
Тільки бідних, тільки бідних.

(В. Самійленко, «Ельдорадо»)

9. «Мав од дикого звіра, тікало од пана і панщини все, що не заплісніло в неволі, не втратило ще живої душі, тікало, щоб здобути собі те, за що предки виймали шаблі з піхов або ставали до бою з кіллями та вилами». (М. Коцюбинський, «Дорогою ціною»)

10. «Товар нравиться — візьміть, не нравиться — не беріть. Ми не нуждаємося в покупателях: ми їх розпустили і розпускаємо, може, мільон, і всі благо дарять... Ви знаєте, теперечки етих денег скрізь доволі, може, і у вас у кишені есть такі самі». (І. Карпенко-Карий «Сто тисяч»)

11. ...Бо кажуть дитино
що мова наша — солов'їна
гарно кажуть
але затям собі
що колись
можуть настати і такі часи
коли нашої мови
не буде пам'ятати
навіть найменший
соловейко

(І. Малкович, «Свічечка букви Ї»)

12. Його рубали, а він ріс!
На місці зрубаного дуба росли нові!..
І навіть хмиз угору дерся!..

(В. Сосюра, «Сад»)

Примітка. За кожну правильну відповідь встановлюється 1 бал.

Завдання для другої команди

1. Лунали б тоді мої мрії
І щастя мое таємне,
Ясніше, ніж зорі яснії,
Гучніші, ніж море гучне.

(Леся Українка, «Хотіла б я піснею стати»)

2. Страшно впасти у кайдани,
Умирать в неволі,
А ще гірше — спати, спати,
І спати на волі —
І заснути на вік-віки,
І сліду не кинуть
Ніякого, однаково.
(Т. Шевченко, «Минають дні, минають ночі»)
3. Тоже ми собі превелику гордість мали:
Проти божих церков уїжджали,
Шлички із голов не здіймали,
На своє лице хреста не клали,
Милосердного творця на поміч не призивали,
Да по улицях кіньми розбивали,
Кров християнську на сиру землю проливали!
(Народна дума «Буря на Чорному морі»)
4. Гей, поїхав Хмельницький
К золотому Броду, —
Гей, не один лях лежить
Головою в воду.
(Народна пісня «Чи не той то хміль»)
5. Не поет, хто забуває
Про страшні народні рани,
Щоб собі на вільні руки
Золоті надіть кайдани!
(Леся Українка, «Давня казка»)
6. Для нас воно в світі єдина, одна
як очі її ніжно-карі...
Вона у зірках, і у вербах вона,
І в кожному серці ударі...
(В. Сосюра, «Любіть Україну!»)
7. То буде бій...
А зараз мертво
Лисніє холодом квадрат.
Іду і поруч твердо
Крокує Честь — мій секундант.
(В. Олійник, «Ринг»)
8. Коли мене питають: «Україну
чи зможеш ти забути на чужині?» —
кричу: «Кладіть отут у домовину
Живим!.. Однаковісінько мені...
(В. Підпалій, «Тиха елегія»)
9. «Обікрали... ограбили... Пропала земля Смоквинова! Нащо
ви мене зняли з віршовки? Краще смерть ніж така потеря!»
(І. Карпенко-Карий, «Сто тисяч»)

10. «Вільний дух народу ще тлів під попелом неволі. Свіжі традиції волі, такі свіжі, що часом трудно було відрізнити сьогодні од вчора, підтримувати жевріючу під попелом іскру». (М. Коцюбинський «Дорогою ціною»)
11. «То було дитинство, і пахло воно молоком та конюшиною. Потім вони до самого вечора паслись удвох на лісових галявинах та просіках. І мати розповідала про гордих білих коней — його дідів та прадідів, що гарцювали на залитім різноколірними вогнями помості, і милуватися їхньою красою щовечора сходились людські натовпи». (В. Дрозд, «Білий кінь Шептало»)
12. «У новій депеші, що надійшла зверху, хвалили лісове господарство за вчасне вжиття заходів по охороні лісу. І надіслали інструкцію з п'ятисот колод, як берегти ліс від пожежі». (Є. Дудар, «Лісова казка»)
- Примітка.* За кожну правильну відповідь встановлюється 1 бал.

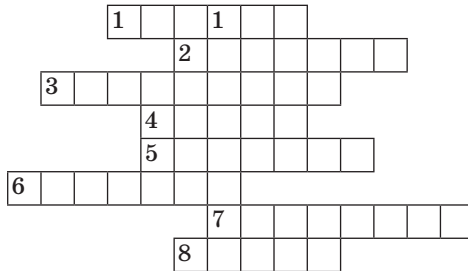
Конкурс розумних

Один представник від команди працює біля дошки над розгадуванням кросворда.

Для першої команди

По вертикалі: 1. Поезія В. Сосюри («Васильки»).

- По горизонталі:** 1. Сучасний виконавець народних дум. (Литвин)
 2. Трискладова стопа з наголосом на першому складі. (Дактиль)
 3. Ім'я одного з князів давньоруської пам'ятки «Слово про похід Ігорів». (Святослав)
 4. Кого застерігає Маруся Чурай в одній із своїх пісень? (Гриця)
 5. Брод, про який згадується у народній пісні «Чи не той то Хміль». (Золотий)
 6. Жанр твору В. Дрозда «Ірій». (Повість)
 7. Народний ватажок, який ушлавлюється у пісні «За Сибіром сонце сходить». (Кармалюк)
 8. Поезія В. Олійника. («Вибір»)

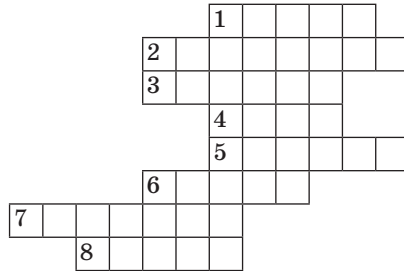

Для другої команди

По вертикалі: 1. Поезія В. Самійленка («Патріоти»)

- По горизонталі:** 1. Жанр твору І. Франка «Іван Вишенський». (Поема)
 2. Як назвала Червона Шапочка, героїня однойменного твору Є. Дудара,

мисливця, коли той намагався захистити бабусю від онуки? (*Браконьер*)
 3. Вид художньої літератури у прозі чи віршах, де зображення здійснюється через різке осміювання, критику всього негативного. (*Сатира*)
 4. Ім'я цигана, героя твору М. Коцюбинського «Дорогою ціною». (*Радю*)
 5. Один із художніх засобів, який використав В. Самійленко в поезії «Ельдорадо». (*Гронія*)
 6. Початкова назва комедії І. Карпенка-Карого «Сто тисяч». («*Гроші*»)
 7. Які дерева посадила мати на згадку про своїх синів (за твором Т. Шевченка «Ой три шляхи широкії»)? (*Ясени*)
 8. Трискладова стопа з наголосом на третьому складі. (*Анапест*)

Конкурс капітанів

- 1) Декламування будь-якої програмової поезії напам'ять.
- 2) Назвати історичні твори, які вивчалися впродовж навчального року.
- 3) Міні-презентація програмового твору, що викликав найбільше роздумів, суперечок, зацікавлення.

IV. Підбиття підсумків. Визначення переможців

V. Домашнє завдання

Опрацювання списку літератури для читання влітку.

9 КЛАС

Г. М. Цимбал

«БУДУ Я НАВЧАТИСЬ МОВИ ЗОЛОТОЇ...» ЛІНГВІСТИЧНА ГРА

Мета: у формі гри перевірити, наскільки учні володіють навчальним матеріалом, на що звернути увагу в подальшому плануванні роботи; формувати практичні навички, робити висновки, узагальнення, розвивати логічне мислення, усне мовлення; виховувати повагу до української мови, своєї держави.

На дощці плакати зі словами:

Мова, наша мова — літ минулих повість, вічно юна мудрість, сива наша совість (*Ю. Рибчинський*).

І назло всім підступним, пихатим, український словник розквітав — як глинянки-хати той будинок міцнів, виростав (*Г. Гуржій*).

Оті слова — одвічне царство мови, що вижила й узориться тепер. Вона звучить магічно, як Бетховен, в устах братів по крові і сестер. У ній усе: діброви й верболози, Дніпра і Ворскли витканий атлас, козацька доблесть і кріпацькі сльози, ще й дума та, що вистраждав Тарас. І ти — моя подвижниця і слава, мечі і струни, правда і терни від київського князя Ярослава до нашої стрімкої бистрини (*Д. Луценко*).

ХІД ГРИ

I. Організаційний момент

Сьогодні ми зібралися, щоб перевірити свої знання, удосконалити їх, дізнатися щось нове, і просто цікаво провести час. Успіхів командам. Оцінювати ваші відповіді буде шановне журі (представлення членів журі).

II. Основна частина

1. Вам потрібно замінити словосполучення одним прислівником.

За кожну правильну відповідь 1 бал.

1. Перший раз — уперше.
2. Босими ногами — босоніж.

3. При всіх людях — привселюдно.
4. Своїми руками — власноручно.
5. У призначену годину — вчасно.
6. Догори обличчям — горілиць.
7. Кожен день — щодня.
8. На швидку руку — швидкоруч.
9. На рівні частини — порівну.
10. Українською мовою — по-українськи.
2. До слів іншомовного походження підберіть українські відповідники.

Правильна відповідь 1 бал.

1. Антракт — перерва.
2. Райдуга — веселка.
3. Шифр — код.
4. Процент — відсоток.
5. Аплодисменти — оплески.
6. Аграрний — сільськогосподарський.
7. Дискусія — обговорення.
8. Індустрія — промисловість.
9. Біографія — життєпис.
10. Пейзаж — краєвид.
11. Бібліотека — книгозбірня.
12. Фонтан — водограй.
13. Фон — тло.

3. Перекладіть на українську мову.

За кожну точну правильну відповідь 2 бала.

1. Оплата наличними — оплата готівкою.
2. По приказу — за наказом.
3. По указанию — за вказівкою.
4. В его пользу — на його користь.
5. Принимать участие — брати участь.
6. Принести вред — завдати шкоди.

Журі оголошує бали, які команди отримали за три конкурси.

4. Поясніть значення фразеологізмів. Правильна відповідь 1 бал.
1. Вилетіло з голови — забув.
2. Крізь землю провалитися — соромно.
3. П'яте колесо від воза — зайвий.
4. Рукою подати — недалеко.
5. Як риба у воді — добре.

6. Хоч греблю гати — багато.
 7. Ахіллесова п'ята — слабе місце.
 8. Пекти раків — червоніти.
 5. Підберіть синоніми-фразеологізми до слова пограбувати (*обі-
 брати до нитки, обдерти як липку, останню сорочку зняти,
 пустити з торбами*). За кожний правильний варіант 2 бали.
 6. Загадки-жарти. А тепер давайте трішки відпочинемо, але це
 зробимо з користю. За правильну відповідь отримає той 1 бал,
 хто перший підніме руку.
1. Гора й долина, що між ними. (*Літера й*)
 1. Сорок п'ят і сорок п'ят — скільки буде? (*80 п'ят*)
 2. Що треба для обіду? (*Ложка*)
 3. Їхали два батьки і два сини, скільки їх було? (*Троє*)
 4. Без чого не можна викопати колодязь? (*Без дна*)
 5. Без чого хліб не спечеш? (*Без шкірки*)
 6. Яке поле не виореш? (*В зошиті*)
 7. Що дістане зубами потилицю? (*Гребінець*)
 8. В чому не можна повертіти дірку? (*Вода*)
 9. Коли дурень розумний? (*Коли мовчить*)
 10. З якої миски не можна наїстися? (*Порожньої*)
 11. Що важче — пуд пір'я чи пуд заліза? (*Однакові*)
 12. Чого не можна наздогнати? (*Тіні*)
 13. Без чого хату не можна збудувати. (*Без ступу*)

7. Накресліть схему до речень. За вірну відповідь 3 бали.

Я допускаю, що в мені живе душа коня, бо на зелені трави мене весною тягне, хоч під осінь люблю я в білім золоті вівса купатися.

що? чому? не зважаючи на що?
 [], (), (), ().

Смеркається; крила ночі розсипали пільму глуху, неначе орел, що ронить перо на своїм шляху.

яку?
 [], [], ().

Журі підводить підсумки.

8. Допишіть прислів'я. За кожний правильний варіант 1 бал.

1. Посієш вчасно ... вродить рясно.
2. Добрий початок ... половина діла.
3. Якщо добре працюватимеш ... честь і славу матимеш.

4. День у жнива ... рік годує.
 5. Хто що має ... тим і хліб заробляє.
 6. Ранні пташки росу п'ють, ... а пізні слізки ллють.
 7. Життя прожити ... не поле перейти.
 8. Всіх слухай, ... а свій розум май.
 9. Старий хоче спати, ... а молодий гуляти.
 10. Більше думай, ... а менше говори.
 11. Нових друзів май, ... але старих не забувай.
 12. Їж борщ з грибами ... держи язик за зубами.
9. Ораторське мистецтво. За одну хвилину (представник команди) повинен переконати присутніх у тому, що людині просто необхідно знати кілька мов. Вичерпна, змістовна, аргументована відповідь оцінюється в 10 балів.
10. Дайте визначення термінам. За кожну повну правильну відповідь команда отримує 2 бали.
1. Сурогат замітник, що має певні властивості натурального продукту, але позбавлений його основних якостей.
 2. Брутто ... вага товару з упаковкою, з тарою.
 3. Вакансія ... вільна посада.
 4. Фаворит ... любимець, хто має найбільші шанси на перемогу.
 5. Фантазія ... творча уява, створення нових образів на основі минулих спогадів; мрія, вигадка, щось неправдоподібне; музична п'єса у вільній формі.
 6. Етногенез ... походження народу.
 7. Кредо ... символ віри, корінне переконання, основи світобачення.
 8. Вендета ... кривава помста.
11. «Слухай — вигравай». Команди на слух мають порахувати скільки в тексті означень і скільки додатків.
- На високому стебельці росла лугова королева — ромашка. То, мабуть, була найпрекрасніша в світі квіточка: рівна, висока, з сумно нахиленою набік яскраво-жовтою, в білих ніжних прозорих пелюсточках голівкою, ще й зверху прикроплена дрібною, як вістря голки, росичкою.
12. А зараз кожна команда поставить по три запитання своєму супернику, вимагають більше знань, які не пропонуються шкільною програмою. Кожне питання оцінюється в 3 бали. Наприклад:
1. Англійський король Георг I, німець, починаючи з 54-літнього віку і до кінця життя користувався послугами перекладача.

Що з ним сталося в цьому віці? *(Він став англійським королем, а так як був німцем, не знав англійської мови, то користувався послугами перекладача)*

2. *Ономастика* — це розділ мовознавства, який вивчає... *(вивчає функціональну і мовну своєрідність власних імен; з гр. Onomastike — «майстерність давати імена»)*
 3. Дуже часто письменники, публіцисти та інші особи, бажаючи заховати своє авторство, використовують дві латинські літери NN. До такого способу вдавалися відомі літератори різних народів і епох (Державін, Гоголь, Франко). Що означають ці літери? *(Походить цей поширений псевдонім від скорочення двох латинських слів nomen pessio, тобто «імені не знаю»)*
 4. Кого можна вважати першим українським поліглотом? *(Сина Ярослава Мудрого — Всеволода, який, за словами літописця, «дома сидя, изумееше пять язык». Він вивчив мови не з необхідності або під час мандрів іншими країнами, а лише з цікавості. Князь, крім давньоукраїнської мови, знав грецьку, латинську, німецьку, половецьку, угорську)*
- 13.** Бліц-турнір. За кожне питання один бал.

Питання для першої команди

1. Що вивчає фонетика? *(Звуковий склад мови)*
2. Вкажіть зайве слово: таксі, журі, метро, пальто *(Пальто — змінюється)*
3. До якої мовної сім'ї належить українська мова? *(Індоєвропейської)*
4. Скільки в українській мові самостійних частин мови? *(Шість)*
5. Стрекоза українською? *(Бабка, вертуха, дзиґа)*
6. Назвіть слова з префіксом *pri*? *(Пріва, прізвище, прізвисько)*
7. Як ще називається підмет і присудок? *(Головні члени речення, граматичне ядро)*
8. З якої мови походить слово літера, буква? *(з грецької)*
9. Чуже мовлення, передане дослівно? *(Пряма мова)*
10. Скільки звуків у слові кущ? *(Чотири)*

Питання для другої команди

1. Як називається розділ мовознавства, що вивчає правильну вимову слів? *(Орфоенія)*
2. До якої мовної групи належить українська мова? *(Слов'янської)*
3. Скільки літер нараховує український алфавіт? *(33)*
4. Яка буква не позначає звука? *(М'який знак)*

5. Вкажіть зайве слово: *весна, матір, земля, пісня. (Матір — з відміна, решта — перша)*
6. Українською мовою *виселиця?* (*Шибениця*)
7. Яка частина мови має кличний відмінок? (*Іменник*)
8. Назвіть форми дієслова. (*Дієприслівник, дієприкметник, форми на -но, -то, інфінітив*)
9. Такий, що не має кольору. (*Безбарвний*)
10. Другорядний член речення, що відповідає на питання непрямих відмінків. (*Додаток*)
14. Втомилися? Давайте повернемося до загадок і почнемо отримувати додаткові бали для своєї команди.
 1. Підійме найменша дитина, а через хату не перекине найдужча людина. (*Пір'іна*)
 2. Країна без будинків, місто без людей, море без води, ліс без дерев. (*Географічна карта*)
 3. Солоне, а не сіль, біжить, а річка, блищить, а не золото. (*Сльози*)
 4. Одной матері й одного батька, а нікому з них не син. (*Донька*)
 5. Що сталося 30 лютого 1945 року? (*30 лютого не буває*)
 6. Як назвати жолудь, який дожив до старості? (*Дуб*)
 7. Що падає, але ніколи не розбивається? (*Температура, тиск*)
 8. Крутиться, вертиться, нічого не боїться, ходить весь вік, а не чоловік. (*Годинник*)
 9. Ніхто їх не лякає, а вони все тремтять. (*Листя осики*)
 10. Зайде в дім — не виженеш, прийде час — сам вийде. (*Промінь сонця*)
 11. Два рідні брати: одного всі бачать, але не чують, другого всякий чує, але не бачить. (*Блискавка та грім*)
 12. Не вода і не суша, на човні не пропливеш і ногами не підеш. (*Болото*)
 13. Двічі родився, у школі не вчився, а години знає. (*Півень*)
 14. Не колода, не пень, а лежить цілий день, не жне, не косить, а прийде обід — їсти просить. (*Ледар*)
 15. Що йде, не рухаючись з місця? (*Час*)
 16. Навесні веселить, влітку холодить, восени годує, взимку гріє. (*Дерево*)
 17. Навкруги вода, а з питвом — біда. (*Море*)
 18. Летить-мовчить, лежить-мовчить, а як помре, то зареве. (*Сніг*)
 19. Такої пряжі нема в продажі. (*Павутина*)
 20. Не кінь, не віл, а приперезаний. (*Гарбуз*)

15. Практично кожний український письменник, поет, науковець був ще й перекладачем. Давайте спробуємо пригадати український варіант поезії Т. Г. Шевченка. Ми більше знаємо його як геніального поета, але не забуваємо, що саме Шевченко є основоположником української мови. Завдання оцінується в 10 балів.

Солнце заходит, гори чернеют,
Пташки стихают, поле немеет;
Отдых приходит — люди довольны.
А лишь гляну...и сердцу больно
И на Украину стремлюсь невольно,
Думаю думу, вдаль улетаю,
И словно сердцем я отдыхаю.
Поле чернеет, и сад, и горы,
Звезда восходит в синих просторах.

Сонце заходить, гори чорніють,
Пташечка тихне, поле німіє,
Радіють люди, що одпочинуть,
А я дивлюся ...і серцем лину
В темний садочок на Україну.
Лину я, лину, думку гадаю,
І ніби серце відпочиває.
Чорніє поле, і гай, і гори,
На синє небо виходять зорі

16. Як ви знаєте поезію, ми вже побачили, а зараз побачимо, які будуть з вас прозаїки. Завдання: скласти текст на одну букву. Максимальний бал 10. Наприклад.

Степ. Серпень. Світанок. Сонячне світло сяє серед степу. Сьогодні субота. Солов'ї співають свої суботні співанки. Стою серед степу — слухаю. Стомлене сонце сідало спочивати. Світла смуга спадає серед сонних сосен. Сплять свіжі стоги сіна, спить ставок, спить село. Сон спокійно спливає.

Світає. Спливають спогади; сон-трава струшує сутінкові сльози, сюркотять соколята сизокрилі. Сміється сонце, сміється серце...

III. Оголошення результатів. Нагородження переможців

IV. Підведення підсумків

Чи сподобалась вам сьогодні гра? Що нового ви дізналися? Чи варто проводити такі завдання? Що ви побажаєте своєму сучаснику?

Заключне слово вчителя

Мова — це небо і рідний наш край.
Рідному краю подяку складай!
Мова — це прадід, і батько, і ти —
Кожен повинен її берегти.
Світлом вона осяває Україну,
Щастя дарує і горду надію.
Мова — це розум нашого саду,
Мудрості нашої виноград.
Мамине слово зігріє людину
І захистить свою Батьківщину.
Хай у народі росте і цвіте
Слово державності золоте.

О. В. Панова

ТЕМАТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ТВОРЧІСТЮ

І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО. УРОК-ГРА «ЩАСЛИВИЙ ВИПАДОК»

Мета: узагальнити, систематизувати і оцінити знання учнів з літератури за творчістю І. Котляревського, розвинути мовлення і мислення, пам'ять, артистизм, виховувати любов до рідного слова, повагу до талановитості митців — класиків, розвивати вміння групової роботи, колективізм.

Тип уроку: гра «Щасливий випадок»

ХІД УРОКУ

I. Вибір команд

II. Гра «Щасливий Випадок»

Гейм 1 «Далі, далі ...»

За 1 хвилину команда повинна дати найбільшу кількість правильних відповідей. (На дошці епіграф гри)

Будем, батьку, панувати,
Поки живуть люди;
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть.

(Т. Г. Шевченко)

1. Коли народився І. Котляревський? Де? (9 вересня 1769 р. в Полтаві)
2. З якого роду була мати письменника? (З козацького роду Жуковських)
3. Що найбільше любив Іван Петрович, коли навчався у дядя? (Читати книжки і слухати кобзарів)
4. Який навчальний заклад не закінчив і чому? (Полтавську духовну семінарію з 1780 по 1789 р., помер батько)
5. Яке прізвисько було у Котляревського в семінарії, чому? (Римач, бо гарно підбирав рими)
6. Гра, на якому музичному інструменті була для нього відразою? (На скрипці)

7. Хто наштовхнув письменника на написання «Енеїди»? (*Народ, лірики, кобзарі, які співали про жорстокість Катерини II щодо простого люду українського*)
8. З якою метою починає писати «Енеїду»? (*«Треба гартувати народний дух до бою»*)
9. Скільки років пише поему? (*30 років з 1794–1825/1826 р. р.*)
10. І. Котляревський від повсякденної нудьги тікав у світ честі й відваги? Куди це? (*Записався в армію, де пробув 12 років 1796–1808 р.*)
11. Ким був в армії, за що цінували? (*Офіцером, за кмітливість, хоробрість, дипломатичний хист*)
12. Чому вигнали з армії? (*Висловив обурення за покарання киян-ополченців, які за допомогу російським військам одержали не обіцяну землю, а батоги*)
13. Ким працював І. Котляревський у Полтаві з 1810 р.? (*Наглядцем будинку виховання дітей бідних дворян*)
14. Чим особливі для Івана Петровича роки з 1812 по 1817? (*Був на війні з Наполеоном, став майором*)
15. З 1818 по 1821 р. стає директором якого закладу? (*Полтавського театру*)
16. Які п'єси написав і коли? (*«Наталка Полтавка» 1819 р., «Москаль-чарівник»*)
17. Ким призначили І. Котляревського у 1827 р.? (*Попечителем лікувальних і благодійних закладів Полтави до 1835 р.*)
18. Рід Котляревських був з вихідців із Запорізької Січі, скільки колін він сам нарахував? (*15*)
19. Яку найвищу посаду мав Іван Петрович? (*Церемоніймейстер шляхетства України — оформлював документацію. Займав найвищу посаду серед найбагатших людей краю, але сам був найбільшій серед них: мав ділянку землі (луку) і 2 родини кріпаків, яких відпустив згодом на волю*)
20. Коли помер письменник-громадянин? (*10 листопада 1838 р.*)

Гейм 2 «Заморочки з діжки»

Ведучий пропонує членам команд по черзі виймати фішки з діжки. Номер фішки — номер питання. Правильна відповідь — 3 бали (неповна — 1 чи 2 бали). Якщо не відповідає команда, питання передається іншій команді.

1. Коли вперше була надрукована повністю «Енеїда» І. Котляревського? (*1842 р. у Харкові після смерті автора*)
2. Що таке травестія? Травестією чого є «Енеїда»? (*Травестія з фр.: переодягання, зображення античних образів у певних*

аспектах української дійсності. Травестія «Енеїди» Вергілія)

3. Жанр «Енеїди» Котляревського? (*Ліро-епічна, травестійно-бурлескна, героїко-комічна поема*)
4. Ідея твору? (*Засудження жорстоких панів, хабарництва чиновників і протиставлення їм незалежних веселих і буйних троянців-запорожців*)
5. Скільки частин у творі? (6)
6. Яким постає у творі Еней? (*Відважний, хоробрий ватажок, змілий організатор, здатний на дипломатичні стосунки з Латином*)
7. З ким відправився Еней на той світ? Що наказав йому батько Анхіз? (*З Сівіллою — Бабою-Ягою. Анхіз каже, що від Енея піде великий рід в Римі, буде всім світом управляти, жити як в раю*)
8. Олімп і всі Боги — хто це у Котляревського? (*Олімп — столична канцелярія-департамент, де серед чиновників бачимо хабарництво, інтриги, байдужість до народу. Боги — чиновники-хабарники*)
9. Кого показано в образі цариці Цірцеї? (*Катерину II*)
10. Які народні обряди показує І. Котляревський в «Енеїді»? (*Вечорниці, поминки, ворожіння дівчат, народні забави*)
11. Хто такі Низ і Евріал, який героїчний подвиг зробили? (*Побратими-козаки, що пробрались у ворожий табір і вбили ворогів, але вже повертаючись, Евріал був убитий, а потім і Низ, коли той — вбивав убивцю*)
12. З ким воював Еней, чому? (*З Турном, за дочку Латина*)
13. Чому «Енеїду» називають енциклопедією народного побуту?
14. Значення «Енеїди» Котляревського?

Гейм 3 «Темна конячка»

Про кого ці слова і звідки взяті, хто сказав їх?

1. Прямий, як сосна, величавий,
Бувалий, здатний, тертий, жвавий.
(*Еней перед боєм з Турном*)

2. Товстий, високий, кучерявий,
Обточений, як огірок...
(*Турн з «Енеїди»*)

3. «Красива, розумна, моторна, до всякого діла дотепна...» (*Наталка з «Наталки Полтавки», каже Виборний*)
4. «Славний, гарний, добрий, проворний, роботящий...» (*Петро з «Наталки Полтавки», каже Виборний*)

5. «Сирота — без роду, без племені, без талану і без приюту...» (Микола з «Наталки Полтавки», сам про себе каже)
6. «Добра і вірна жінка, тільки дуже жвава, жартівлива і глузлива» (Тетяна з «Москаль — чарівник», каже її чоловік Михайло)
7. «Хитрий як лисиця, і на всі сторони мотається...» (Виборний Макогоненко з «Наталки Полтавки», каже Микола)
8. «Мудріша від царя Соломона, а краща од прекрасного Йосифа...» (Наталка, каже Виборний)

Гейм 4. Гонка за лідером

За 1 хвилину, хто більше по черзі.

1. Жанр п'єси «Наталка Полтавка»? (Соціально-побутова п'єса)
2. Який кульмінаційний момент у п'єсі «Наталка Полтавка»? (Відмова Возному Наталки, коли прийшов Петро)
3. Якою мовою написані твори Котляревського? (Живою народною розмовною мовою)
4. Скільки пісень у п'єсі «Наталка Полтавка»? (20)
5. Які народні жартівливі пісні лунають у п'єсі? («Ой, під вишнею, під черешнею», «Дід рудий, баба руда»)
6. Кому подає Наталка рушники? Чому? (Возному, бо жертвує собою заради спокою матері)
7. Хто умовляє Наталку і її мати, щоб Наталка вийшла заміж за возного? (Виборний)
8. Яка є мова возного? (Суржик рос.-укр. слів з канцелярськими жаргонами)
9. Ким є Петро і Микола? (Сироти)
10. У чому показує автор силу кохання Петра? (Віддає їй зароблені гроші)
11. Чому Возний відмовляється від Наталки? (Заради палкого великого кохання)
12. У чому таємниця живучості п'єси?

**ІГРОВА ТЕМАТИЧНА АТЕСТАЦІЯ
ЗА ТВОРЧІСТЮ МАРКА ВОВЧКА**

ХІД УРОКУ

I. Початковий рівень

Головоломка

Якщо заштрихувати 47 клітинок так, щоб вони утворили слово ВОЛЯ, то по горизонталі ви прочитаєте в них слова героя повісті Марка Вовчка «Інститутка». Слова іншого героя в незаштрихованих клітинках. Назвіть героїв.

«	“	т	є	в	п	є	р	о	л	я	в	і	я	л	ь	н	!
т	и	а	и	н	х	а	о	в	о	ч	л	н	і	а	і	п	л
н	і	в	х	о	р	,	о	і	н	к	а	у	п	,	а	з	с
т	с	ь	о	—	б	н	а	і	щ	к	о	а	н	є	м	и	с
т	н	є	п	р	і	и	м	а	а	ю	ш	т	н	ь	є	”	»

Відповіді

«Воля! Та на волі і лихо, і напасть — ніщо не страшне». — Прокіп.

II. Достатній рівень

Криптограма

41	14	5	43	10		24	5	20		24	35	3		43	6		7	35	39	10	26	1	21	35
41	14	3	43	12	3	у	24	35	3		43	6		41	6	22	35							
24	35	22	35	17	12	3		37	39	35	39	35	36	10		26	12	ш						
24	35	3		43	6		17	35	26	є		43	14	35	9	2		17	45	24	45			
26	12	7	35	14	45																			

Розгадавши криптограму, прочитайте рядки поезії, присвячені Марку Вовчку. Назвіть автора.

1. Ім'я Чабана з твору «Пройдисвіт». — 2. 25. 6. 24.
2. Персонаж з твору «Не до пари». — 37. 12. 22. 5. 20.
3. Казка письменниці. — 26. 10. 14. 5. 22. 1. 26. 6. 36. 21. 12.
4. Твір письменниці, за яким режисер О. Бійма зняв фільм. — 17. 12. 26. 6. 22. 35. 15. 45. 39. 36.

5. Твір Марка Вовчка російською мовою.— 24. 12. 38. 12.
6. Село, у якому народилася письменниця.— 9. 21. 12. 43. 10. 39. 6. 26. 6. 26. 41. 1. 21. 10.
7. Роман О. Іваненко.— 24. 12. 39. 5. 3.
8. Персонаж повісті «Інститутка».— 26. 12. 7. 12. 39.

Відповіді

- «Тепер я вільний хоч на півроку; з собаками не піймають». Назар.
 1. Юхим. 2. Палій. 3. «Невільничка». 4. «Данило Гурч». 5. «Маша».
 6. Єкатерининське. 7. «Марія», 8. Назар.

«Світе мій! Моя ти зоренько святая!
 Моя ти сило молодая!
 Пророче наш! Моя ти доле!
 Твоєю думу назову».

(Т. Шевченко)

III. Середній рівень

Хто сказав?

1									
2									
3									
4									
5									
6									

1. Вид усної народної творчості, який використовувала Марко Вовчок.
2. Жанр твору «В глуши». 3. Улюблений жанр Марка Вовчка. 4. Один із жанрів творчості письменниці. 5. Повість, яку Марко Вовчок присвятив Т. Шевченку. 6. Жанр твору «Три доли».

Якщо дали правильну відповідь, то прочитаєте ім'я героя повісті письменниці, який сказав: «Воли в ярмі, та й ті режуть, а то щоб душа християнська всяку догану, всяку кривду терпіла і не озвалась!»

Відповіді

1. Прислів'я. 2. Роман. 3. Оповідання. 4. Казка. 5. «Інститутка».
6. Повість.
 Прокіп. Повість «Інститутка».

IV. Високий рівень

Літературний чайнворд «Марко Вовчок»

1. Збірка творів Марка Вовчка (2 слова). 2. Свекор Горпини з оповідання «Горпина». 3. Героїня однойменного оповідання. 4. Ім'я сина з оповідання «Два сина». 5. Улюблений жанр письменниці. 6. Ім'я Харченка з оповідання «Викуп». 7. Твір Марка Вовчка. 8. Російський літературний

А. Ф. Слюсар

**ІГРОВА ТЕМАТИЧНА АТЕСТАЦІЯ
ЗА ТВОРЧІСТЮ Ю. ФЕДЬКОВИЧА**

ХІД УРОКУ

I. Початковий рівень

Подумайте

Подумайте, прочитайте епітети, які вживає Ю. Федькович в одному із своїх віршів. Яка назва твору?

С Н И Є Р М О О Т
И Р Н Е А М Б
О Р Л Д О Н Д
Ж А О С В
Н И Р
Р

Чарівні кола

1. Тут зашифровано назву поетичного твору Ю. Федьковича. Який художній засіб вжито?

2. У колі зашифровано рядки з твору Ю. Федьковича. Пригадайте, з якого вони твору.

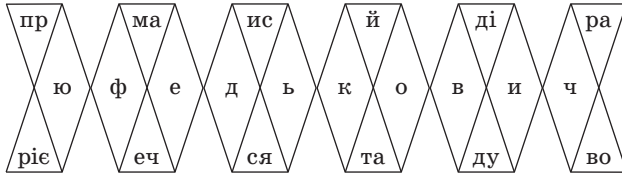
Згадайте!

Знайшовши початок, прочитайте назву поезії Ю. Федьковича, з якої взято ці рядки:

«Бо я не можу...Вшак я маю душу —

І чути мушу, і дивити мушу.

Що тут, на світі, ах, тутки ся діє...»

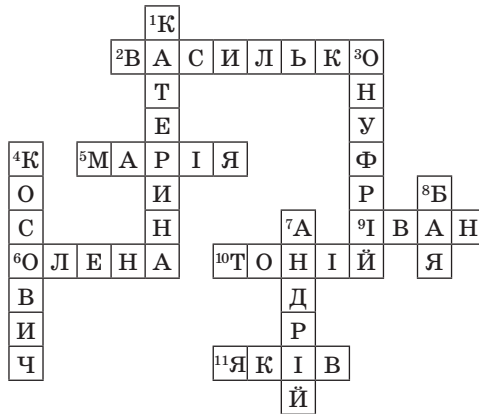
II. Середній рівень**Склади сам**

Перед вами невеличкий кросворд, складений за твором Ю. Федьковича «Три як рідні брати». Складіть самостійно запитання до відповідей.

Відповідь

По горизонталі: 2. Василько. 5. Марія. 6. Олена. 9. Іван. 10. Яків.

По вертикалі: 1. Катерина. 3. Онуфрій. 4. Косович. 7. Андрій 8. Бая.

Головоломка

Якщо заштрихувати 48 клітинок так, щоб вони утворили слово НИВА, то по горизонталі ви прочитаєте назви прозових творів Ю. Федьковича. Рядки з поезії поета — в незаштрихованих клітинках. Назвіть цей вірш.

я	Т	л	р	ю	и	Б	Я	л	к	р	І	ю	д	н	І	м
О	Б	ю	р	р	А	Т	и	У	к	с	О	ь	Б	У	З	к
р	А	р	І	А	Ж	О	в	ї	н	я	н	У	Р	и	Б	;
я	Е	в	З	І	Т	А	л	р	А	ю	н	в	н	є	Е	ї
Б	З	У	А	Д	К	У	О	ч	Х	А	н	и	н	н	Є	У

III. Достатній рівень

Криптограма

Розгадавши криптограму, прочитаєте вислів М. Рильського про Юрія Федьковича.

43	39	10	13	12		14	6	7	26	12	43	6		40	35		17	35		37	35	3	14	6			
5	14	12	26	12		23	39	12	26	21	12		26	10		7	26	12	22	6							
7	12	25	5	17	26	35	45	21	39	12	11	26	41	1	21	5		7	10	24	22	5					
43	12	21	35	15	35		41	6	22	1	26	35	15	35		37	35	10	43	12			3	21			
2	39	5	20		23	10	17	1	21	35	14	6	36														

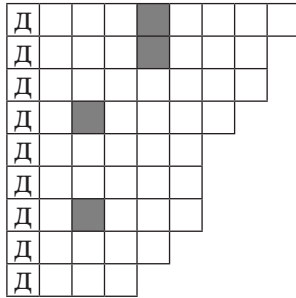
1. Персонаж повісті «Три як рідні брати» — 39. 26. 45. 23. 39. 5. 20.
2. Поема Ю. Федьковича.— 22. 45. 21. 3. 26. 21. 35. 13. 6. 22. 6. 27. 3.
3. Місто, де знаходиться літературно-меморіальний музей письменника.— 36. 10. 39. 26. 5. 14. 27. 5.
4. Поезія Ю. Федьковича «Душко моя ...» — 39. 35. 7. 24. 12. 11. 43. 12.
5. Вірш поета на жовнірську тематику.— 38. 10. 22. 1. 14. 12. 25.
6. Балада про народного месника.— 17. 35. 14. 13. 45. 38.
7. Балада про трагічне кохання двох сестер.— 2. 39. 5. 20. 15. 5. 26. 17. 12.
8. Байка «Медвідь у...».— 37. 12. 41. 5. 27. 5.
Багатир з твору «Дністрові кручі».— 21. 22. 5. 40.

Літера «Д»

Впишіть у клітинки назви поезій Ю. Федьковича, з яких взято останні рядки.

1. «Від хмари до хмари!»
2. «А вкоївши своє серце, ляг з кобзинов спати.»
3. «Хіба й мене молодого у ню положить?»
4. «Та з терня світ сей веселила!..»
5. «...Ні флюяри слезні нути.»
6. «То ще ти на світі заплачеш не раз.»

- 7. «Прийди собі барвінку на мій гріб нарвати.»
- 8. «Біла черва точить груди...»
- 9. «З торбами, нене, навздогін!»

IV. Високий рівень

Чайнворд «Юрій Федькович»

1				2			3							4			
	16					17				18		19		20			
		31				32				33				34			5
15																21	
	30															35	
	14	42															6
																36	22
		29															
																23	
		41															
13			40					39				38				37	7
		28		27					26				25		24		
12						11				10			9				8

- 1. Повість з народного життя.
- 2. Ім'я Шовканюка з твору «Жовнярка».
- 3. Поема Ю. Федьковича.
- 4. Книга, яку читав Ю. Федькович жовнірам.
- 5. Назва твору, з якого взято ці рядки:

Стояв же він на шельваху
 В цісарськiм дворi,
 Вливався він, втирався він,
 Як гусь по водi.

6. Жанр твору Ю. Федьковича «Довбуш, або Громовий топір і знахарський хрест». 7. Ім'я одного з героїв твору «Три як рідні брати». 8. Назва твору, що має таке закінчення:

Вийди, вийди, моя зоре! —
 Коню сивий, коню карий,
 Коню білий, коню гривий,
 Чи я й нині нещасливий?

9. Ім'я персонажа з оповідання «Хто винен?» 10. Оповідання Ю. Федьковича. 11. Твір письменника «Лук'ян...». 12. Двоскладова стопа із наголосом на другому складі. 13. Назва газети, редактором якої був Ю. Федькович. 14. Український композитор, автор опери «Катерина». 15. Ім'я героя оповідання «Сафат Зінич». 16. Поезія Ю. Федьковича з жовнірського циклу. 17. Країна, де Ю. Федькович брав участь у військових діях. 18. Персонаж твору «Сафат Зінич». 19. Місто на Чернігівщині. 20. Приспів у віршах східних поетів. 21. Автор вислову «Федькович вложив в свою поезію найкращу частину своєї душі». 22. Яке ще мав ім'я Ю. Федькович? 23. Посланець з казки «Чортівська бочка». 24. Одна із співанок Ю. Федьковича. 25. Цю поезію Ю. Федьковича вперше надруковано в журналі «Правда» 1889 р. 26. Поезія Ю. Федьковича із збірки «Дикі думи». 27. З якого твору ці рядки:

Коли я був Дунаєм,
 Не плив би я на море,
 Но плив би я руським краєм
 Помежи сині гори.

28. «Хто ж то може забути могили, кургани, козацтво українське, славні отамани», — це рядки з твору ... 29. Стислий короткий вислів, що виражає глибоку думку. 30. Поезія Ю. Федьковича. 31. Персонаж твору «Три як рідні брати». 32. Оповідання Ю. Федьковича, написане німецькою мовою. 33. Український народний музичний інструмент, подібний до бандури. 34. Перший твір Ю. Федьковича. 35. Твір Ю. Федьковича «Юрій...». 36. Розділ поеми «Дезертир». 37. Пам'ятка стародавнього письменства. 38. Прізвисько персонажа повісті «Штефан Славич». 39. Місто, у якому діє літературно-меморіальний музей Ю. Федьковича. 40. Герой повісті «Люба-згуба». 41. Поезія Ю. Федьковича. 42. Річ Моргана, яку Чора подарувала Довбушу («Довбуш, або Громовий топір і знахарський хрест»).

Контрольна картка вчителя (відповіді)

Подумайте

Сиротина бідна, синє море, молод жовнір.

Чарівні кола

1. «Пречиста діво, радуйся, Маріє!» Іронічний рефрен (Ю. Федькович. «Пречиста діво, радуйся, Маріє!»).

2. «А з Тонієм та Яковим жнемо собі, як ті рідні браття, — сказано; три як рідні брати» (Ю. Федькович. *Оповідання «Три як рідні брати»*).

Згадайте!

Ю. Федькович. «Пречиста діво, радуйся, Маріє!»

Склади сам

- По горизонталі: 2. Василько. 5. Марія. 6 Олена. 9. Іван. 10. Тоній.
11. Яків.

По вертикалі: 1. Катерина. 3. Онуфрій. 4. Косович. 7. Андрій. 8. Бая.

Головоломка

1. «Три як рідні брати». «Кобзар і жовняри». «Безталанне закохання».
 2. «Я люблю мою Русь-Україну; Я вірю в її будучину».
- Ю. Федькович. «Що я люблю, в що вірую, на що надіюсь».

Криптограма

1. Онуфрій. 2. Лук'ян Кобилиця». 3. Чернівці. 4. Розмаїта. 5. «Шельвах».
6. «Довбуш». 7. «Юрій Гінда». 8. Пасіці. 9. Кліщ.

Літера «Д»

1. «Дикі думи». 2. «Думи мої». 3. «Дезертир». 4. «До рожі». 5. «Довбуш».
6. «Дитина». 7. «До неї». 8. «Думка». 9. «Доля».

«Треба визнати, що до появи Івана Франка не знали західноукраїнські землі такого сильного поета, як Юрій Федькович» (М. Рильський).

Чайнворд «Юрій Федькович»

1. «Жовнярка». 2. Антон. 3. «Новобранчик». 4. «Кобзар». 5. «Рекрут».
6. Трагедія. 7. Яків. 8. «Вечором». 9. Марко. 10. «Опришок».
11. «Кобилиця». 12. Ямб. 13. «Буковина». 14. Аркас. 15. Сафат. 16. «Товариш».
17. Італія. 18. Янко. 19. Остер. 20. Редиф. 21. Франка. 22. Осип.
23. Пахалок. 24. «Козак». 25. «Кресак» 26. «Кераманич». 27. «Чому?»
28. «Україна». 29. Афоризм. 30. «Марот». 31. Тайвер. 32. «Ренегат».
33. Торбан. 34. «Нічліг». 35. Гінда. 36. «Авдитор». 37. Рукопис. 38. Славич.
39. Чернівці. 40. Ілаш. 41. «Шельвах». 42. Хрест.

ПІДСУМКОВИЙ УРОК-КОНКУРС ЗА ТВОРЧІСТЮ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Мета: узагальнити і закріпити знання учнів про Т. Г. Шевченка; розвивати розумові здібності дітей; їх мислення; вчити їх поводитися в екстремальних ситуаціях; розвивати увагу і спостережливість; виховувати інтерес до знань, любов до великого Кобзаря.

Тип уроку: урок-конкурс.

Обладнання: портрет Т. Г. Шевченка, таємнича скринька, висловлювання про Великого Кобзаря.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

II. Вступне слово вчителя

Сьогодні на уроці ми узагальнимо ваші знання про Великого Кобзаря — Т. Г. Шевченка, перевіримо, як ви знаєте його творчість, біографію письменника, ваші знання з теорії літератури. Проведемо урок у незвичайній формі — у формі конкурсу.

Учасниками конкурсу будуть дві команди (по 5-6 учнів, обраних заздалегідь). Іншим учням класу випала почесна місія — бути вболівальниками. А запрошені вчителі — члени журі. Переможцем конкурсу виявиться та команда, яка швидше, правильніше, вичерпніше дасть відповіді на всі запитання. Учневі вашого класу, який найбільш пунктуальний, найточніший, любить рахувати кожну хвилину, доручимо відповідальне завдання — підраховувати кількість хвилин, які використовує кожна команда для виконання завдання.

Перший конкурс нагадає вам гру «Поле чудес», яку ви, напевно, дивитесь і любите. Вам треба буде відгадати слова, пов'язані з теорією літератури. У кожному з цих слів, дозволяється відкрити по 3 літери.

Вони відкриються вам, якщо ви дасте відповіді на поставлені запитання. А допоможуть вам у цьому твори Т. Г. Шевченка.

За правильні відповіді на запитання кожного конкурсу ви одержите певну кількість балів. Зокрема, за кожне правильно виконане завдання 1-ого конкурсу ви отримуєте по 5 балів. У 2-ому конкурсі ви будете мати по 1 балу за кожний правильно процитований уривок з поезії. За правильну відповідь на запитання 3-ого конкурсу — 3 бали. За кожну правильну відповідь на запитання 4-ого конкурсу по 1 балу.

III. Конкурсні завдання і хід гри

Конкурс 1 «Поле чудес»

Завдання 1

Слово складається з п'яти букв. Три з них вам дозволяється відкрити (першу, другу і четверту). Але для цього потрібно відгадати ці літери:

1-ша буква = 3-й букві назви поезії Т. Г. Шевченка, з якої взято такі рядки:

Як умру, то поховайте...

2-га буква = початковій букві імені дівчинки — подруги дитячих літ Т. Г. Шевченка.

4-та буква = початковій букві назви вірша, з якого взято ці рядки:

Поглянув я на ягнята —
Не мої ягнята...

Відповідь: п о ... м ... (поема).

Завдання 2

Слово складається з п'яти літер. Відкриваємо першу, другу і четверту, якщо відгадаєте їх.

1-ша буква = початковій букві адресата цих слів Т.Г. Шевченка з відомої поезії:

За що не знаю називають
Хатинку в гаї тихим раєм?

2-га буква = початковій букві назви поезії, що стала піснею (вірніше, це уривок з поеми «Причинна»). Відтворюю мелодію.

4-та буква = початковій букві назви поезії, з якої взято рядки:

Розкажи, як за горою сонечко сідає,
Як у Дніпра веселочка воду позичає.

Відповідь: п р ... з ... (проза).

Завдання 3

Слово складається з п'яти літер. Відкриваємо три літери: другу (= п'ятій) і третю.

2-га буква = 2-й букві назви вірша Т. Г. Шевченка, з якого такі рядки:

Сім'я, вечеря коло хати,
Вечіря зіронька встає.

3-я буква = початковій назві вірша, у якому Шевченко Т. Г. закликає:

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій...

Відповідь: ... а з ... а (казка).

Завдання 4

Слово складається з п'яти літер. Перша і третя однакові.

1-ша буква = 2-й букві назви вірша, з якого такі рядки:

На панщині пшеницю жала...

2-га буква = початковій букві назви вірша, з якого взято рядки:

Пташечка тихне, поле німіє,
Радіють люди, що одпочинуть.

Відповідь: о с о (особа).

Конкурс 2 «Хто більше?»

1. Назвати якнайбільше уривків із поезій Т. Г. Шевченка, у яких згадується слово «вода» (море).

Можливі відповіді

1. «Тече вода з-під явора...»
 2. «Як понесе з України у синєє море...»
 3. «Неначе човен в синім морі...»
 4. «Розкажи, як за горою сонечко сідає, Як у Дніпра веселочка воду позичає.»
 5. «І ми жартуючи погнали чужі ягнята до води.»
 6. «Я до школи — носити воду школярам...»
2. Назвати якнайбільше уривків з поезій Т. Г. Шевченка, де згадуються рослини (тварини).

Можливі відповіді

1. «Над Дніпровою сагою стоїть явір між лозою...»
2. «Тече вода з-під явора...»
3. «На панщині пшеницю жала...»
4. «Сичі в гаю перекликались та ясен раз у раз скрипів.»
5. «А мати хоче научати, та соловейко не дає.»
6. «Хлюпочуться качаточка поміж осокою...»

7. «Зілля дива наробило — тополею стала...»
8. «Садок вишневий коло хати, Хрущі над вишнями гудуть.»
9. «Між лозою з калиною, З червоною калиною.»

Конкурс 3 «Таємнича скринька»

Відгадайте, який предмет схований у таємничій скриньці. Він згадується в одній із поезій Т. Г. Шевченка і в оповіданні М. Коцюбинського «Харитя». З цим предметом треба поводитися обережно, щоб не поранитися.

Відповідь: Серп.

Конкурс 4 «Що? Де? Коли?»

Протягом хвилини дати якнайбільше відповідей на поставлені запитання. Якщо не пам'ятаєте відповіді на запитання, кажете слово «Далі» і продовжуєте відповідати.

До конкурсу запрошуємо по одному представнику з кожної команди.

1. Де народився Тарас Шевченко? (*с. Моринці*)
2. Коли народився великий поет? (*9 березня 1814 року*)
3. Як звали маму Тараса? (*Катерина*)
4. Як звали батька Т. Г. Шевченка? (*Григорій*)
5. Ім'я подруги дитячих літ. (*Оксана*)
6. Ім'я пана, у якого малий Тарас служив козачком? (*Енгельгардт*)
7. Коли Тараса Шевченка було викуплено з кріпацтва? (*1838 р.*)
8. Який український художник брав участь у викупі Шевченка з кріпацтва? (*І. Сошенко*)
9. Як починається вірш «Мені тринадцятий минало...»? («*Мені тринадцятий минало...*»)
10. Як називається поетична збірка Т. Г. Шевченка? («*Кобзар*»)
11. Коли помер Т. Г. Шевченко? (*10 березня 1861р.*)
12. Де був спочатку похований Т. Г. Шевченко? (*У Петербурзі*)
13. Скільки років мав Т.Г.Шевченко? (*47*)
14. Як звали дружину Кобзаря? (*Був неодружений*)
15. Де тепер похований Т. Г. Шевченко? (*м. Канів*)
16. Як називається вірш, з якого взято рядки:
«На панщині пшеницю жала...»? («*Сон*»)
17. Що заборонили Т. Г. Шевченку, коли відправили у заслання?
(*Писати і малювати*)
18. У якому підпільному товаристві брав участь Т. Г. Шевченко?
(*Кирило-Мефодіївське товариство*)

19. Ім'я Шевченкової сестри, яка доглядала за ним малим. (*Катерина*)
20. Як називається гора, де похований Т. Г. Шевченко? (*Чернеча*)

IV. Підсумкове слово вчителя

Усі конкурси позаду. Зараз підведемо підсумки. Слово надається журі, яке оголосить результати конкурсу. За результатами конкурсу всі учасники команд будуть оцінені.

V. Домашнє завдання

1. Самостійно спробувати скласти тести за темою «Життя і творчість Т. Г. Шевченка».
2. Для кмітливих: скласти кросворд «Творчість Т. Г. Шевченка».

10 КЛАС

К. В. Прозапас

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ МОВНЕ ШОУ «LG-ЕВРИКА!»

ХІД УРОКУ

I. Початок гри

Ведуча. Добрий день, шановні гості інтелектуального шоу «LG-еврика»!

Слово — брила, слово — крила, диво,
У незнане зоряний політ.
Через мову щиро і правдиво
Одкривається нам білий світ.

Так про мову сказав відомий український письменник Дмитро Білоус. І сьогоднішнє шоу «LG-еврика» буде присвячене саме їй — ніжній і милозвучній, рідній і близькій, нашій українській мові.

Ведучий. Один дуже відомий чоловік сказав: «Скільки ти знаєш мов, стільки ти разів людина». А я хочу сказати, що якщо ти не знаєш рідної мови, то ти неповноцінна людина. Тому я хочу запросити сюди тих, хто старанно вивчає рідну мову і хоче нам показати свої знання. Зустрічайте учасників інтелектуального шоу «LG-еврика»!

Звучить музика, по одному заходять 4 учасники, а ведучі називають їх імена.

Ведуча. Доброго дня, шановні учасники! Ми раді вітати вас на нашому шоу. Ви готові до гри? Тоді починаймо!

Ведучий. Надаємо слово нашим учасникам для свого представлення і побажань своїм суперникам.

Учасники представляються.

Ведуча. Щоб розпочати змагання, ми повинні визначити порядок участі в грі. Ви, шановні учасники, маєте дати відповідь на питання. Чия відповідь буде найближчою до правильної, той і розпочне гру, а інші учасники будуть змагатися теж відповідно до правильності своєї відповіді.

Ведучий. Отже, я всім бажаю удачі і починаємо!

Питання. У якому році Верховна Рада України прийняла закон УРСР «Про мови в Українській РСР», за яким українській мові надано статус державної, а мовам усіх інших народів гарантовано вільний розвиток? (1989 рік)

Ведуча. Тож ви поки що будете грати в такому порядку...

Ведучий. Отож, у нас вже є лідер, бо за правильну (або ж за найбільш близьку) відповідь ... отримує один бал.

Ведуча. Другий конкурс — це конкурс «Оратор». Перед вами три теми:

1. «Мова — найцінніший скарб людини».
2. «Я — проти шкідливих звичок!»
3. «Людина — звучить гордо».

Вибрати тему, на яку протягом 30 секунд ви будете говорити, має право лідер, він же і першим починає. На обдумування вам дається 1 хвилина.

(Учасники 1 хвилину обдумують відповідь. А тоді по черзі вправляються в ораторському мистецтві. Цей конкурс оцінюється у 10 балів, а оцінюють себе самі учасники, розподіляючи бали.)

Ведучий. У нас зміна лідера (лідер залишається той самий), а наступний конкурс має назву «Тема». Ми вам пропонуємо 4 теми: «Іменник», «Прикметник», «Дієслово», «Числівник». Кожна тема має дев'ять запитань, тож, якщо ви склали лінію з неправильних відповідей, гра закінчується, в разі надання правильних відповідей ви отримуєте максимальну кількість балів, тобто 9.

1	2	3
4	5	6
7	8	9

Іменник

1. На які питання відповідають іменники давального відмінка?
2. Чи може мати форму однини іменник *штани*?
3. Яке лексичне значення іменника *аеродром*?
4. Які іменники належать до назв істот?
5. «Безстрашність» — абстрактний чи конкретний іменник?
6. Як ще називають іменники спільного роду?
7. Утворіть кличний відмінок слова *народ*.
8. Скільки звуків у іменника *навчання*?
9. Чи є префікс у іменника *подвір'я*?

Прикметник

1. Утворіть найвищий ступінь прикметника *досконалий*.
2. Яка синтаксична роль прикметника?
3. Від яких іменників утворюються присвійні прикметники?
4. Скільки складів у прикметнику *ясеневий*?
5. За допомогою яких префіксів утворюється складна форма найвищого ступеня?
6. Підберіть спільнокореневі слова до прикметника *морозний*?
7. Підберіть коротку форму до прикметника *радий*.
8. Перекладіть українською мовою прикметник *чище*.
9. Як пишуться прикметники, що означають відтінки кольорів?

Дієслово

1. Утворіть наказовий спосіб дієслова *живе*.
2. Як інакше називаємо інфінітив?
3. Які дієслівні форми ви знаєте?
4. Назвіть часи дієслів.
5. Утворіть від дієслова писати всі часові форми.
6. Скільки в українській мові дієвідмін?
7. Чи правильно сказати «Я вибачаюся»? Чому?
8. Синонім до дієслова люблю.
9. Замініть дієсловом фразеологізм «пекти раків».

Числівник

1. До якого розряду відноситься числівник одна третя?
2. Назвіть три збірні числівники.
3. У якому числівнику у родовому відмінку має 40 однакових звуків?
4. Який числівник утворить жіночу прикрасу, якщо стане за нами?
5. Як ми пишемо слова, в яких перша частина є числівником?
6. Чи є числівником слово півтора?
7. Перекладіть українською мовою «шестью машинами».
8. Що означають кількісні числівники?
9. У яких числівниках пишеться апостроф?

Ведучий. Дякуємо всім учасникам за гарну гру. І мені приємно оголосити, що лідером у нас є ____.

Ведуча. А я оголошую 3 конкурс, який має назву «Мій коник». Судити його будете ви, шановні глядачі. У кожного із вас є листок паперу. Після виступів наших учасників напишіть на ньому ім'я того, хто сподобається вам найбільше. Той, хто отримає найбільше ваших голосів, буде мати 4 бали (відповідно 3, 2, 1).

Виступи учасників

Ведучий. Отже, ми маємо такі результати...І наступний наш конкурс «Практикум». Оцінювати його ми запрошуємо вчителя української мови _____.

Ведуча. У цьому конкурсі вам треба відредагувати речення, обґрунтувати зроблені виправлення.

- 1) Хворим рекомендують споживати овочі, фрукти і апельсини.
- 2) Канікули ми провели в селі, а не місті.
- 3) На зборах багато говорилося про моральне й духовне виховання молоді людини.

(На виправлення дається 1 хвилина, а оцінює відповіді вчитель української мови.)

Ведучий. На даний момент ми маємо такі результати _____.

Ведуча. А я оголошую конкурс «Подорож у літературу». Умови конкурсу такі: якщо ви впізнаєте твір за першим уривком і не зміните своєї думки, то матимете 6 балів, якщо з другого уривка — 3 бали, а якщо лише за третім уривком — 1 бал. То що, готові? Тоді починаймо!

1. Чому ж би ні? Що ж, ти зовсім така,
як дівчина...ба ні, хутчій як панна.
Бо й руки білі, і сама тоненька,
і яось так убрана не по-наськи...
А чом же в тебе очі не зелені?
2. Не задивляйся ти на хлопців людських,
Се лісовим дівчатам небезпечно...
Який-бо ти, дідусю, став суворий!
Се ти мене отак держати будеш,
як Водяник Русалку?
3. О, не журися за тіло!
Ясним вогнем засвітилось воно,
чистим, палючим, як добре вино,
вільними іскрами вгору злетіло.
Легкий пухкий попільець
Ляже, вернувшись, в рідну землю,
вкупі з водою там зростить вербицю,—
стане початком тоді мій кінець...

(*Леся Українка «Лісова пісня»*)

Ведучий. Отже тепер я можу назвати тих, хто буде змагатися у фінальному конкурсі «Дуель». Це _____. Дякуємо за гру _____ і просимо їх залишити ігрові місця.

Ведуча. А ми почнемо змагання за I місце в нашому конкурсі «LG-еврика». І зараз ми проведемо останній конкурс нашої програми «Дуель».

Ведучий. Ми вам поставимо 10 питань, правильна відповідь на які принесе вам 2 бали. Відповідати буде той, хто першим підніме сигнальну картку.

1. Чи можна переносити прізвища в наступний рядок, залишаючи в попередньому ініціали?
2. Яке з трьох слів пишеться не через дефіс: темно/синій, жовто/гарячий, світло/зелений?
3. Доповніть прислів'я «Мудрим ніхто не вродився, а...».
4. Яка частина мови вказує на предмет, але не називає його?
5. Поясніть лексичне значення слова «прабабуся».
6. Назвіть букву, перед якою завжди ставиться апостроф.
7. Що є найменшою одиницею мовлення?
8. Що називаємо предикативним центром речення?
9. Антонім до слова «близький».
10. Перед якою буквою алфавіту йде буква к?

II. Підведення підсумків гри

Ведуча. І переможцем нашої інтелектуальної мовної гри «LG-еврика» став _____.

Вітайте його!

Ведучий. А ми прощаємось з вами. До нових зустрічей, до нових перемог!

Л. А. Луцкай

«ЯК МИ ЗНАЄМО ТВОРЧІСТЬ Т. Г. ШЕВЧЕНКА».
УРОК-КОНКУРС

Мета: поглибити знання учнів про життя Великого Кобзаря; вдосконалювати вміння виразно читати поезію Шевченка; розвивати вміння влучно і швидко будувати відповіді на поставлені запитання; виховувати в учнів почуття патріотизму, любові до України.

ХІД УРОКУ

I. Підготовка класу до уроку

II. Вступне слово вчителя

Вчитель. Сьогодні у нас дещо незвичайний урок. На сьогоднішньому уроці ми ще раз (і це не востаннє) вшановуємо пам'ять Т. Г. Шевченка. Він вийшов з народу, жив з народом, і не тільки думкою, а й обставинами життя був з ним міцно і кровно зв'язаний. У своєму «Заповіті» він так казав:

«І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим, тихим словом...»

Наш урок майже співпадає з тими днями весни, коли вся Україна (і далеко за її межами) святкує день народження поета та відзначає день пам'яті.

У старій хатині
В кріпака колись,
В тихий день весняний
Хлопчик народивсь
У тяжкій неволі
Ріс малий Тарас.
Він не вчився в школі,
Він ягнята пас.
Вмерли тато й мама.

Сирота — в дяка.
 Тут була в хлоп'яти
 Грамота гірка.
 Як дітей любив він!
 Мріяв, щоб малі
 Скрізь росли щасливі
 На усій землі.
 За ясну свободу,
 Світле майбуття
 Він віддав народу
 Все своє життя.

Ось і сьогодні ми з вами ще раз перегорнемо сторінки життя і творчості Кобзаря. Але зробимо це в нашій пам'яті, пригадавши раніше вивчене. А щоб вам було цікавіше, ми проведемо наш урок у формі конкурсу.

У конкурсі беруть участь 6 команд (по два учні кожна). Переможців чекає цікавий приз!

III. Умови конкурсу

Учитель. У конкурсі змагаються 6 команд, але перемагає лише одна. У I конкурсі беруть участь усі 6 команд, але та команда, яка набирає найменшу кількість балів, вибуває з гри. Так продовжується доти, доки грає дві команди. Далі колишні учасники стають суперниками. Переможець — один. Він і оголошується «Кращим знавцем творчості Т. Г. Шевченка»

IV. Конкурси

I тур. Питання за назвами творів

Потрібно якнайшвидше встановити назву поезії. На кожну підказку дається 20 с на обдумування. Команда, яка не відповіла, вибуває з гри.

Команда 1

1. Вірш написано в 1847 р. в Орську (20 б.)
2. Розповідається про випадок з дитинства Тараса, його дружбу з Оксаною Коваленко (15 б.)
3. Слова рай, сонце, небо (10 б.)
4. Рядки:

Утирала мої сльози і поцілувала... (5 б.)
 («Мені тринадцятий минало»)

Команда 2

1. Цей твір увійшов до першого видання «Кобзаря» 1840 р. і вважається найвідомішим з ранньої творчості поета.

2. У Шевченка є картина на той самий сюжет.
3. Слова: *москалі, Московщина*.
4. Рядки:

Полюбила молодого,
В садочок ходила
Поки себе, свою долю
Там занастила.

(«Катерина»)

Команда 3

1. Цей вірш — своєрідний поетичний вступ до «Кобзаря» 1840 р., в ньому розкривається зміст усієї збірки.
2. У скороченому вигляді співається як народна пісня.
3. Слова: *сирота, чужина, лихо, журба, кобзар*.
4. Рядки:

Привітай же, моя ненько,
Моя Україно,
Моїх дітей нерозумних,
Як свою дитину.

(«Думи мої, думи мої...»)

Команда 4

1. Цей твір, виданий уперше 1841 р. окремим виданням, потім увійшов до «Кобзаря» 1860 р.
2. Назва I частини — «Інтродукція», II частини — «Конфедерати».
3. Слова: *Умань, Іван Гонта, Лисянка*.
4. Рядки:

Гомоніла Україна,
Довго гомоніла,
Довго, довго кров степами
Текла-червоніла.

(«Гайдамаки»)

Команда 5

1. Ця поема написана після заслання і присвячена декабристам.
2. Зображується переслідування перших християн римським імператором Нероном.
3. Слова: *деспот, раби, кат*.
4. Рядки:

...Горе з вами!
Кого блага ти ви прийшли?
Кому ви сльози принесли?

(«Неофіти»)

Команда 6

1. Цей вірш написаний Т. Шевченком навесні 1847 року, після того, як він був заарештований і сидів у Петербурзі в казематі.
2. Твір побудовано за принципом протиставлення, велика роль сполучника та ділить на 2 частини: 18 і 5 рядків.
3. Слова: *однаково, сину, Вкраїну, злії люди*.
4. Рядки:

В неволі, плачучи умру,
 Малою сліду не покину
 На нашій славній Україні,
 На нашій — не своїй землі.

(«Мені однаково»)

II тур. Вірш напам'ять (5 балів)

Кожна команда вибирає конверт із завданнями і повинна вибрати з 5 віршів один, який читатиме напам'ять.

Конверт № 1

«Якби ви знали, паничі...»
 «Рече та стогне Дніпр широкий...»
 «Тече вода з-під явора»
 «Уривок з «Гайдамаків»
 «І виріс я на чужині»

Конверт № 2

«Мені тринадцятий минало»
 «І золотої, й дорогої...»
 «Рече та стогне Дніпр широкий...»
 «Садок вишневий коло хати»
 «Зацвіла в долині...»

Конверт № 3

«На панщині пшеницю жала»
 «Заповіт»
 «Рече та стогне Дніпр широкий...»
 «І виріс я на чужині...»
 «Сон» (уривок)

Конверт № 4

«Мені тринадцятий минало»
 «Садок вишневий коло хати»
 «Зацвіла в долині...»
 «Якби ви знали, паничі...»
 Уривок з поеми «Єретик»

Конверт № 5

«І виріс я на чужині...»
 «Тече вода з-під явора»

«Я не нездужаю»
«Кавказ» (уривок)
«На панщині пшеницю жала»

III тур

Уважно читаючи Шевченка, ми помічали не раз, що в зовсім різних поезіях можуть повторюватися схожі вирази. Важливо їх не плутати. Знайти помилку в цитуванні. На обдумування дається хвилина.

1. Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чого було?
Мені так любо, любо стало.
Пташечка зраділа
І защебетала.

«Мені тринадцятий минало» — «Зацвіла в долині»

2. Одно-однісіньке під тинем
Сидить собі в старій ряднині,
Попідтинню сіромаха
І днює, й ночує,
Нема йому в світі хати...

«І золотої, й дорогої» — «Перебендя»

3. Мене там мати повивала
І повиваючи, співала,
Свою нудьгу переливала
В свою дитину;
Добре, мамо,
Що ти зарання спать лягла...

«Якби ви знали, паничі» — «І виріс я на чужині»

4. Уже не панський, а на волі,
Та на своїм веселім полі
Свою таки пшеницю жнуть,
А матері вечерять ждуть,
І усміхнулася небога...

«На панщині пшеницю жала» — «Садок вишневий коло хати».

IV Тур

У конвертах сховані літери: *К, Н, М, П, С, Т*. Учасник гри обирає конверт і називає літеру, на яку потрібно згадати й записати якнайбільше назв поезій Шевченка. Перемагають 2 учасника, які запишуть найбільше назв (писати повністю і без помилок).

V Тур. «Швидко і влучно»

Упродовж 1 хв якнайшвидше й коротше дати відповідь. Кожна правильна відповідь — 1 бал.

Перша команда

1. Розшифруйте назву вірша «П С» (*Петру Скоропадському*)
2. Скільки років прожив Шевченко? (47)
3. Коли викупили Шевченка з неволі? (22. 04. 1838)
4. Коли вперше видано «Кобзар»? (1840)
5. Яке звання одержав Шевченко після закінчення Академії Мистецтв? (*вільний художник*).
6. Коли відбулася друга поїздка в Україну? (*Серпень 1845 року*)
7. Яким псевдонімом підписував свої прозові твори Шевченко? (*Дармограй*)
8. Кому присвячена поема «Катерина»? (*В. Жуковському*)
9. Який твір Шевченка було вперше екранізовано? («Катерина»)
10. Геніальний російський актор, товариш Кобзаря. (*М. Щепкін*)

Друга команда

1. Як називається перший екранізований фільм про Шевченка? (*Тарас Шевченко*)
2. Дівоче прізвище матері Шевченка. (*Бойко*)
3. В якому закладі навчався Шевченко? (*Академії Мистецтв*)
4. Коли відбулася перша поїздка поета в Україну? (*Травень 1843*)
5. Якої букви немає в поемі «Сон»? (*Ф*)
6. Хто такі неофіти? (*Перші християни*)
7. Коли помер Кобзар? (*10 березня 1861р.*)
8. Скільки часу перебував поет у Новопетрівському укріпленні? (*6 років 9,5 місяців*)
9. Кому присвячено твір «Кавказ»? (*Якову де Бальмену*)
10. Чиї це слова: «Він був сином мужика і став володарем у царстві Духа» (*І. Франка*)

VI. Підсумки змагань. Нагородження переможців

VII. Підсумки уроку

Слово вчителя. Ось і закінчився наш конкурс — це справжнє свято Кобзаря, його вічної нев'янучої творчості, полум'яного слова. Коли нам важко, коли смуток гризе душу, припадімо спраглими вустами до його цілющого джерела, щоб знову відчутти силу жити для рідного народу.

Учениця читає вірш.

Сонце вже доволі височенько,
Вітряки розіп'яті стоять.
Он малий Григорія Шевченка
За селом пасе чужих ягнят.
Енгельгардт зібравсь у місто Вільно
Козачок хапається, спішить.
Їдь, Тарасе, та спіши повільно —
В чужій хаті свічка догорить.
В Петербурзі місяць ореольний
Статуї біліють крізь туман
Цар тут на отечеськім престолі,
А у тебе торба і талан.
Це вони пошлють орла карати,
І тебе до скелі прикують
За вогонь, що ти приніс, крилатий,
Пазурі вжене імперська лють.
...У степах казахський вітер віє,
Тінь орла на висохлій траві.
Козаків скликає Гамалія, —
І встають і мертві, і живі.
Гонта йде дітей своїх зарізати,
Щоб нових не наплодить «орлят»...
Прикували? — Не силкуйтесь, пізно!
То раніш він пас чужих ягнят.
А тепер вогнем взялося слово,
І пече, і плаче, і горить,
І спішить до рідного порога,
Щоб сокиру правдою сталить.

О. Г. Бандура

КОНКУРС ЗНАВЦІВ ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОСТІ І. ФРАНКА

Мета: урізноманітнити форми роботи з учнями, узагальнити знання з програмового матеріалу, навчити творчо мислити; розвивати творчу фантазію і здібності, вміння зосереджуватися.

Обладнання: конкурс проводиться на основі знань учнів, здобутих на уроках інформатики, всі завдання відбіркового етапу та першого, другого і третього турів гри виконуються з використанням комп'ютерів.

Проводиться за зразком телевізійної вікторини «Перший мільйон». Переможці нагороджуються грошовими призами.

ХІД УРОКУ

I тур

Умови гри

1. Кожен учасник може виграти 30 грн, якщо дасть правильну відповідь на 10 питань.
2. Ціна кожного питання 3 грн.
3. У грі дві неспалімі суми: після 5-го — 15 грн та 10-го питання — 30 грн.
4. У будь-який момент гри учасник може забрати виграні гроші, якщо не впевнений у наступній відповіді.
5. Під час гри учасники можуть скористатися двома підказками:
 - а) допомога залу;
 - б) дзвінок другу.

Питання для відбіркового етапу

1. Розташуйте шість збірок поезій І. Франка за порядком написання:
 - а) «З вершин і низин»;
 - б) «Баляди і розкази»;
 - в) «Зів'яле листя»;

- г) «Із днів журби»;
 - д) «Мій Ізмарагд»;
 - е) «Semper tiro».
2. Розташуйте по порядку цикли першого розділу збірки «З вершин і низин».
- а) «Веснянки»;
 - б) «Скорбні пісні»;
 - в) «Нічні думи»;
 - г) «Осінні думи»;
 - д) «Думи пролетарія».
3. Розташувати за порядком розділи збірки «З вершин і низин».
- а) «De profundis»;
 - б) «Профілі і маски»;
 - в) «Галицькі образки»;
 - г) «Сонети»;
 - д) «Excelsior».

II тур

Умови гри

1. Кожен учасник може виграти 30 грн., якщо дасть правильну відповідь на 10 питань.
2. Ціна кожного питання 3 грн.
3. У грі три неспалімі суми: після 3-го — 9 грн., 6-го — 18 грн., та 10-го питання — 30 грн.
4. У будь-який момент гри учасник може забрати виграні гроші, якщо не впевнений у наступній відповіді.
5. Під час гри учасники можуть скористатися двома підказками:
 - а) допомога залу;
 - б) дзвінок другу.

Питання для першого гравця

1. І. Франко народився у:
 - а) Станіславі;
 - б) Нагуєвичах;
 - в) Бориславі;
 - г) Дрогобичі.Виграш — 3 грн.
2. Як звали маму І. Франка?
 - а) Катерина Бойко;
 - б) Марія Кульчицька;

- в) Ольга Рошкевич;
г) Анна Задорожна.
Виграш — 6 грн.
3. Скільки казок написав І. Франко?
а) 20;
б) 30;
в) 40;
г) 50.
Виграш — 9 грн. (перша неспалима сума).
4. Яким твором починається збірка «З вершин і низин»
а) «Каменярі»;
б) «Гримить»;
в) «Гімн»;
г) «Гріє сонечко».
Виграш — 12 грн.
5. У якій поезії І. Франко висловив своє життєве кредо «Лиш боротись — значить жить»?
а) «Каменярі»;
б) «Декадент»;
в) «Вічний революціонер»;
г) «Vivere memento»
Виграш — 15 грн.
6. Як називалася збірка поезій, видана І. Франком в 40-ліття своєї літературної діяльності.
а) «Мій Ізмарагд»;
б) «Із днів журби»;
в) «Із літ моєї молодості»;
г) «Давне і нове»?
Виграш — 18 грн. (друга неспалима сума).
7. У якому ліро-драматичному творі час триває 100 років і його розширюють згадки про Берестечко, Андрусівську угоду, Полтаву 1709 року?
а) «На дні»;
б) «Великі роковини»;
в) «Іван Вишенський»;
г) «Мойсей».
Виграш — 21 грн.
8. Кого із героїв поеми «Мойсей» каменують гебреї?
а) Датана й Авірона;
б) Датана й Мойсея;
в) Авірона та Азазеля;
г) Єгошуа та Мойсея.
Виграш — 24 грн.

9. Вкажи пропущене слово поезії І. Франка «Гріє сонечко».

«Гріє сонечко!
Усміхається небо яснее,
Дзвонить пісеньку...»

- а) Весна;
- б) жайворонок;
- в) соловейко;
- г) ластівка.

Виграш — 27 грн.

10. Музику до поезії «Ой ти, дівчино, з горіха зерня» створив:

- а) М. Лисенко;
- б) С. Людкевич;
- в) А. Кос-Анатольський;
- г) К. Стеценко.

Виграш — 30 грн.

Питання для другого гравця

1. Дружиною І. Франка була:

- а) Ольга Рошкевич;
- б) Уляна Кравченко;
- в) Ольга Хоружинська;
- г) Юзефа Дзвонковська.

Виграш — 3 грн.

2. Скільки «жмутків»-циклів у збірці «Зів'яле листя»?

- а) 2;
- б) 3;
- в) 4;
- г) 5.

Виграш — 6 грн.

3. Вкажіть твір, у якому є такі географічні назви: Зелень, Сторож, Опір, Стрий.

- а) «Захар Беркут»;
- б) «Мойсей»;
- в) «Перехресні стежки»;
- г) «На дні».

Виграш — 9 грн (перша неспалима сума).

4. 1893 року І. Франко захистив докторську дисертацію в університеті:

- а) Львівському;
- б) Краківському;
- в) Чернівецькому;
- г) Віденському.

Виграш — 12 грн.

5. У якому творі І. Франка звучить енергійний заклик?

Не ридать, а добувати,
Хоч синам, як не собі,
Кращу долю в боротьбі?

- а) «Гімн»
- б) «Каменярі»;
- в) «Мойсей»;
- г) «Товаришам із тюрми».

Виграш — 15 грн.

6. «Гримить», «Гріє сонечко», «Vivete memento» — це...:

- а) ранні поетичні твори Франка;
- б) твори для дітей;
- в) твори з циклу «Веснянки»;
- г) твори із циклу «Україна».

Виграш — 18 грн (друга неспалима сума).

7. Як називається п'єса І. Франка, пов'язана із виходом «Енеїди» І. П. Котляревського?

- а) «Мойсей»;
- б) «Великі роковини»;
- в) «Іван Вишенський»;
- г) «Украдене щастя».

Виграш — 21 грн.

8. Хто став новим ватажком гебреїв після «Мойсея»?

- а) Датан;
- б) Єгошуа;
- в) Авірон;
- г) Азазель.

Виграш — 24 грн.

9. Вкажи пропущене слово у поезії І. Франка «Веснянки»:

Весно, ох, довго ж на тебе чекати!
Весно, ..., чому ж ти не йдеш?

- а) Матінко;
- б) голубко;
- в) чарівнице;
- г) красна.

Виграш — 27 грн.

10. «Подібно до легендарного Данко, розірвавши свої груди, він дістав вогненне серце і освітив ним шлях до визволення свого народу», — так сказав про І. Франка:

- а) Агатагел Кримський;
- б) Ольга Кобилянська;

- в) Дмитро Павличко;
 - г) Олесь Гончар.
- Виграш — 30 грн.

Питання для третього гравця

1. У скільки років малий Івась пішов до школи?
 - а) 6;
 - б) 7;
 - в) 8;
 - г) 9.

Виграш — 3 грн.
2. У якому з названих творів події відбуваються XIII ст.?
 - а) «Мойсей»;
 - б) «Смерть Каїна»;
 - в) «Захар Беркут»;
 - г) «Борислав сміється».

Виграш — 6 грн.
3. Що означає афоризм «Vivete memento»?
 - а) «Пам'ятай про смерть»;
 - б) «Пам'ятай про життя»;
 - в) «Без надії сподіваюся»;
 - г) «Завжди учень».

Виграш — 9 грн. (перша неспалима сума)
4. Які дві події сталися в житті І. Франка 1877 року?
 - а) Став студентом Львівського університету; увійшов до складу редакції «Друга»;
 - б) видає «Дзвін» і «Молот»;
 - в) перша збірка «Баляди і розкази», ув'язнення;
 - г) заснування журналу «Громадський друг», ув'язнення.

Виграш — 12 грн.
5. Який вірш поета став популярною народною піснею, а точніше одним із гімнів українського народу?
 - а) «Каменярі»;
 - б) «Не пора, не пора»;
 - в) «Земле, моя всеплодющая мати»;
 - г) «Моя любов».

Виграш — 15 грн.
6. Хто з композиторів написав за повістю «Захар Беркут» оперу «Золотий обруч»?
 - а) Б. Лятошинський;
 - б) А. Кос-Анатольський;

в) К. Стеценко;

г) М. Лисенко.

Виграш — 18 грн (друга неспалима цифра).

7. За поданими фразами назвати вірш І. Франка:

Я вгору не пнуся, я дубам не пара
Та ти мене, дубе, отінив, як хмара..

а) «Червона калино, чого в лузі гнешся»;

б) «Ой ти, дівчино, з горіха зерня»;

в) «За що, красавице, я так тебе люблю»;

г) «Тричі мені являлася любов».

Виграш — 21 грн.

8. Яка п'єса є найважливішим досягненням Франка-драматурга?

а) «Украдене щастя»;

б) «Учитель»;

в) «Сон князя Святослава»;

г) «Кам'яна душа».

Виграш — 24 грн.

9. Знайти потрібне слово в поемі І. Франка «Мойсей».

Все, що мав у житті, він віддав
Для одної...
І горів, і яснів, і страждав,
І трудився для неї.

а) мети;

б) ідеї;

в) праці;

г) цілі.

Виграш — 27 грн.

10. Хто назвав І. Франка «поетом національної чести»?

а) М. Рильський;

б) Д. Павличко;

в) О. Гончар;

г) С. Петлюра.

Виграш — 30 грн.

Підведення підсумків гри та визначення переможця

О. М. Шерстюк

**ПІДСУМКОВИЙ УРОК ЗА ТВОРЧИСТЮ ПИСЬМЕННИКІВ
ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ (М. КОЦЮБИНСЬКИЙ,
ЛЕСЯ УКРАЇНКА, В. СТЕФАНИК, О. КОБИЛЯНСЬКА).
УРОК-ГРА «ЩАСЛИВИЙ ВИПАДОК»**

Мета: закріпити і поглибити знання учнів з даного періоду української літератури, закріплювати вміння будувати усну зв'язну розповідь на поставлене питання; розвивати кмітливість і вміння швидкої орієнтації у великому проміжку літературного процесу; виховувати любов до рідного слова, сприяти розвиткові і збагаченню словникового запасу учнів.

Обладнання: портрети письменників, тексти їхніх творів, учнівські малюнки до художніх творів.

Тип уроку: урок узагальнення знань.

ХІД УРОКУ

I. Вступне слово вчителя

II. Проведення конкурсів

Привітання команд

Клас поділений на дві команди, кожна з яких має свою назву і пояснює її. Оцінюються п'ятьма балами.

Конкурс «Далі... далі...»

Запрошуються по представнику від команди; кожен з них за одну хвилину повинен дати якнайбільше відповідей. Одним балом оцінюється кожна правильна відповідь.

Перша команда

- Якого походження була родина Косачів?
- У якому селі на Сумщині бувала Леся Українка?
- Назвіть неримований вірш Лесі Українки.
- Яка подія в житті Лесі Українки стала приводом до написання «Лісової пісні»?
- Які цінності для міфічних героїв «Лісової пісні» найвагоміші?

- Де і коли зацікавилася Леся творчістю О. Кобилянської?
- Що дало змогу О. Кобилянській глибше заглянути в селянське життя?
- Повертаючись з Італії, М. Коцюбинський зупинився в Карпатському селі, якому?
- Де похований М. Коцюбинський?
- Назвіть проблему новели «Intermezzo» М. Коцюбинського.
- Що стало останнім імпульсом в одужанні ліричного героя з новели «Intermezzo»?
- Літературний псевдонім матері Лесі Українки.
- Хто про кого сказав: «Вона створила цілу енциклопедію жіночої душі»?
- О. Кобилянська писала: «Поет в мені заховався». Коли?
- Редактор альманаху «Перший вінок» І. Франко відмовився друкувати оповідання О. Кобилянської «Вона вийшла заміж». Чому?
- Що врятувало О. Кобилянську від ганебного судилища?
- Як звали батька Олени Ляуфер?
- У якому творі О. Кобилянської розкрита тема влади землі над селянином?

Друга команда

- Під чий вплив відбувалося виховання М. Коцюбинського?
- Де М. Коцюбинський здобув початкову освіту?
- Назвіть прізвище російського письменника, з яким приятелював Коцюбинський?
- Хто сказав про М. Коцюбинського: «Поліг великий майстер рідного слова»?
- З ким одружився Іван Палійчук?
- «На шлях я вийшла ранньою весною». Хто це?
- У якому вірші Леся Українка висловила своє життєве кредо?
- У якому творі Лесі Українки опоетизовано «зачакловані хащі волинських лісів»?
- Хто «в серці має те, що не вмирає»?
- Відома драматична поема Лесі Українки.
- У якому оточенні пройшли дитячі роки О. Кобилянської?
- Головний герой оповідання «Людина».
- Про кого сказано: «Пишна троянда в саду української літератури»?
- В основу якої повісті О. Кобилянська поклала інтерпретацію пісенного мотиву?
- У чому таємниця художньої майстерності В. Стефаніка?

- У якому селі народився В. Стефаник?
- З ким таємно організував В. Стефаник ушанування пам'яті Т. Шевченка?
- У якому році В. Стефаник побував на Наддніпрянщині?

Завдання на знання літературних дат

На картках дається завдання кожній команді. Один бал за кожну правильну відповідь.

- Роки життя О. Кобилянської.
- У якому році була написана новела Василя Стефаника «Камінний хрест»?
- У якому році вперше була надрукована драматична поема «Бояриня» Лесі Українки?
- Які роки були «антрактом» у творчості Василя Стефаника?
- Яким роком датується перший вірш Лесі Українки «Надія»?
- 17 вересня 1864 р. _____
- 25 лютого 1871 р. _____
- 1911 рік _____

Знання змісту прочитаних творів

Кожна правильна відповідь оцінюється одним балом.

- «Якби ти знав, як туга кров гнітить!»
- «Нічка коротка-довга розлука... Що ж мені суджено — щастя чи мука?»
- «...ти на світі потрібніший, тобі ще є про що й про кого дбати.»
- «Не можеш ти своїм життям до себе дорівнятись.»
- «І тільки той ненависті не знає, Хто цілий вік нікого не любив.»
- «Слово, моя ти єдина зброе... Ми не повинні загинуть обоє.»
- «Якби хмара плачу, що нависла над селом, прірвалася, як би горе людське дунайську загату розірвало — такий був плач.»
- «Замазаний грязюкою, обдертий, кривий, він неначе западався в землю.»
- «Тобі, чужому, звірилась, а перед своїм батьком, перед рідним батьком, могла щось такого затаїти.»
- «А подружжя без любові-се, по моїй думці, брудні відносини. А я не хочу в ніякі такі входити.»

«Щасливий випадок»

Представники від команд витягують питання. 13-е питання дає команді 5 додаткових балів. Правильна відповідь — один бал.

- Назвіть тематику новелістики М. Коцюбинського.
- Розкажіть коротко, як загинула Марічка з повісті «Тіні забутих предків».

- Чому повість М. Коцюбинського називається «Тіні забутих предків»?
- Що єднає повість «Тіні забутих предків» з драмою-феєрією «Лісова пісня»?
- Чим знаменний був у житті письменників (і яких) 1903 рік?
- У чому виявляються риси імпресіонізму в новелах Михайла Коцюбинського?
- Чому Лесю Українку називають дочкою Прометея?
- Назвіть цикли поезій Лесі Українки.
- Назвіть різновиди драматичних творів Лесі Українки.
- Назвіть грані художнього таланту Лесі Українки.
- Поясніть жанр «Лісової пісні».
- Які проблеми порушені у драматичній поемі «Бояриня» Лесі Українки?
- Назвіть основні мотиви лірики Лесі Українки.
- Назвіть вірші Лесі Українки, назва яких пов'язана з музикою.
- М. Коцюбинський працював у складі філоксерної комісії в Молдові та Криму. Які оповідання він пише?
- Які твори М. Коцюбинського стали дебютом у літературі?
- Що ви знаєте про роки навчання В. Стефаніка?
- Розкрийте назву новели «Камінний хрест».
- Коротко охарактеризуйте Олену Ляуфер.
- Розкажіть про вшанування пам'яті Ольги Кобилянської.

Скласти з літер назву творів

Кожній команді даються відповідні літери — окремо. Команда-переможниця одержує один бал.

«Я — тобі, ти — мені»

Команди обмінюються питаннями. Правильна відповідь — один бал.

Конкурс читців

Кожна команда представляє двох читців. П'ять балів за виразне читання вірша напам'ять.

III. Оцінювання знань учнів

IV. Підсумки уроку

V. Завдання додому

Підготуватись до заліку: повторити творчість письменників початку ХХ століття. Для учнів з високим рівнем підготовки — скласти кросворд на задану тему.

11 КЛАС

В. М. Жданова

«ПРИЧАСТИ МЕНЕ РОЗМОВОЮ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ». ЛІНГВІСТИЧНІ ІГРИ

ХІД УРОКУ

I. Вступне слово вчителя, вітання

Учитель. Добрий день, шановне товариство! Сьогодні ми проводимо лінгвістичну гру «Причисти мене розмовою українською мовою». На перший погляд, українська мова посіла належне їй місце в нашому суспільно-громадському житті. Нею говорять диктори радіо і телебачення, друкують підручники, викладають у школах і вищих навчальних закладах, а їх використовують у діловодстві. Проте при такому благополуччі залишається одна суттєва проблема: українською мовою рідко розмовляють у повсякденному, приватному житті. Проблема, справді, серйозна, бо, за висловом класика, мова вмирає тоді, коли нею не розмовляють, а не тоді, коли її не знають. Сподіваюся, переконає вас у тому, що не варто соромитися рідної мови, нехтувати її, і наша сьогоднішня гра. Участь у ній беруть дві команди, а оцінюватиме їхні відповіді компетентне журі.

II. Початок гри

Конкурс № 1. «Емоції? Аж через край!»

Ведучий. Найбільш дивує те, що наша молодь вперто вдається до чужих мов тоді, коли яскравих, виразних українських засобів хоч греблю гати, хоч мак сій. Візьмімо, наприклад, емоційну сферу мовлення. Як щиро й гарно можна нашою мовою висловити захоплення, а ви послуговуєтесь одноманітними, невиразними «Клас! Супер!» Отже, перше завдання командам — пригадати типові українські формули захоплення (називають члени кожної команди по черзі, не повторюючи один одного).

Відповіді

Чудово! Прекрасно! Неймовірно! Невимовна краса! Що за!.. Оце так!.. Яка!.. Це казка, а не!.. Це пісня, а не!.. Що аж — аж! Треба ще пошукати такого, як... Це треба бачити!

Ведучий. Молодці, знаєте багато гарних форм захоплення. Тепер пропонуємо нашим гравцям здивуватися. Так здивуватися, але не за допомогою нудного, хоч і модного американського «Упс!» чи калькою з російської «Нічого собі!», а щиро, емоційно, по-українськи. Ну ж бо...

Відповіді

Ти диви! Дивина! Неймовірно! Невже? Хіба? Та Ви що? Оце так! Не вірю очам своїм! О-ля-ля! Оце оказія! Овва! Ба! Ти ба!

Ведучий. Гаразд, людині властиво не лише засуджувати чужі вади, помилки, а й іронізувати з них. Прошу гравців поіронізувати.

Відповіді

Та що ви кажете! Та неville? Хто вам таке сказав? Хіба як на вербі груші виростуть. Хіба як рак свисне. Дай Боже нашому теляті вовка з'їсти. Це ми ще побачимо. Та що вам приснилось? А ви мрійники! Про що ви ще мрієте? Нема ради! Он як! Ага! Обов'язково...

Ведучий. Дякую. До речі, іронію називають витонченою по-смішкою. Тому пильуйте, щоб ваші іронічні слова були трішки глузливими, трішки дошкульними, але не образливими для співрозмовника. Є ще одна, не така яскрава, але прекрасна, світла й глибоко людяна емоція — співчуття. Послухаймо, як учасники гри співчуватимуть один одному з приводу поразки.

Відповіді

Не засмучуйся. Вам пощастить наступного разу. Співчуваємо. Нам шкода. Нам жаль. Буде все гаразд! Буде все краще! Буде свято й на вашій вулиці!

Ведучий. Спасибі гравцям. Усім бажаю лише світлих, приємних почуттів. Прошу журі оцінити відповіді команд.

Конкурс № 2 «Ой гарна я, гарна ...»

Ведучий. Наш другий конкурс має на меті спростувати ще один хибний стереотип, який побутує серед представниць слабкої статі. Споконвіку українки славилися гармонійністю і розкішністю свого вбрання. Його описали багато письменників. А от сучасні україночки вважають, що про моду українською мовою говорити неможливо: слів не вистачає. Наші гравці мусили перекласти отакі «неперекладні» тексти про моду, а ми послухаємо рідною мовою, що ж варто носити в цьому сезоні. Отже, скажемо собі: «Ой гарна я, гарна!..»

Текст 1

Не стоит особенно заикливаться на аксессуарах. Такого количества золотых украшений, которыми так любят щеголять украинки в обыденной жизни (всего лишь цепочка с кулончиком, роскошные сережки-висюльки, браслетик и пара-тройка колец), иностранки себе не позволяют. Золото также, как и ожерелья из драгоценных камней, — это прежде всего вечерние аксессуары.

Текст 2

Всеобщие любимцы — длинные, ниже щиколотки расширяющиеся от линии шага, и прямые, облегающие брюки — обязательно пригодятся этой осенью. Актуальными остаются колготки из серии «Ну, маньяк, погоди!» — бросающиеся в глаза цветные, ажурные и в «сеточку».

Текст 3

Сапожки для этой зимы дизайнеры шили по принципу: чем выше каблук, тем выше голенище. Но парадокс заключается в том, что высокое голенище понадобилось им для того, чтобы небрежно приспустить его гармошечкой. Бахрама, вшитая в боковой наружный шов голенища, еще более усиливает модный эффект разгильдяйства.

Текст 4

Рискнем обратить ваше внимание на роскошные шляпы с широкими полями, изготовленные из привычного фетра или супермодной кожи. Представляете, как вызывающе будет смотреться возвышающаяся над серой будничной толпой широкополая шляпа из кожи цвета бордо. Она способна буквально преобразить женщину, с ничем не приметной замухрышки сделать обворожительную, ослепительную даму.

Відповіді**Текст 1**

Не варто зловживати (божеволіти від, втрачати голову від) аксесуарами. Такої кількості золотих прикрас, якими так люблять хизуватися українки у будні (всього-на-всього ланцюжок з підвіскою, розкішні сережки — дармовиси, браслетик і двійко-трійко перснів), іноземки не носять. Золото, як і намиста з коштовного каміння, — це передусім (насамперед) вечірні аксесуари.

Текст 2

Загальні улюбленці — довгі, аж за кістку, розширені від лінії кроку, і прямі, приталені штани — обов'язково стануть у пригоді цієї осені. Не втратили своєї актуальності панчішки із серії

«Ну, маньяче, постривай!» — усі, що ваблять очі: кольорові, мережені, «сіточкою».

Текст 3

Чобітки для цієї зими дизайнери шили за принципом: що вищий каблук, то вища халява. Але парадокс полягає в тому, що висока халява (халявка) знадобилась їм для того, щоб недбало призібрати її. Торочки, вшиті в зовнішній бік халяв, ще більше підсилюють (увиразняють) модний нині ефект недбалості.

Текст 4

Ризикнемо звернути вашу увагу на розкішні кристалі капелюшки, виготовлені зі звичного фетру чи супермодної шкіри. Уявляєте, як зухвало виглядатиме кристалий шкіряний капелюшок кольору бордо під сірим буденним натовпом. Він може прямо-таки (прямісінько) перевтілити жінку: з невиразної (непримітної) сірої мишки зробити чарівну, сонцесяйну пані.

Ведучий. Ну що? Звучить? Можна бути одночасно модно вбраним: україномовним? Думаю що так.

Конкурс № 3 «Слухаєш Вас — не наслухаєшся!»

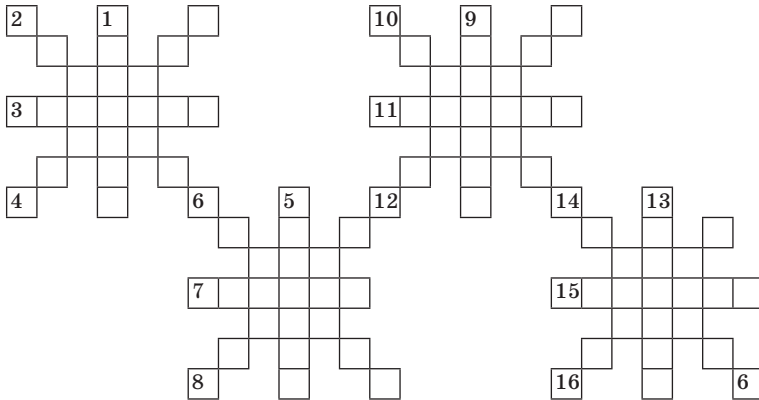
Ведучий. А тепер запропонуємо гравцям самостійно подолати свою мовну невмілість і невпевненість. Кожна команда підготувала і зараз запропонує іншій певні мовленнєві ситуації (2–3), у яких їм важко або неприродно розмовляти українською мовою. Інша команда, маючи 30с на підготовку, мусить грамотно і якомога колоритніше, красномовніше озвучити цю мовленнєву ситуацію.

(Мовленнєві ситуації: освідчення в коханні, знайомство на вулиці, обговорення нового фільму, розмова з бібліотекарем, з продавцем на базарі, роздуми про чоловічу підступність, обмін жіночими хитрощами тощо.)

Конкурс № 4. «І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь...»

Ведучий. А тепер поговоримо українською мовою про серйозні речі. Часто люди, намагаючись справити про себе враження, як про дуже ерудованих, сиплють чудернацькими чужомовними словами: медитація, девальвація, оптимізація, тоді, як в рідній мові анітрохи не гірші, а навпаки — не такі незвичні й громіздкі відповідники: роздуми, продовження, поліпшення. Наш третій конкурс доведе, що українська мова має повновартісні відповідники до багатьох запозичень. Їх зашифровано в хрестослові, який слід розгадати гравцям кожної команди. (Журі оцінює ступінь розгаданості кросворда й активності кожної команди в цілому).

Ведучий. Дякую гравцям і ще раз закликаю використовувати запозичення лише за крайньої потреби.

1. Віраж. 2. Акцент. 3. Журнал. 4. Вояж. 5. Монстр. 6. Сомнамбула. 7. Юрист. 8. Принцип. 9. Егоїст. 10. Ассортимент. 11. Деградація. 12. Аплодисменти. 13. Унікум. 14. Кафе. 15. Блондинка 16. Дисципліна.

	Запозичення	Походження	Український відповідник
1	Віраж	Франц. <i>virag</i> ; <i>virer</i> — вертатися	Поворот
2	Акцент	Лат. <i>accentus</i> — наголос	Наголос
3	Журнал	Франц. <i>journal</i> — газета	Часопис
4	Вояж	Франц. <i>voyage</i> — подорож	Подорож
5	Монстр	Франц. <i>monstre</i> ; лат. <i>monstrum</i> — диво	Потвора
6	Сомнамбула	Лат. <i>somnus</i> — сон і <i>ambular</i> — ходити	Сновида
7	Юрист	Нім. <i>Jurist</i> , лат. <i>jus (juris)</i> — право	Правник
8	Принцип	Лат. <i>principium</i> — основа	Правило
9	Егоїст	Франц. <i>egoiste</i> ; Лат. <i>ego</i> — я	Себелюб
10	Ассортимент	Франц. <i>assortiment</i> — підбір	Перелік
11	Деградація	Лат. <i>degradatio</i> — пониження в чині	Занепад
12	Аплодисменти	Франц. <i>applaudissements</i> ; лат. <i>applaudere</i> — плескати руками	Оплески
13	Унікум	лат. <i>unicus</i> — єдине	Виняток

	Запозичення	Походження	Український відповідник
14	Кафе	Тур. <i>Kahve</i> — кава	Кав'ярня
15	Блондинка	Франц. <i>blondin, blond</i> — білявий	Білявка
16	Дисципліна	Лат. <i>disciplina</i> — учення, виховання	Порядок

Конкурс № 5 «Ви нам слово — ми вам десять!»

Ведучий. Наступний конкурс має остаточно переконати Вас у лексичному багатстві й колоритності рідної мови. Члени команд підбрали й зараз називатимуть по черзі один одному російські слова чи звороти, які часто вживаються в їхньому мовленні. Гравці іншої команди, маючи 30 секунд на роздуми, мусять підібрати якомога більше повноцінних українських відповідників. Наприклад:

Рос. слово	Український відповідник
Шевелить мозгами	Розмірковувати, мізкувати, гадкувати, кумекати
Превосходить	Перевищувати, перевершувати, переважати, пересякаувати (розм.), перепльовувати (розм.)
Трепетать	Тремтіти, потерпати, дрижати, труситися, тріпотіти
Невдомек	Незрозуміло, невтямки (розм.), невдогад (розм.)
Щиголь	Чепурун, дженджуристий, молодик (зневажл.)
Балаболка	Балакун (розм.), базіка (зневажл.), торохтій (розм.)
Пустомеля (зневажл.)	Сорока (розм.), язиката хвеська(розм.)
Милашка	Красунчик, чарівна/ миле створіння, славний/ утішний хлопчик, вродливець
Бабник	Бабій, залицяльник, ловелас, дівчачур, волоцюга, спідничник

III. Оцінювання відповідей

Відповіді гравців оцінюються за дванадцятибальною системою. Крім того, паралельно з оцінками журі використовує відзнаки, які узагальнено відображають його думку про відповіді команди.

Учитель. Сердечно вітаємо переможців. Сьогодні всі учасники гри продемонстрували глибокі знання, і зацікавлення проблемами культури української мови, і щире бажання долучитися до примноження її багатств.

КОНКУРС ЕРУДИТІВ

ХІД УРОКУ

І. Початок гри

І тур «Літературна дуель»

1. Хто з відомих українських письменників здійснив перший переклад Біблії українською мовою? (*І. Нечуй-Левицький, П. Куліш*)
2. Козак, який здобув освіту в Києво-Могилянській академії, став викладачем у Переяславському колегіумі, автор 17 трактатів з філософії. (*Г. С. Сковорода*)
3. Напівлегендарна українська поетеса і піснярка XVII ст., 400 років від дня народження якої відзначалося у 1993 р., героїня роману Ліни Костенко. (*Маруся Чурай*)
4. Знаменита жінка XVI ст., яка народилася в Рогатині, полоянкою була продана в гарем і стала дружиною турецького султана. Хто вона? (*Наталя Лісовська*)
5. У яких творах Т. Шевченко згадує запорожців? («*Гайдамаки*», «*Гамалія*», «*Ще як були ми козаками*»)
6. Який літературний образ Котляревського є народним ідеалом дівчини? (*Наталка Полтавка*)
7. Назвати письменника, який, за висловом Ю. Цекова, був «найвеселішим українцем» XX ст.? (*О. Вишня*)
8. Назвати художні твори українських письменників присвячених Б. Хмельницькому? (*П. Загребельний «Я, Богдан», І. Ле «Хмельницький», Н. Рибак «Переяславська Рада», М. Старицький «Богдан Хмельницький»*)
9. У яких художніх творах втілено образ гетьмана України І. Мазепа? (*Б. Лепкий «Мазепа», О. Пушкін «Полтава», В. Сосюра «Мазепа», Д. Байрон «Мазепа», В. Гюґо «Мазепа», С. Руданський «Мазепа — гетьман України»*)
10. У яких літературних творах представлено образ Петра Сагайдачного? (*Д. Мордовець «Сагайдачний», З. Тулуб «Людолови», А. Чайковський «Сагайдачний»*)

11. У якому романі Ю. Мушкетик відтворив образ Івана Сірка? («Яса»)
12. Хто з українських письменників підписував свої твори псевдонімами? (Марко Вовчок, Панас Мирний, Леся Українка, Петро Панч)

II тур «Історичний конкурс»

1. Одного з великих князів Київської Русі звали «тестем Європи». Його донька Анна — дружина короля Франції, донька Єлизавета — короля Норвегії, Анастасія — короля Угорщини. (Ярослав Мудрий)
2. Яке місто було першою столицею України? (Чигирин)
3. Острів на Дніпрі, де розміщувалася Запорізька Січ. (Хортиця)
4. Місто в нинішній Сумській області, поблизу якого у 1659 р. військо гетьмана Виговського розгромило московську армію. Це була найбільша битва в ході російсько-української війни 1658–1659 рр. (Кохотоп)
5. Перша вища школа і визначний культурно-освітній центр, де навчалось багато гетьманів. (Києво-Могилянська академія)
6. Засновник Запорізької Січі, герой війни з турками і татарами. Страчений у Стамбулі. Оспіваний у народних піснях. (Кн. Д. Вишневецький Байда)
7. Ім'я сестри Кия, Щека і Хорива. (Либідь)
8. Родовий маєток Б. Хмельницького. (Суботів)
9. Кого з історичних діячів Древньої Русі причислено до лику святих? (Борис і Гліб, О. Невський, Д. Донський, кн. Ольга, Вол. Великий)
10. Хто з українських гетьманів посвячувався у гетьмани у Глухові? (І. Скоропадський, Д. Апостол, К. Розумовський)
11. Яке місто занастив кінь? (Троя)
12. У якому місті нинішньої Сумської області була збудована Триумфальна арка (1774 р.), яка збереглася до наших часів, на честь проїзду через місто цариці Єлизавети? (У Глухові)
13. Останній кошовий Запорізької Січі. (П. Калнишевський)
14. Козак, який здобув освіту в університетах Кенігсберга, Берліна, Геттінгена, Страсбурга. Одержав титул графа і був останнім гетьманом України. Хотів відкрити університет у Глухові. Катерина II наказала йому відмовитись від гетьманства. (Кирило Розумовський)
15. Кому із великих полководців минулого належать слова: «Прийшов, побачив, переміг». (Ю. Цезар)

III тур «Красзнавчий»

1. У якому автобіографічному творі Т. Шевченко писав про Глухів? (*Повість «Капітанша»*)
2. Хто з відомих російських письменників певний час був артистом Сумського театру і в одному з творів писав про Суми? (*І. Купрін в оповіданні «Як я був актором»*)
3. Хто з відомих російських письменників, уродженець Сумської області, дав високу оцінку красі жінок у своєму творі. (*І. Ефремов «Лезо бритви»*)
4. Хто з відомих російських письменників, що відпочивав у Сумах, назвав цей край «обетованною землею»? (*А. П. Чехов*)
5. Великий російський композитор, який протягом 1871–1879 рр. жив і працював у с. Низи. У своїх листах не раз висловлював захоплення тутешніми місцями. З Низами тісно пов'язано створення опери «Коваль Вакула». (*П. І. Чайковський*)

IV тур «Конкурс із народознавства»

1. Назвати свята, які дійшли до нас з язичества. (*Коляда — зустріч нового сонця, Купайло — літа*)
2. Рослина, що є поетичним символом України. (*Калина*)
3. Як називається головна обрядова страва, що готується у Святвечір, напередодні Різдва? (*Кутя*)
4. Вечірні збирання молоді в дореволюційному селі. У яких творах вони є елементом сюжету? (*«Вечорниці», Т. Шевченко, «Назар Стодоля», М. Кропивницький «Дай серцю волю»...*)
5. Як називається вечір прощання молоді з дівочтвом напередодні весілля? (*Дівич-вечір*)
6. Як називається зачіска запорожця? (*Оселедець*)
7. Як називається головний убір української заміжньої жінки? (*Очіпок*)
8. Яка рослина символізує дівочу красу та сум? (*Верба*)

V тур «Народна творчість»

1. Які твори Т. Шевченка покладено на музику? (*«Заповіт», «Реве та стогне Дніпр широкий», «Така її доля», «Садок вишневий коло хати», «По діброві вітер віє», «Думи мої»*)
2. Назва пісень Марусі Чурай. (*«Ой не ходи, Грицю», «Засвіт встали козаченьки», «В кінці греблі шумлять верби»*)
3. Які відомі пісні на слова А. Малишка ви знаєте? (*«Білі каштани», «Київський вальс», «Вчителька», «Ми підем, де трави похилі», «Пісня про рушник»*)

4. Назвати пісні на слова Д. Павличка. («Два кольори», «Лелеченька»)
5. Хто автор пісні «Журба» («Стоїть гора високая»)? (Л. Глібов)
6. Хто з класиків української літератури є автором пісень: «Віють вітри, віють буйні», «Чого вода каламутна», «Сонце низенько»? (І. П. Котляревський)
7. Назвіть відомі традиційні українські народні інструменти? (Бандура, кобза, ліра)

II. Підведення підсумків гри, нагородження переможців

ЛІТЕРАТУРНЕ ЕРУДИТ-ШОУ «ЩО? ДЕ? КОЛИ?»

ХІД УРОКУ

Початок ерудит-шоу

Участь у ньому беруть по 6 гравців — учнів 10–11-х класів (2 команди).

Гра складається з 5 турів, кожний з яких проводиться на зразок різних інтелектуальних ігор («Щасливий випадок», «Брейн-ринг», «Дев'ятий вал», «Слабка ланка», «Що? Де? Коли?»)

I тур «До глибини віків»

Розминка

Питання взято з давньої української літератури. Проводиться він у формі гейму «Далі, далі...» гри «Щасливий випадок», але команди дають миттєву відповідь лише на 5 запитань, вартість яких 1 бал.

Питання команди № 1

1. Книга — визначна пам'ятка світової літератури (*Біблія*)
2. Автор «Слова про закон і благодать» (*Іларіон*)
3. Дружина князя Ігоря зі «Слова о полку Ігоревім». (*Ярославна*)
4. Автор «Саду божественних пісень» (*Г. Сковорода*)
5. Кому в «Слові...» належать «сон і золоте слово»? (*Князю Святославу*)

Питання команди № 2

1. Твір Володимира Мономаха («*Повчання дітям*»)
2. Знахідка графа Мусіна-Пушкіна про битву русичів на р. Каялі («*Слово о полку Ігоревім*»)
3. Автор «Послання до єпископів» (*Іван Вишенський*)
4. Невеличка одноактова п'єса комедійного характеру (*інтермедія*)
5. Богоматір, Йосип, ангели, цар Ірод, пастухи... — це герої... (*вертепу*)

III тур

Він проходить у формі «Брейн-рингу». Гра проводиться до 3 балів, вартість кожного питання — 1 бал.

Запитання

1. Цей твір — зразок реалістичної соціально-побутової повісті. Адже у ньому показано суспільні процеси в селі кінця 19 століття: розпад патріархальних норм родинного життя. Тому так і зосереджена увага автора на описі життя сім'ї, що переповнене то комічними сценами, то черговими баталіями між родичами. Що це за повість, хто її автор? (*«Кайдашева сім'я», І. Нечуй-Левицький*)
2. Який видатний письменник, майстер новели, разом з Лесем Мартовичем і Марком Черемшиною становив так звану «покутську трійцю»? (*В. Стефаник*)
3. Ця драматична поема Лесі Українки — один з найкращих творів поетеси, але, на жаль, відомий читачеві лише з 1989 р., хоч і написаний у 1910. Він присвячений суспільно-національним відносинам України з Росією періоду гетьмана Дорошенка, який прагнув об'єднати Україну і повернути їй незалежність. Яку назву має ця драма? (*«Бояриня»*)
4. Назвіть поезію Л. Глібова, яка була покладена на музику М. Лисенком і стала народною піснею, а ще за життя автора була перекладена російською мовою. Цей вірш — перлина української лірики — роздуми автора про скороминучість людського життя. (*«Журба»*)
5. Які 4 твори Кобзаря мають однакову назву? (*«Думка»*)
6. «Мойй єдиній доні... — і рідний, і хрещений батько Т. Шевченко», — цей напис зроблений великим поетом на одному з примірників «Кобзаря» 1860 р. Кому він був призначений? (*Марку Вовчку*)
7. Назвіть прізвище українського кіноактора, який створив образ Т. Шевченка у фільмі «Сон». (*І. Миколайчук*)

III тур «Зламана доля — незламана воля»

Цей тур проходить на зразок гри «Дев'ятий вал», у 3 етапи (на кожному з них завдання полегшується, його вартість від 20 до 10 і 1 бала). Зачитується словесний портрет діяча української літератури, доля якого в різні часи зламана владою. Після кожного етапу зачитування портрета команди записують свої варіанти відповіді. Отже, у цьому турі команда за кожне запитання може набрати від 1 до 31 бала.

Етап № 1

1. Видатний український учений-історик, він був людиною різнобічних талантів. Як науковець, він виявив себе у царині історії, літератури, дослідження УНТ.
2. Його «Історія української літератури» стала визначним етапом у розвитку літературознавства. А написання всеосяжної історії України-Русі стало його заповітною мрією, питанням честі.
3. А ще він відомий як перший президент України (*М. Грушевський*)

Етап № 2

1. Дослідники припускають, що ця поезія, точніше пісня, з'явилася 1862 р. в Києві й відразу ж була заборонена царським урядом, бо вселяла надію на визволення українців. Зазнав переслідувань і сам автор — 7 років перебував на засланні.
2. Він видатний етнограф, фольклорист, співавтор Михайла Вербицького.
3. Показово, що його пісня сприймалася як гімн від початку свого існування. Саме так її визнали І. Франко та Леся Українка. І нині кожному українцеві відомі ці слова «Ще не вмерла Україна, ні слава, ні воля...» (*П. Чубинський*)

Етап № 3

1. Його доля яскраво засвідчує безвихідь становища, у якому впродовж століть бездержавності перебувала Україна. Він належить до тих діячів літератури, яким перешкоджали творити на батьківщині, засаджуючи в тюрми. За життя поета (1938–1985 р.) Його твори не друкувалися.
2. Тим часом кандидатура його була висунута на найавторитетнішу міжнародну премію в царині літератури — Нобелівську.
3. Він загинув у таборі суворого режиму на Уралі у 1985 році, залишивши після себе збірки віршів «Круговерть», «Зимові дерева», «Веселий Цвинтар» та слова: «Народе мій, до тебе я ще верну, як в смерті обернуся до життя своїм стражданням і незлим обличчям». (*В. Стус*)

IV тур «День за днем»

Кожна команда вибирає картку, на якій записано 3 запитання — найвидатніші дати в історії української літератури. На їхнє обдумування дається по 20 секунд. Якщо команда дає правильну відповідь на всі 3 запитання, то отримує 3 бали, якщо хоч на один з них вона відповідає неправильно — 0 балів.

Картка № 1	Картка № 2
1. 9 березня 1814 р.	1. 10 березня 1861 р.
2. 1798 р.	2. 3–4 вересня 1985 р.
3. 1840 р.	3. 2 березня 1882 р.

Відповіді

1. День народження Т. Г. Шевченка.	1. День смерті Т. Шевченка.
2. Рік виходу «Енеїди».	2. День смерті В. Стуса.
3. Рік виходу «Кобзаря»	3. День народження нашого земляка А. Тесленка

У тур «Літературна карта Полтавщини»

Цей тур проходить на зразок гри «Слабка ланка» (одного з її турів), але команди заробляють не гроші, а бали за знання письменників, які народилися на Полтавщині.

Запитання команди № 1

1. Пам'ятник якому письменнику-демократу відкрито в Лохвиці? (*А. Тесленку*)
2. Байкар, який народився с. Веселий Поділ? (*Л. Глібов*)
3. Автор «Тронки» (*О. Гончар*)
4. Головний редактор (колишній) журналу «Барвінок», авторка епопеї «Тарасові шляхи» (*О. Іваненко*)
5. Хто з сучасних (середини 20 ст.) поетів народився в с. Біївці? (*В. Симоненко*)
6. Автор романів «Диво» і «Роксолана»? (*П. Загребельний*)
7. Перший український поет-неокласик, майстерний перекладач і літературознавець (*М. Зеров*)
8. Поет-символіст, наш земляк з с. Жабки (Луценки)? (*Яків Савченко*)
9. Співець комсомольської юності з Лохвиці. (*П. Усенко*)
10. «Копернік українського слова», один з перших зачинателів нової української літератури (*І. П. Котляревський*)
11. Старший з братів Тютюнників, автор «Виру». (*Григорій*)
12. Український драматург, земляк А. Тесленка (*О. Коломієць*)

Запитання команди № 2

1. Автор «Лісничихи» (*О. Донченко*)
2. Псевдонім В. Сиченка (учитель з Лубнів, автор багатьох популярних романів на історичну тему). (*Володимир Малик*)
3. Четвертий з неокласиків, автор єдиної прижиттєвої збірки «Проростень». (*М. Драй-Хмара*)

4. Співець рідної землі, безпосередній попередник неокласиків, чия творчість вплинула на поезію М. Рильського. (*М. Філянський*)
5. Перші свої вірші він почав писати російською мовою, внаслідок чого в 1917р. вийшла збірка «Стихи» 19-річного юнака з с. Яхники. (*В. Ярошенко*)
6. Засновник журналу «Нова генерація», чи не найперший футурист української поезії. (*М. Семенко*)
7. Земляк М. Гоголя, автор вірша «Українська мова» («Дорогий діамант на дорозі лежав...»), чий псевдонім «Сивенький». (*В. Самійленко*)
8. Автор роману бур'ян (*А. Головка*)
9. Мандрівний філософ з Чорнух (*Г. Скворода*)
10. Легендарна поетеса-піснярка (*Маруся Чурай*)
11. Де народився Панас Мирний (*м. Миргород*)
12. Поетеса з с. Васильки Лохвицького району (*Х. Литвиненко*)

Підведення підсумків гри, нагородження переможців

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Басва А. В.,

учитель української мови та літератури Сумської приватної гімназії лінгвістики і права «Казка».

Бандура О. Г.,

учитель-методист, учитель української мови та літератури вищої категорії гімназії «Сихівська», нагороджена орденом «Знак пошани», м. Львів.

Березюк В. М.,

учитель-методист української мови та літератури Черняхівського НВО ЗОШ I–III ступенів Кагарлицького району Київської області.

Гайструк В. В.,

учитель української мови та літератури ЗОШ I–III ступенів № 11 м. Бердичева Житомирської області.

Горбенко Л. О.,

учитель української мови та літератури Чорнобаївської ЗОШ I–III ст. Білозерського району Херсонської області.

Грицак Г. Д.,

учитель зарубіжної літератури вищої категорії Гарасимівської середньої ЗОШ I–III ст., Тлумацького району Івано-Франківської області.

Дудник Г. Я.,

учитель української мови та літератури вищої категорії НВК «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа I–III ступенів № 15» м. Сміла Черкаської області.

Жданова В. М.,

учитель української мови та літератури Сумської спеціалізованої ЗОШ I–III ступенів № 17.

Жефарська А. В.,

учитель української мови та літератури ЗОШ I–III ступенів Тлумацького району Івано-Франківської області.

Жукова-Якубчак А. В.,

учитель української мови та літератури Артемівської ЗОШ І–ІІІ ступенів № 11 імені Артема з профільним навчанням Донецької області.

Луцкай Л. А.,

учитель української мови та літератури Владівської ЗОШ І–ІІІ ступенів Чернігівського району Запорізької області.

Матій І. Б.,

учитель української мови та літератури ЗОШ І–ІІІ ступенів № 12 м. Ужгорода.

Огоновська С. М.,

учитель української мови та літератури вищої категорії гімназії «Сихівська», м. Львів.

Озерна С. З.,

учитель-методист, учитель української мови та літератури вищої категорії Лебединської спеціалізованої школи І–ІІІ ступенів Сумської області.

Осауленко Г. І.,

учитель української мови та літератури ЗОШ І–ІІІ ступенів № 2 м. Городища Черкаської області.

Панова О. В.,

учитель української мови та літератури Шахтарської ЗОШ І–ІІІ ступенів Шахтарської міської ради Донецької області.

Пономаренко О. В., учитель української мови та літератури школи-інтернату І–ІІ ст., м. Сміла, Черкаська обл.

Прозапас К. В.,

учитель української мови та літератури Чепчевицької ЗОШ Сарненського району Рівненської області.

Путрова О. М.,

учитель української мови та літератури НВК «Гармонія» Ленінського району м. Донецька.

Слюсар А. Ф.,

учитель української мови та літератури СЗШ № 280 м. Києва.

Ухова Т. М.,

учитель української мови та літератури Горлівської загальноосвітньої санаторної школи-інтернату І–ІІ ступенів

для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи Донецької області.

Цимбал Г. М.,

учитель української мови та літератури НВК «Гармонія» Ленінського району м. Донецька.

Чернявська Л. Л.,

учитель української мови та літератури Ганнівської ЗОШ I–III ступенів с. Єлизаветівка Братського району Миколаївської області.

Чешуріна Т. Г.,

учитель-методист, учитель української мови та літератури Української гімназії № 1 м. Іллічівська Одеської області.

Чупринін О. О.,

учитель-методист, учитель української мови та літератури вищої категорії ЗОШ № 167 м. Харкова.

Шерстюк О. М.,

учитель української мови та літератури вищої категорії Успенської ЗОШ I–III ступенів Буринського району Сумської області.

Шумило І. М.,

учитель української мови та літератури, м. Лохвиця Полтавської області.

Навчальне видання

Бібліотека журналу «Вивчаємо українську мову та літературу»
Випуск 3 (64)

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІГРИ НА УРОКАХ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ.
Випуск 2**

Упорядник *О. О. Маленко*
Головний редактор *К. Ю. Голобородько*
Відповідальний за випуск *Ю. М. Афанасенко*
Технічний редактор *О. В. Лебедєва*
Коректор *О. М. Журенко*

Підп. до друку 13.03.2009. Формат 60×90/16.
Папір газет. Друк офсет. Гарнітура Шкільна.
Ум. друк. арк. 11,00. Зам. № 9-03/16-04.

ТОВ «Видавнича група «Основа»»
61001 м. Харків, вул. Плеханівська, 66
тел. (057) 731-96-33

e-mail: office@osnova.com.ua
www.osnova.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
КВ № 11454-32 від 7.07.2006 р.

Віддруковано з готових плівок
Виробник: ПП «Тріада+»
Свідоцтво ДК № 1870 від 16.07.2007 р.
Харків, вул. Киргизька, 19. Тел. (057) 757-98-16, 757-98-15